

T.C.

EGE ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

**FİNANSAL KRİZLERİN SİSTEMİK ÖNEME SAHİP BANKALAR ÜZERİNE
ETKİLERİ: TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet Anıl ORTAK

İşletme Anabilim Dalı

İZMİR

2022

T.C.

EGE ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

**FİNANSAL KRİZLERİN SİSTEMİK ÖNEME SAHİP BANKALAR ÜZERİNE
ETKİLERİ: TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet Anıl ORTAK

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Dilek DEMİRHAN

İşletme Anabilim Dalı

İşletme Yüksek Lisans Programı

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü' ne sunduğum " FİNANSAL KRİZLERİN SİSTEMİK ÖNEME SAHİP BANKALAR ÜZERİNE ETKİLERİ: TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ ÖRNEĞİ" adlı yüksek lisans tezimin tarafımdan bilimsel, etik davranış ve akademik kurallara uygun bir şekilde hazırlandığı ve yazıldığını, tezimde yararlandığım tüm kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu kaynakları metin içerisinde uygun bir şekilde atıflar yaparak gösterdiğimi beyan eder; onurumla doğrularım.

Mehmet Anıl ORTAK

ÖNSÖZ

Gerçekleştirdiğim tez çalışmam boyunca yönlendirici ve yapıcı yaklaşımları ile bana yol gösterici olan tez danışmanım değerli hocam Prof. Dr. Dilek DEMİRHAN'a, bu süreçte yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma en içten dileklerimle teşekkür ederim.

Mehmet Anıl ORTAK

İZMİR, 2022

ÖZET

Günümüzde son derece yüksek bir hızda gelişen küreselleşme ile birlikte risk, finansal kriz gibi kavramlarda ülkelerin sınırlarının ötesine taşınarak tüm dünya genelinde etkiler ve sonuçlar yaratır hale gelmiştir. Küreselleşme öncesinde ülkeler ve bölgelerle sınırlı gelişmeler artık hem fiziksel hem de düşünsel sınırların da ortadan kalkmasıyla tüm dünya üzerinde bir domino etkisi yaratarak birbirlerini etkileyecek yapıya kavuşmuştur.

Bir yandan tüm dünyada küreselleşmenin özellikle iletişim ve bilgi teknolojilerinin gelişmesinden kaynaklı avantajlarından faydalanılırken bir yanda da gelişen olası olumsuz koşullarda oluşacak birikimli bir etkiden de kaçınılmaktadır. Finansal krizler ve bu krizleri yaratan temel risk faktörleri bu nedenle tüm dünya ekonomileri için dikkatle izlenen ve mümkün olduğu kadar pro-aktif stratejilerle önlem alınmaya başlanan süreçler halini almıştır.

Tüm bu bilgilerin ışığında bu çalışmada 2007 yılında ABD’de Mortgage Krizi ile başlayıp ardından 2008 yılıyla beraber tüm dünyaya küresel bir finans krizi olarak yayılan sürecin ve 2019 yılında ortaya çıkarak kısa sürede küresel boyuta ulaşan pandemi sürecinin Türk bankacılık sektörü üzerindeki etkilerinin araştırılması ve Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların sistemik önem derecelerine göre sıralanması amaçlanmaktadır. Çalışmanın literatür taraması olarak nitelenebilecek ilk üç bölümünde risk, kriz, kriz yönetimi gibi kavramlardan yola çıkılarak 2008 Finansal Krizi’nin ve pandemi döneminde sektörde ortaya çıkan koşulların detaylı bir şekilde değerlendirilmesi yer almaktadır. Araştırmanın uygulama bölümü olan dördüncü bölümünde ise Türk bankacılık sisteminin sistemik önem kapsamında değerlendirilmesi ve sektörde faaliyet gösteren bankaların sistemik önem seviyelerinin belirlenmesine yönelik değerlendirmeler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Risk Yönetimi, Finansal Kriz, 2008 Finans Krizi

ABSTRACT

Today, with the globalization that is developing at a very high speed, concepts such as risk and financial crisis have moved beyond the borders of countries and have created effects and results all over the world. Developments limited to countries and regions before globalization have now reached a structure that will affect each other by creating a domino effect on the whole world, with the disappearance of both physical and intellectual borders.

On the one hand, the advantages of globalization, especially arising from the development of communication and information technologies, are utilized all over the world, on the other hand, a cumulative effect that will occur in possible adverse conditions is avoided. For this reason, financial crises and the main risk factors that create these crises have become processes that are carefully monitored for all world economies and that measures are started to be taken with pro-active strategies as much as possible.

In the light of all this information, in this study, it is aimed to investigate the effects of the process, which started with the Mortgage Crisis in the USA in 2007 and then spread to the whole world as a global financial crisis in 2008, and the pandemic that appeared in 2020 and reached a global scale, on the Turkish banking sector and to rank the banks operating in Turkey according to their systemic importance.

In the first three parts of the study, which can be described as a literature review, there is a detailed evaluation of the 2008 Financial Crisis, and the situations that appeared during the pandemic based on concepts such as risk, crisis and crisis management. In the fourth part, which is the application part of the research, there are evaluations regarding the analysis of the Turkish banking system within the scope of systemic importance and the determination of the systemic importance levels of the banks operating in the sector.

Keywords: Risk Management, Financial Crisis, 2008 Financial Crisis

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KARŞILAŞILAN RİSKLER

1.1.Risk Kavramı.....	3
1.2. Bankacılıkta Karşılaşılan Risk Türleri.....	4
1.2.1. Likidite Riski.....	5
1.2.2. Kredi Riski.....	6
1.2.3. Operasyonel Risk.....	7
1.2.4. Faiz Oranı Riski.....	8
1.2.5. Kur Riski.....	9
1.2.6. Piyasa Riski.....	10
1.2.7. Ülke Riski.....	11
1.2.8. Sistemik Risk.....	11
1.3. Bankacılıkta Risk Yönetimi.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL KRİZLERE GENEL BAKIŞ

2.1. Finansal Kriz Kavramı.....	15
2.2. Finansal Kriz Türleri.....	17

2.2.1. Para Krizleri	18
2.2.2. Bankacılık Krizleri.....	19
2.2.3. Borç Krizleri	20
2.2.4. Sistemik Finansal Krizler	21
2.3. Finansal Kriz Modelleri.....	22
2.3.1. Birinci Nesil Modeller	22
2.3.2. İkinci Nesil Modeller	23
2.3.3. Üçüncü Nesil Modeller	25
2.3.4. Dışsal Faktörlere Vurgu Yapan Modeller.....	26
2.4. 2008 Finansal Krizi	27
2.5. COVID-19 Pandemisi ve Finansal Kriz	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ VE SİSTEMİK ÖNEME SAHİP BANKALAR

3.1 Türk Bankacılık Sektörünün Tarihçesi ve Sektörün Güncel Durumu.....	33
3.2. Türkiye’de Yaşanan Finansal Krizler ve Etkileri	35
3.3. Sistemik Öneme Sahip Bankalar	37
3.3.1. Sistemik Risk Kavramı	37
3.3.2. Sistemik Öneme Sahip Kuruluşlar	38
3.3.2.1. Küresel Açıdan Sistemik Öneme Sahip Bankalar (G-SIBs)	39
3.3.2.2. Yerel Açıdan Sistemik Öneme Sahip Bankalar (D-SIBs).....	40
3.4. Sistemik Öneme Sahip Bankaların Değerlendirilmesinde Kullanılan Göstergeler	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL KRİZLERİN SİSTEMİK ÖNEME SAHİP BANKALARA ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	44
4.2. Araştırmanın Yöntemi	44
4.3. Bulgular	46
4.3.1. Türkiye’de Kriz Öncesi ve Kriz Döneminde İlgili Yıllarda Faaliyet Göstermekte Olan Bankalara Dair Veriler	46
4.3.2. İlk Yedi Sırada Yer Almakta Olan Bankalara Dair Bulgular	50
4.3.3. 2007-2009 Yılları Arasında Bankaların Sistemik Öneme Göre Sıralaması ile İlgili Bulgular	57
4.3.4. Türkiye’de Pandemi Döneminde İlgili Yıllarda Faaliyet Göstermekte Olan Bankalara Dair Veriler	66
SONUÇ VE ÖNERİLER	81
KAYNAKÇA	84
ÖZGEÇMİŞ	93

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Operasyonel Risklerin Sınıflandırılması.....	8
Tablo 2: 2008 Krizinin Ölçeğinin Büyümesine Sebep Olan Faktörler	28
Tablo 3: 2008 Krizi Öncesi ve Sonrası Dönemlere Ait Büyüme Oranları.....	31
Tablo 5: Sistemik Öneme Sahip Bankaların Değerlendirilmesine Kullanılan Gösterge Seti	42
Tablo 6: 2007 İtibariyle Aktif Büyüklüklerine Göre Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankaların Sıralaması	46
Tablo 7: 2008 İtibariyle Aktif Büyüklüklerine Göre Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankaların Sıralaması	47
Tablo 8: 2009 İtibariyle Aktif Büyüklüklerine Göre Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankaların Sıralaması	49
Tablo 9: İlgili Yıllar İtibariyle Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası’na Dair Veriler	51
Tablo 10: İlgili Yıllar İtibariyle Türkiye İş Bankası’na Dair Veriler.....	52
Tablo 11: İlgili Yıllar İtibariyle Akbank T.A.Ş.’ne Dair Veriler	53
Tablo 12: İlgili Yıllar İtibariyle Türkiye Garanti Bankası A.Ş.’ne Dair Veriler	54
Tablo 13: İlgili Yıllar İtibariyle Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.’ne Dair Veriler....	55
Tablo 14: İlgili Yıllar İtibariyle Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.’na Dair Veriler	56
Tablo 15: İlgili Yıllar İtibariyle Türkiye Halk Bankası A.Ş.’na Dair Veriler	57
Tablo 16: Bankaların 2007 Yılı Karşılaştırılmasına Dair Veriler	58
Tablo 17: Bankaların 2007 Yılı Sistemik Önem Kategorilerine Göre Karşılaştırılmasına Dair Veriler	59
Tablo 18: Bankaların 2007 Yılı Sistemik Önem Sıralaması	60
Tablo 19: Bankaların 2008 Yılı Karşılaştırılmasına Dair Veriler	60
Tablo 20: Bankaların 2008 Yılı Sistemik Önem Kategorilerine Göre Karşılaştırılmasına Dair Veriler	61
Tablo 21: Bankaların 2008 Yılı Sistemik Önem Sıralaması	62
Tablo 22: Bankaların 2009 Yılı Karşılaştırılmasına Dair Veriler	63

Tablo 23: Bankaların 2009 Yılı Sistemik Önem Kategorilerine Göre Karşılaştırılmasına Dair Veriler	64
Tablo 24: Bankaların 2009 Yılı Sistemik Önem Sıralaması	64
Tablo 25: Bankaların Üç Yıllık Dönemdeki Sistemik Önem Sıralaması Değişimleri.....	65
Tablo 26: 2019 İtibariyle Aktif Büyüklüklerine Göre Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankaların Sıralaması	66
Tablo 27: 2019 ve 2020 Yılları İtibariyle Türkiye İş Bankası A.Ş. ‘ye Dair Veriler	67
Tablo 28: 2019 ve 2020 Yılları İtibariyle Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası’na Dair Veriler	68
Tablo 29: 2019 ve 2020 Yılları İtibariyle Akbank T.A.Ş. ‘ye Dair Veriler	69
Tablo 30: 2019 ve 2020 Yılları İtibariyle Türkiye Garanti Bankası A.Ş. ‘ye Dair Veriler	70
Tablo 31: 2019 ve 2020 Yılları İtibariyle Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. ‘ye Dair Veriler	71
Tablo 32: 2019 ve 2020 Yılları İtibariyle Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. ‘ya Dair Veriler	72
Tablo 33: 2019 ve 2020 Yılları İtibariyle Türkiye Halk Bankası A.Ş. ‘ya Dair Veriler	73
Tablo 34: Bankaların 2019 Yılı Karşılaştırılmasına Dair Veriler	74
Tablo 35: Bankaların 2019 Yılı Sistemik Önem Kategorilerine Göre Karşılaştırılmasına Dair Veriler	76
Tablo 36: Bankaların 2019 Yılı Sistemik Önem Sıralaması	76
Tablo 37: Bankaların 2020 Yılı Karşılaştırılmasına Dair Veriler	77
Tablo 38: Bankaların 2020 Yılı Sistemik Önem Kategorilerine Göre Karşılaştırılmasına Dair Veriler	79
Tablo 39: Bankaların 2020 Yılı Sistemik Önem Sıralaması	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Likidite Riski Bileşenleri	6
Şekil 2: Piyasa Riski Bileşenleri	10
Şekil 3: Risk Yönetiminin Temel Amaçları	13
Şekil 4: Finansal Krizlerin Sınıflandırılması.....	17

GİRİŞ

2007 yılının ortalarında Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayan ve sonrasında küresel hale bürünen 2008 finansal krizi, hızlı bir şekilde finansal piyasalar vasıtasıyla pek çok ülkeye sıçramış, başta bankacılık sektörü olmak üzere birçok sektörde iflasların ortaya çıkmasına ve iflas noktasına gelen işletmelerin sayısında artışa neden olmuştur. Fakat iflas noktasına gelen bu işletmelerin birçoğunun sistemik açıdan öneme sahip olmaları, bütün sistem için büyük tehlike yaratmıştır. Nitekim sistemik öneme sahip bu kuruluşların iflastan kurtulması için hükümetler doğrudan ya da dolaylı olarak birçok müdahalede bulunmuşlardır. 2008 kriziyle birlikte sistemik öneme sahip kuruluşların küresel ve yerel piyasalarda ne kadar önemli oldukları ortaya çıkmıştır (Saçcı ve Sayılğan, 2014).

2008 kriziyle sistemik öneme sahip kuruluşların öneminin daha da belirginleşmesiyle birlikte 2011 yılında Basel Komite tarafından sistemik öneme sahip küresel bankaların (G-SIB, Global Systemically Important Bank) belirlenmesinde kullanılacak araçlar paylaşılmıştır. Ayrıca krizlerin yerel çapta da gerçekleşebilmeden dolayı 2012 yılında Basel Komite tarafından sistemik öneme sahip yerel bankaların (D-SIB, Domestic Systemically Important Bank) belirlenmesinde kullanılabilecek araçlar da paylaşılmıştır. Böylece gerek küresel, gerekse yerel olarak sistemik öneme sahip finans kuruluşlarını belirlemek mümkün hale gelmiştir. Literatürde de sistemik risk kavramına yönelik yapılan araştırmalar özellikle 2008 krizi sonrasında artış göstermeye başlasa da, Türk bankacılık sektöründe sistemik öneme sahip bankaların değerlendirilmesi ve bu bankalar üzerinde finansal krizlerin etkileri konularındaki çalışmaların sayısının oldukça sınırlı olduğu gözlemlenmektedir. Bu noktadan hareketle bu tez çalışması Türk bankacılık sektöründeki sistemik öneme sahip bankalar üzerine odaklanmıştır.

Gerçekleştirilen bu araştırmada temel olarak 2008 krizinin ve 2020 yılında tüm dünya genelinde küresel ölçekte yaşanan salgın koşullarının Türk Bankacılık sektöründe sistemik öneme sahip bankalar sıralamasında yarattığı etkinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca uygun olarak gerçekleştirilecek analizlere bir temel teşkil

etmesi için risk kavramının detaylarına yönelik tanımları, finansal kriz kavramı kapsamında 2008 krizinin değerlendirilmesine yönelik detayları, pandemi döneminin bankacılık sektörü üzerinde etkilerini ve sistemik öneme sahip banka kavramına yönelik unsurları içeren detaylı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın uygulama bölümünde ise Türkiye’de bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 7 adet bankanın verileri çeşitli kriterler eşliğinde matematiksel hesaplamalara dayalı değerlendirmelere tabi tutularak bu bankaların sistemik önem dereceleri saptanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KARŞILAŞILAN RİSKLER

Bankacılık sektörü yapısı ve doğası itibariyle oldukça yoğun risk içeren bir işleyişe sahiptir. Küreselleşmenin de etkisiyle özellikle ekonomik ve siyasi alanlarda yaşanan krizler geçmişte olduğu gibi gerçekleştikleri yer ve zamanla sınırlı kalmayıp bir domino taşı etkisiyle dünya genelinde çok daha geniş coğrafyaları ve çok daha uzun dönemleri etkiler bir yapıya bürünmüştür. Bankacılık sektörü de bu yapının içerisinde çoğunlukla kriz ortamları ve risk içeren koşullarla ilk karşılaşan ya da bu koşullara karşı en temel direnç noktasını oluşturan sektörlerin başında gelmektedir. Bu nedenle risk kavramının bankacılık sektörü özelinde değerlendirilmesi özellikle kriz dönemlerine dair önemli bir yol gösterici olacaktır.

1.1.Risk Kavramı

Risk kelime kökeni olarak dilimize Fransızcadan geçmiş ve zarara uğrama tehlikesi anlamına gelen bir kelimedir. Her ne kadar günlük hayatın içinde çok kullanılan bir kelime olsa da akademik tanımlama açısından risk kavramına yönelik pek çok farklı yaklaşımdan söz etmek mümkündür. Bu anlamda risk farklı bakış açıları veya anlayışlara göre çeşitli şekillerde tanımlanabilen ve oldukça geniş bir kapsama sahip bir kavramdır. Genel olarak risk kavramının tanımlanmasında sıklıkla belirsizlik, zarar veya kayıp gibi kavramlar üzerinde durulduğunu söylemek mümkündür. En temel tanımıyla risk gerçekleşmesi olası olumsuz sonuçlara veya koşullara bağlı olarak zarara ya da kayba uğranması sonucunu doğuran belirsiz bir durumu ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Balteş ve Ciuhureanu, 2010).

Karacan (2000)'a göre risk bir olayın veya olaylar grubunun ortaya çıkma olasılığıdır. Bir başka bakış açısıyla risk çeşitli maddi kayıpların yaşanması ve bu kayıpların sonucunda zarar görme ihtimali olarak da tanımlanabilir (Ertem, 2008). Risk gerçekleştirilen bir işlem ile ilgili olarak maddi bir kaybın oluşması hali veya olası bir

zarar sebebiyle elde edilecek ekonomik getirinin düşmesi, beklenen durum ile gerçekte var olan durumun farklılaşması ihtimalidir (Yaslıdağ, 2007).

Altinkaya (2017) riski başarısızlık olasılığı, hatalı karar alma hali, kar elde edememe veya zarar etme olasılığı gibi alternatifleri kapsayan durumlar olarak tanımlarken, Okka (2005) ise bu kavramı istenmeyen bir olayın meydana gelmesi şeklinde değerlendirmektedir. Başka bir deyişle risk beklenen ile gerçek arasında oluşan olumlu veya olumsuz durumlar olarak da tanımlanabilir (Dereköy, 2006).

İşletmeler açısından söz konusu olabilecek risk grupları içinde işletme içi ve işletme dışı riskler, yönetilebilir ve yönetilemez riskler, sistematik ve sistematik olmayan riskler, finansal ve finansal olmayan riskler gibi risk alternatiflerinden bahsetmek mümkündür (Bolak, 2004). Bankacılık sektörü açısından değerlendirildiğinde risk alternatiflerine yönelik bir sınıflandırma yapılması, risk kaynaklarının ortaya konulması ve yatırım kararlarının alınması noktasında risk büyük öneme sahip bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2. Bankacılıkta Karşılaşılan Risk Türleri

Boyacıoğlu Acar (2002) bankalar açısından riski arzu edilen başarılı olma durumu yerine başarısızlık hali olarak ifade etmektedir. Bankacılık sektöründe risk finansal piyasalarda meydana gelen değişiklikler sonucunda şirket karlılığı üzerinde oluşan olumsuz etkiler olarak ele alınabilir. Bankacılık sektörü doğası ve yapısı gereği pek çok alternatif riski bünyesinde barındırmaktadır. Bu noktada sektör açısından en önemli unsurlardan biri bu risk alternatiflerinin tanımlanarak ölçülmesine yönelik düzenli çalışmalar yapılmasıdır (Marshall, 1999).

Bankacılık sektörü kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerde sıklıkla bir riske aracılık etme durumunun söz konusu olduğu söylenebilir. Günümüzün koşulları gereği giderek daha karmaşıklaşarak çeşitlilik göstermeye başlayan risklerin isabetli bir şekilde tespit edilmesi, doğru şekilde ölçülmesi ve hangi riskin ne oranda taşınabileceğine karar verilmesi bankacılık sektörü açısından hayati bir öneme sahiptir. Bu nedenle bankacılık sektörü özelinde karşılaşılan risk türlerinin tanımlanması gereklidir.

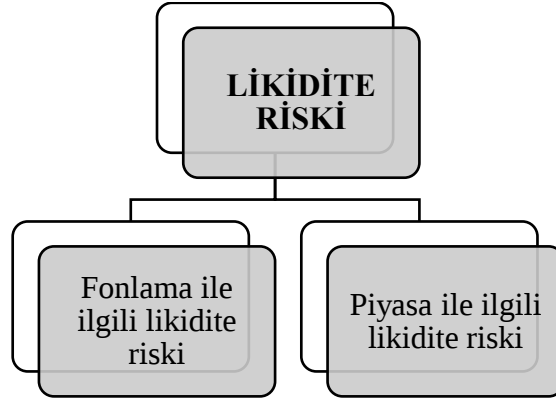
1.2.1. Likidite Riski

Likidite riskini kısaca bir kurumun güncel olarak ya da gelecekte görebileceği bir zarar nedeniyle yerine getirmekle mükellef olduğu unsurları yerine getirememesi riski olarak tanımlamak mümkündür. Piyasalarda bir likidite eksikliği oluşması durumunda para politikasına dair araçların kullanımı da sınırlanmaktadır. Azalan likidite sonucunda kur, faiz ve enflasyon beklentisi gibi unsurlarda değişimler oluşabilir (Drehmann ve Nikolaou, 2013).

Likidite kavramına yönelik olarak vadesi gelmiş borçların ödemelerinin eksiksiz ve zamanında yapılması şeklinde daha dar kapsamlı bir tanım yapmak mümkün. Göreceli olarak daha geniş bir bakış açısıyla incelendiğinde ise bu kavram işletmelerin varlıkları açısından daha akışkan bir yapıyı ortaya koyabilecek, bu varlıkları daha kısa sürede ve kolay bir şekilde nakde dönüştürme imkanı veren, dengeli bir finansman politikasının izlenmesi şeklinde de tanımlanabilir (Babuşçu, 2005)

Bankaların aktif artışlarını karşılayacak seviyede yeterli kaynağın bulunamaması veya banka yükümlülüklerinde ortaya çıkan azalmalara yönelik yeteri kadar iyi düzenleme yapılamaması durumunda likidite riskinin oluşacağı söylenebilir. Bu sorunla karşılaşan bankaların yeterli süre zarfında sahip oldukları aktifleri uygun değerleri üzerinden nakde çevirememesi veya çeşitli olağandışı durumlar sonucunda bankaların yükümlülüklerini karşılayamaz hale gelmesi söz konusu olabilir (Ertürk, 2010).

Teker (2006) likidite riskini genel olarak kredi taleplerinin ve mevduat çekimlerinin karşılanabilmesine yönelik olarak kısa dönemde fon oluşturma bedeli olarak değerlendirirken, likidite yönetiminin ise net likit aktiflerin negatife geçmesinin engellenmesi olduğunu belirtmektedir. Bu açıdan likidite riski mevduatlarına para yatıran banka müşterilerinin ani bir şekilde fonlarını geri almak istemeleri halinde bankaların müşterilerinden gelen bu talebi karşılayamama riski olarak da tanımlanabilmektedir (Ertürk, 2010).

Şekil 1: Likidite Riski Bileşenleri

Kaynak: Aktan, 2007: 15

Likidite riskinin ortaya çıkmasına yol açan çeşitli sebeplerden bahsetmek mümkündür. Bu sebepler likidite riskinin bileşenleri olarak da değerlendirilebilir. Şekil 1’de de görüldüğü üzere bu bileşenler fonlamaya dair risk unsurları ile piyasaya dair risk unsurlarıdır. Bu açıdan likidite riski ile ilgili yaklaşımların bu bileşenlerden kaynaklanan sorunları kapsamaları gerekmektedir (Aktan, 2007).

1.2.2. Kredi Riski

Borçlu konumda olan tarafın ilgili ödemeye gereken zamanda yapamaması veya eksik gerçekleştirilmesi sonucunda alacaklı açısından ortaya çıkabilecek zarar olasılığına kredi riski denilmektedir. Bu risk türü finansın her aşaması açısından farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Gelecekte ödeme yapmak için verilen sözün yerine getirilmemesi ihtimali olarak da tanımlanabilen kredi riskine birtakım değerleri ödünç veren herkes maruz kalabilir (Altıntaş, 2012).

Kredi riski en genel tanımıyla, kredi işleminde müşteri konumunda olan karşı tarafın sözleşmede söz konusu olan yükümlülüklerini tam olarak yerine getirememesi sonucunda bankanın zarara uğrama ihtimali olarak açıklanabilir. Kredi kullanan kişiler veya kurumların kredi sözleşmesinin maddelerine uymadıkları durumlar veya bir başka deyişle müşterinin borcunu vadesinde ödeyememesi, eksik ödeme yapması, düzensiz ödemelerde bulunması gibi durumlar kredi riskini oluşturan temel unsurlardır. Ayrıca bu tür durumların müşterilerin kredibiliteleri üzerinde de olumsuz etkisi bulunmaktadır (Bielecki ve Rutkowski, 2013).

Kredi riski müşterinin bir banka ile arasında yapılmış olan anlaşmaya bağlı yükümlülükler nedeniyle temerrüde düşme riskini de ifade etmektedir. Bunun yanı sıra müşterinin temerrüde düşmeden öncesinde bu olasılığın yükselmesi de kredi riskinin değerlendirilmesi açısından önemlidir. Risk türleri içerisinde kredi riski müşterilerin önemli bir kısmını etkileyebilmesi nedeniyle kritik bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Bessis, 2002).

Bankacılık sektöründe bazı ülkelerde kredi risk sermayesi adı verilen portföyler oluşturularak kredi risklerinin azaltılmasına çalışılıyor olsa da bu noktada bu sermayenin seviyesinin belirlenmesinin önemi de ortaya çıkmaktadır. Bu sermaye sayesinde bankaların geleceğe dönük planlama yapmaları daha kolaylaşmaktadır (Kaptan, 2015).

1.2.3. Operasyonel Risk

Özellikle teknolojik gelişmeler, değişen piyasa koşulları gibi faktörlerin etkisiyle bankacılık sektöründe müşterilere sunulan hizmet alternatifleri artmış bunun doğal sonucu olarak bankalar bu durumdan operasyonel anlamda önemli seviyede etkilenmiştir. En genel haliyle operasyonel risk kredi riski ve piyasa riski dışında kalan tüm risk faktörleri olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda sistemsel ve süreç odaklı kontrol eksiklikleri, yolsuzluk, sahtecilik, eksik veya hatalı muhasebeleştirmeler, bilgi teknolojisi kaynaklı hatalar operasyonel risk kapsamında ele alınabilecek unsurlardır (Bielecki ve Rutkowski, 2013). Operasyonel risklerin personel riski, teknolojik riskler, organizasyon riskleri, yasal riskler ve dış riskler şeklinde sınıflandırılması mümkün olup, bu sınıflandırma Tablo 1’de görülmektedir (Boyacıoğlu Acar, 2002).

Tablo 1: Operasyonel Risklerin Sınıflandırılması

Operasyonel Risk Grubu	Açıklama
Personel Riski	Personel eksikliği, yapılmayan veya ihmal edilen işler, görevlerin yerine getirilmesinde yaşanan eksikler bu risk grubunda yer almaktadır.
Teknolojik Riskler	Bilgi işlem süreçlerinde oluşan teknik arızalar vb. eksiklik veya yetersizliklerden kaynaklanan risklerdir.
Organizasyon Riskleri	Bankanın içyapısında, iş planlamalarında söz konusu olan eksiklik ve aksaklıklar sonucu oluşabilecek risklerdir
Yasal Riskler	Bankacılık faaliyetleri ile ilgili işlemlerde sözleşmeler vb. unsurlara yönelik denetimlerde oluşabilecek eksikliklerden kaynaklanan risklerdir.
Dış riskler	Bankaların kendileri dışında gelişen doğal afetler, sahtekarlık, hukuki boşluklar gibi unsurlardan kaynaklanan risklerdir.

Kaynak: Boyacıoğlu Acar, 2002'den derlenmiştir.

Operasyonel risk, çok sayıda finansal kurumlardan kaynaklı olarak iflaslardan sorumlu olmasından dolayı, muhtemel düzeyde risklerin en tehlikeli olanları arasında yer almaktadır. Operasyonel risk, uygun olmayan veya işlemeyen iç süreçlerde, insanlarda ya da sistemlerde veyahut da dış etkenlerden kaynaklı olarak meydana gelebilecek zarara uğrama riskini ifade etmektedir (Aktan, 2007).

1.2.4. Faiz Oranı Riski

Faiz oranı riski ile piyasada faiz oranlarının değişmesi sonucu bankanın tahmin edilen karının azalması ihtimali ifade edilmektedir. Bu noktada bankacılık sektöründe faiz kaynaklı risklere yönelik önlem almak için uygulanabilecek iki politikadan bahsetmek mümkündür. Bu politikalardan ilki aktif ve pasif kalemlerine ait vadelerin mümkün olduğu kadar eşitlenmeye çalışılmasıdır. Bu her ne kadar bu riski bertaraf

etmeye yönelik en etkili yöntem olarak değerlendirilse de bankaların çalışma yapıları gereği genelde kısa vadeli kaynaklar ile uzun vadeli fonlama yapmalarından dolayı uygulanması zor bir yöntemdir. Bu riske karşılık uygulanabilecek bir diğer yöntem olarak ise türev araçların kullanılması gösterilebilir (Ertürk, 2010).

Faiz riski, bankanın gelirlerine yönelik risk yaratan bir faktör olarak kabul edilmektedir. Buna göre faiz riski, faiz oranlarındaki hareketler ile ilişkilendirilerek gelirlerde mevcut azalma riskini belirtmektedir. Ekonomik çerçevede koşullara yönelik olarak banka faiz riski, etkisini fazla düzeyde ortaya koyan bir risk çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır (Bessis, 2002).

1.2.5. Kur Riski

Kur riski bankacılık sektöründe döviz bazında yapılan işlemlerde olası kur değişimlerine bağlı olarak oluşabilecek etkiyi tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Döviz bazında alınan kısa veya uzun dönemli pozisyonlar bankaları bu anlamda bir riske de maruz bırakmaktadır. Kaval (2000) kur riskinin sebeplerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

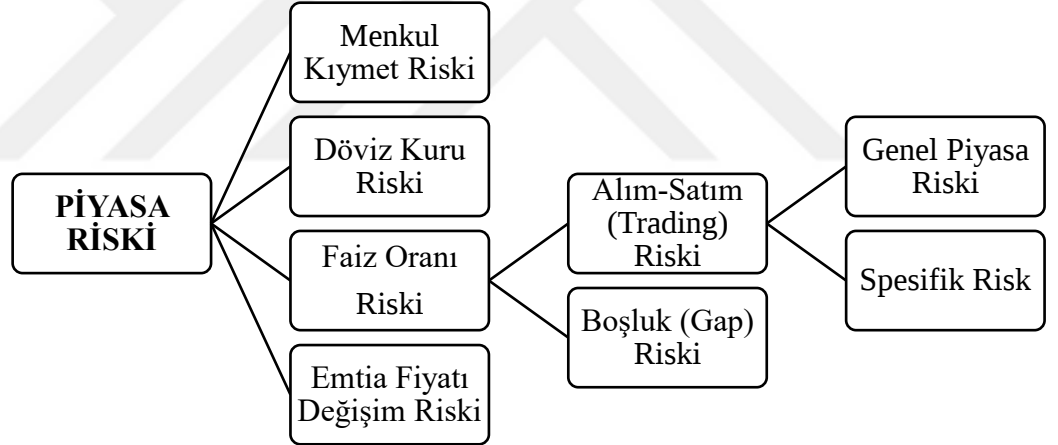
- Bankanın faaliyet gösterdiği ülke para birimi ile diğer ülke para birimleri arasındaki fiyat farklarının seviyesinin ve bu farkın hangi yönde gelişeceğini bilinmiyor oluşu
- Yabancı para olarak aktifler, pasifler ve sermayenin değerlerinin farklılığı
- Döviz işlemleri bazında alacak ve borç arasındaki ters yönlü tutarsızlık
- Özel durumlarda bazı politikalar kapsamında ve yetkililerin kararları doğrultusunda yapılan sınırlayıcı ve kısıtlayıcı müdahalelerle transferlerin gerçekleştirilmesinin engellenmesi

Döviz kuru riski, özellikle finansal kriz dönemlerinde ön plana çıkan bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir. Finansal krizlere dayalı olarak döviz krizinin meydana gelmesi, bankacılık krizinin bir yansıması olarak etkisini gösterebilmektedir. Döviz kuru dalgalanmalarının yol açtığı döviz krizi, ödemeler bilançosu krizinin bir parçası olarak kendisini göstermektedir (Navruz, 2019). Döviz kuru riski, döviz kurundaki değişimler sonucunda yabancı para varlıklarının ya da yükümlülüklerinin

değerindeki değişimlerin bir göstergesidir. Bu nedenle zararın meydana gelmesi de söz konusu olabilmektedir. Bu durum paranın değerinin düşmesi sonucunda etkisini fazlaca gösteren bir risk olması yönüyle dikkate değerdir (Ertürk, 2010).

1.2.6. Piyasa Riski

Piyasa riski en temel haliyle bankalarda bilanço içi ve bilanço dışı pozisyonlara yönelik finansal piyasalardan kaynaklanan kur, faiz, hisse senedi fiyat değişimine ilişkin faiz oranı riski, hisse senedi pozisyon riski gibi unsurlar nedeniyle zarar etme ihtimalini ifade eden bir kavramdır. Bu unsurları kapsayan ve belirsizlik yaratan tüm durumlar piyasa riskini de arttırmaktadır. Bu açıdan piyasa riski bankacılıkta karşılaşılan en kapsamlı risk faktörü olarak değerlendirilebilir (Aloğlu, 2005).

Şekil 2: Piyasa Riski Bileşenleri

Kaynak: Aktan, 2007

Piyasa riskini oluşturan bileşenlerin yer aldığı Şekil 2'ye göre risk ölçülerinde temel etkilere bağlı riskler, alım ya da satım ve boşluktan kaynaklı riskler olarak ya spesifik ölçüde ya da genel piyasa riski ölçüsünde potansiyelini ortaya koymaktadır (Aktan, 2007).

1.2.7. Ülke Riski

Ülke riski ekonomik, politik ve düzenleme gibi alanlardan kaynaklı belirli risklerin bileşiminden oluşan bir risk türüdür. Örneğin önemli ekonomik değişkenlerden olan enflasyon, ücret seviyeleri, ekonomik büyüme gibi ölçüt veya göstergeler bu riskin gelişimi ile doğrudan ilişkilidir. Bunun yanı sıra ülkelerin potansiyellerinin değerlendirilmesinde de ülke riski ön plana çıkan bir kavramdır. Çeşitli krizler, savaşlar, gümrük odaklı problemler, seçimler gibi etkenler ülke riskinin oluşmasında etkili olabilmektedir (Coyle, 2000). Şimşek (2007) ülke riskinin kaynaklarını aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- Ekonomik koşullarla ilgili bozulmalar
- Merkez bankasının kamu borçlarına yönelik yapılandırmaları
- Kıymet sahiplerine yönelik oluşan piyasa riskleri
- Yasal kısıtlamalar veya yerel para birimleri ile ilgili sıkıntılar nedeniyle ülke genelinde aksayan fon transferleri

1.2.8. Sistemik Risk

Dünya ekonomisinde yaşanan küresel karakterli ekonomik kriz nedeniyle en sık kullanılan kavramlardan birisi de *sistemik risk* olmuştur. Krizin hızlı biçimde küresel çapta yaygınlaşması ve global boyuttaki etkileri nedeniyle, sistemik riske ilişkin çalışmaların sayısı ve derinliği artmıştır. En genel tanımıyla sistemik risk *“bir sistemin tümü üzerindeki bozukluklara (kayıplar) ilişkin riski veya olasılığı ifade etmektedir. Bu durum, sistem içerisindeki unsurlarda veya parçalardaki bozukluklardan farklı bir durumu işaret eder; tüm unsurlarda veya çoğunda ortaya çıkan eşanlı ortak hareket olarak ifade edilebilir. Ancak, sistemik riskin tanımlanmasında, özellikle nedensellik niteliğine bağlı olarak farklılıklar görülmektedir. Riskin ortaya çıkma ve işleyiş süreci üzerinde kendisini gösteren bu farklılıklar sebebiyle çeşitli sistemik risk tiplerinden bahsedilebilir (Bilgin, 2007)”*. Sistemik risk kavramı araştırmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

1.3. Bankacılıkta Risk Yönetimi

Bankacılık sektörü açısından risk doğrudan bankanın zarara uğramasına sebep olacak etkenleri ifade eden bir kavramdır. Bu nedenle bankacılık sektörü açısından risk faktörlerinin tanımlanıp, belirlenmesi kadar bu risk unsurlarının nasıl yönetileceğine dair

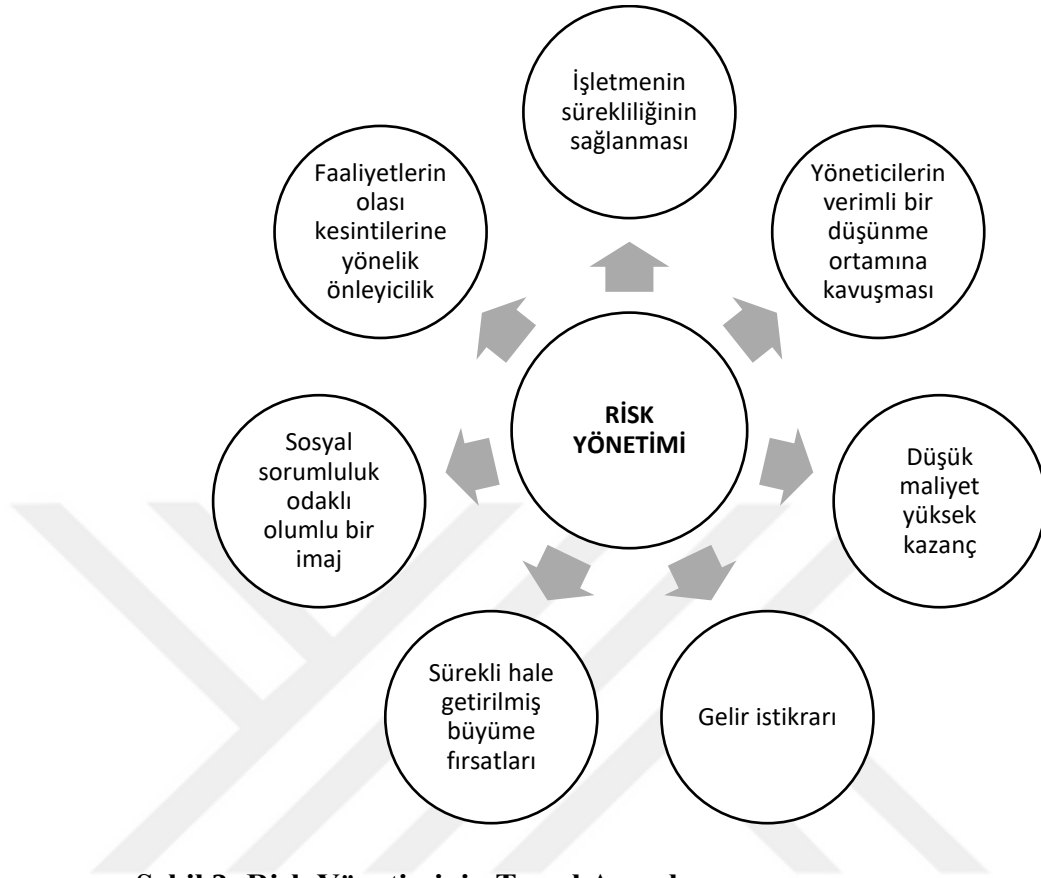
stratejilerin geliştirilmesi de büyük önem taşımaktadır. Altıntaş (2018) risk unsurlarının yönetimine dair aşamaları aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- Risk unsurlarının tanımlanması
- İlgili risklerin ölçülmesi
- Risk unsurlarına dair gerçekleştirilecek eylemlerle ilgili uygulamaya geçilmesi
- Stratejik olarak takip ve değerlendirme süreçlerinin işletilmesi

İlk olarak 1950’li yıllarda kullanılmaya başlanan risk yönetimi kavramı bu aşamaların işletilmesi açısından bankacılık gibi risk odaklı çalışan sektörlerde giderek daha fazla ön plana çıkmaktadır. Bankacılık sektörü açısından risk yönetimi finansal işlemlerin gerçekleştirilmesinde sıfır hata yaklaşımı ile gerekli faaliyetlerin yerine getirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Emhan, 2009). Bunun yanı sıra bankacılık sektörü açısından risk yönetimi fırsat odaklı olarak da değerlendirilebilmektedir. Doğru işletilen risk yönetimi mekanizmaları ile elde edilebilecek kazançlar önemli bir araç haline de getirilebilmektedir (Küçükşahin vd., 2010).

Bankacılıkta risk yönetimi kurumsal proje başarılarının artması, süreçlerden elde edilen çıktıların etkinliği, kritik önemdeki risk unsurlarına yönelik daha derinlemesine bir yaklaşım oluşturulabilmesi, risk faktörlerinin yönetilmesi ile ilgili yeni görüşlerin geliştirilmesi gibi konular açısından çok önemli bir araç olarak kullanılabilir. Bunun yanı sıra bankacılık sektörü açısından risk yönetimi süreçlerinin sürdürülebilir özellik kazandırılarak bu süreçlerin mümkün olduğu kadar profesyonel bir yapıya kavuşturulması da kritik bir öneme sahiptir (Ene, 2013).

Risk yönetimi amaçları açısından değerlendirildiğinde risk yönetimi süreçleri ile genellikle var olan bir durumun korunmasının veya belirli bir faaliyetin sorunsuz şekilde gerçekleştirilmesinin amaçlandığını söylemek mümkündür (Aksel, 2002). Bunun yanı sıra risk yönetiminin temel amaçları aşağıda Şekil 3’de gösterilmektedir.

Şekil 3: Risk Yönetiminin Temel Amaçları

Kaynak: Güneş, 2009’dan derlenmiştir

Risk yönetiminde süreçler, hedefler doğrultusunda geliştirilen çalışmaları kapsamaktadır. Risk yönetim süreçlerinde detaylı bir yönetsel bakış açısı kapsamında hedeflere erişimi kolaylaştırmaya yönelik çeşitli mekanizmalar, oluşturulmaktadır (Airmic, 2010). Risk yönetim süreçlerinden önce, risklerin tam olarak bilinmesi gerekmektedir. Aksi halde başarılı bir sonucun elde edilmesi de sağlanamamaktadır. Risklerin faal bir ölçüde yönetimlerinin sağlanması, risk ve kazanç arasında bağlantının kurulmasını ve yönetim süreçlerinin de bu yönde geliştirilmesini gerektirmektedir. Güneş (2009) risk yönetim süreçlerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- Kilit öneme sahip süreçlerle ilgili gerekli adımların ve aşamaların belirlenmesi
- İsaletli ve tutarlı risk sınıflandırmalarının oluşturulması
- Risk yönetimine yönelik bir modelin geliştirilmesi ve modelin işleyişinin etkin şekilde takip edilmesi

Bankacılık sektörü açısından sektörel büyümeden pay alabilmek, sürdürülebilir bir kurumsal büyüme yapısı oluşturabilmek, yasal düzenlemelerle gerekli uyumun sağlanması gibi unsurlar nedeniyle risk yönetimi süreçlerine yönelik büyük bir ihtiyaç ortaya çıkmaktadır (Uzun, 2010). Risk yönetiminin bir gereksinim olarak algılanması oluşabilecek olası olumsuz süreçlerde koşulların mümkün olan en uygun halde devam ettirilebilmesine olanak verecek şekilde bir odaklanmayı sağlamaktadır (Derici vd., 2007). Bankacılık sektöründe risk yönetimi uygulamalarına duyulan ihtiyacın temel sebeplerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Güneş, 2009):

- Kurumların kendilerinin ve gerçekleştirdikleri işlemlerin kesintisiz bir devamlılığa sahip olması gerekliliği
- Sürpriz unsurunun minimum seviyede tutulması gereksinimi
- Olası krizlerle baş gösterebilecek sorunlara yönelik önceden önlem alabilme isteği
- Gelirin elde edilme süreçlerinin devamlılık arz eder hale getirilmesi gereksinimi
- Kayıplarla ilgili maliyetlerin minimum seviyede tutulmasına yönelik gereksinim
- Sürdürülebilir büyüme beklentisi
- Sosyal sorumluluk odağı
- Yasal düzenlemeler ve süreçlerle ilgili uyumluluk gereksinimleri

Bankalar gibi finans odaklı sektörlerin içinde faaliyet gösteren örgütlerin yapıları ve örgütsel faaliyetleri yüksek risk düzeylerinin dikkate alınmasıyla şekillendirilmektedir. Risk yönetimi kapsamında yapılan kurum içi denetimler, süreç iyileştirmeleri sonucunda bankacılık sektörü unsurlarına kazandırılan şeffaf yapı sayesinde daha kuvvetli paydaşlıkların kurulması mümkün hale gelmektedir. Bu durum bankacılık sektörü için risk ve risk yönetimi kavramlarının önemini göstermesi açısından çok önemlidir (Yahyaoglu vd., 2011).

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL KRİZLERE GENEL BAKIŞ

Kriz beklenmedik bir anda ve aniden gelişerek ekonomik unsurlar ile ilgili olumsuzlukların yaşanması şeklinde tanımlanabilecek bir kavramdır. Ancak bu noktada ortaya her sorunun kriz kapsamında değerlendirilemeyeceği de söylenebilir. Yaşan kriz durumları kısa veya uzun süreli olabilmektedir. Ayrıca krizler çevrelerini etkileyerek bir domino etkisi de yaratabildiğinden herhangi bir sektörün içine girdiği kriz koşulları etkileşimde olduğu diğer sektörlerle de sıçrayabilmektedir (Aktan ve Şen, 2001). Bu bölümde öncelikle finansal kriz kavramına yer verilecek daha sonra ise farklı dönemlerde ortaya çıkan finansal krizlerden bahsedilecektir.

2.1. Finansal Kriz Kavramı

Kriz gerek günlük konuşma dilinde gerekse de çeşitli bilim dallarında kullanılabilen geniş kapsamlı bir kavramdır. Köken olarak Yunanca krisis kelimesine dayanan bu kavram sosyal bilimler açısından sıkıntı, bunalım veya büyük buhran gibi kelimelerle de özdeşleştirilebilmektedir (Turgut, 2006). Ekonomik krizler ise çeşitli mallar, üretim faktörleri veya döviz piyasaları gibi unsurlar üzerinde gerçekleşen fiyat veya miktar değişimlerinden kaynaklı olarak oluşan yüksek şiddetteki dalgalanmalardır. Bu tür krizleri finansal sektör krizleri ve reel sektör krizleri şeklinde iki temel grupta toplamak mümkündür (Claessens ve Kose, 2013).

Finansal krizler; döviz ve hisse senedi piyasaları gibi finans piyasasındaki şiddetli fiyat dalgalanmaları veya bankacılık sisteminde bankalara geri dönmeyen kredilerin aşırı derecede artması sonucu ortaya çıkan ciddi ekonomik sorunlar olarak kabul edilmektedir. Reel sektör krizi; mal-hizmet ve işgücü piyasalarındaki üretimde veya istihdamda meydana gelen ciddi daralmalar nedeniyle ortaya çıkan kriz çeşididir (Kibritçioğlu, 2001).

Ekonomik ortamda oluşan finansal aksaklık veya bozuklukların herhangi bir krize dönüşmemesi bu bozuklukların giderilmesine yönelik uygulanan politikalara duyulan güven ile doğrudan ilişkilidir. Ülkenin finansal sisteminin yapısal olarak sağlıklı işleyebilmesi ve politikalara duyulan güven ekonominin krize yönelik duyarlılığını

belirleyen temel faktörlerdir. Bu nedenle finansal krizlerin ekonomilerin kırılganlaşması ve oluşan dengesizliklerin bir sonucu olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Afşar, 2011).

Genel olarak bir olayın veya bu olayı izleyen art arda gelen gelişmelerin etkisiyle ortaya çıkan finansal krizler varlık fiyatlarının, kredi hacminin büyük oranlardaki değişimi, dış finansman açığı, mali sistemde oluşan bozulmalar, hane halkının sıkıntıları, devletin veya bankaların mali problemleri gibi unsurların bir karması olarak değerlendirilebilir. Bu karmaşık ve çok unsurlu yapı nedeniyle bu tür krizlerin özelliklerine dair standartlaşmış açıklamalar yapmak daha da zorlaşmaktadır. Finansal krizler belirli kalıplar içerisinde gelişen olaylar olabildiği gibi bazı dönemlerde de tahmine dayalı kalıpların dışına çıkan ve bunlara uymayan özellikler de gösterebilmektedir (Claessens ve Kose, 2013).

Finansal krizlerin tarihsel gelişimi izlendiğinde bu anlamda ilk ön plana çıkarılacak kriz döneminin 1929 buhranı olduğunu söylemek mümkündür. Bu dönemden 70’li yıllara kadar başka önemli finansal krizlerle karşılaşılmasa da 1970’lerden itibaren 1973 ve 1979 petrol krizleri gibi sıkıntılı dönemler yaşandığı görülmektedir. Dünya ekonomilerinin giderek artan bir sıklıkta finansal krizlerle uğraşmak zorunda kaldıkları asıl dönem ise 1990’lı yıllar ile başlamaktadır. Bu yıllardan itibaren karşılaşılan finansal krizlerden öne çıkanlar şunlardır (Claessens ve Kose, 2013):

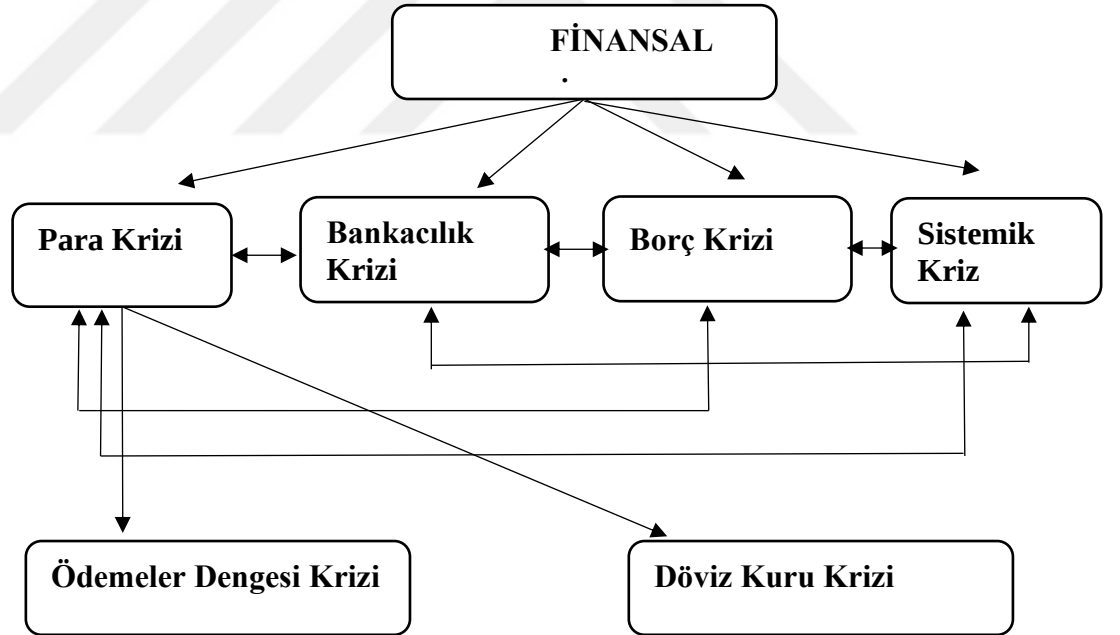
- 1992-1993 Avrupa Para Krizi
- 1994-1995 Latin Amerika Döviz Kuru Krizi
- 1994-1995 Türkiye Bankacılık ve Para Krizi
- 1997 Asya Finansal Krizi
- Kasım 2000 ve Şubat 2001 Türkiye Bankacılık ve Para Krizi
- 2002 Arjantin Borç Krizi
- 2008 ve 2009 Küresel Finansal Kriz

1929 Buhranından bugüne yaşanmış olan finansal krizlerin bazı ortak özelliklerinden bahsetmek mümkündür. Bu ortak noktalar arasında sabit döviz kuru sisteminin mevcudiyeti, ani sermaye çıkışı yönünde yaşanan düzensizlikler ve çeşitli

makro ekonomik sorunlar sayılabilir. Bunun yanı sıra genel olarak bu krizlerin ortaya çıktığı ülkelerde hazineye ait kaynakların çeşitli sebeplerle yanlış kullanımı, giderek artan devlet borçlarının yanı sıra bu borçların finansmanında kullanılacak araçların hatalı seçimi, ahlaki yozlaşmaya dayalı sorunlar gibi krizleri tetikleyici unsurlara da rastlanmaktadır (Delice, 2003).

2.2. Finansal Kriz Türleri

Her ne kadar günümüze kadar yaşanmış olan finansal krizlerin tek bir kalıba uygun olmaması ve çoğunlukla kendine has koşullarda gerçekleşmesi nedeniyle bu krizlerin tek bir kalıba oturtulması mümkün değilse de belirli temel ortak özellikler ekseninde finansal krizlerin dört temel grupta incelenmesi mümkündür. Bu dört temel grup para krizleri, bankacılık krizleri, dış borç krizleri ve sistemik finansal krizlerdir.

Şekil 4: Finansal Krizlerin Sınıflandırılması

Kaynak: Delice, 2003

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü gibi finansal krizler birbirinden bağımsız yapılar değildir. Bu krizlerin arasında belirgin ayrımlar yapmakta zorlanılmasının temel sebeplerinden biri de bu birbirinden bağımsız olmayan yapılarıdır. Şekil 4'te de aktarıldığı gibi bir alanda başlayan herhangi bir finansal krizin bir başka finansal kriz için tetikleyici özellik taşıması da muhtemeldir.

2.2.1. Para Krizleri

Para krizlerine bir başka bakış açısıyla döviz krizi de denilebilmektedir. Para krizlerinin özellikle sabit döviz kuru sisteminin geçerli olduğu yerlerde piyasa unsurlarının paraya yönelik taleplerini yabancı paralara yöneltmelerine bağlı olarak ilgili merkez bankasının döviz rezervlerinin tükenmesi sonucu ortaya çıktığı görülmektedir. Bu tarz ortamların oluştuğu ülkelerde gerek yerli gerekse de yabancı yatırımcıların sahip oldukları ulusal paralar karşılığı döviz talebi yaratmaları ile oluşan spekülasyon durumları yerel para biriminde şiddetli bir değer kaybı ile sonuçlandığında ve para politikasına yön verenler bu para değerini yükseltmek için faiz artırımına gitmek durumunda kaldıklarında bir döviz krizinin varlığından bahsetmek mümkün hale gelmiştir (Delice, 2003).

Literatürde ödemeler dengesi krizi olarak da anılabilen bu krizlerde özel veya tüzel kişilerin ihtiyati veya spekülasyon gerekçeleriyle yabancı para birimlerine yoğun bir yönelimi söz konusudur. Ödemeler dengesi krizi ile döviz krizi kavramları ülkeler tarafından uygulanan döviz kuru rejimleri açısından birbirinden farklılaşabilmektedir. Ödemeler dengesi krizi sabit döviz kuru sisteminin geçerli olduğu ülkelerde merkez bankalarının sahip olduğu döviz rezervlerinde ortaya çıkan azalma kaynaklı olarak bu sabit kur yapısının sürdürülememesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Bunun dışında esnek kur yapısının işlediği ülkelerde ise ortaya çıkan benzer krizlere ise ödemeler dengesi krizi denilmektedir. Bu ülkelerde kurda oluşan ani değişimler ve yüksek kur oynaklığı sürekli hale geldiği takdirde oluşan bu duruma döviz krizi de denilmektedir (Orhan vd., 2009).

Para krizlerine verilebilecek en belirgin örneklerden biri 1997 Güneydoğu Asya para krizidir. Engin (2007) bu para krizine dair süreci aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

- Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland gibi Güneydoğu Asya ülkelerinde gerçekleşen yurtdışı kaynaklı büyük yabancı sermaye girişleri ile finansal serbestleşme süreci düzensiz bir şekilde ilerlemiştir.
- Bu düzensiz finansal serbestleşme ile bu ülkelerin kırılgan finansal yapıları birleşince kredi piyasasının genişlemesine de bağlı olarak yükselen finansal varlıklarla risk faktörü artış göstermiştir.
- Bu durum nedeniyle piyasada Amerikan dolarında büyük bir artış ve bu ülkelerin para birimlerinde de büyük değer kayıpları yaşanmıştır.
- Tüm bu gelişmelerin sonucunda önce Tayland'da yaşanan devalüasyon sonrasında diğer ülkelere de sıçramış ,oluşan derin para krizi nedeniyle büyük sermaye çıkışları yaşanmıştır.

2.2.2. Bankacılık Krizleri

Bankacılık krizlerinin kökeninde genel olarak bankaların bilançolarının sağlıklı bir yapıda olması, geri dönüşü olmayan kredi sayılarının artışı, bankanın faaliyetlerindeki başarısızlıkları veya iflası, aktif yapılarının bozulması, zayıf bankacılık sistemi, kırılgan finansal piyasalar, hatalı kur politikaları gibi nedenler yatmaktadır. Bankacılık krizlerinin doğal sonucu olarak mevduatların bankalardan kaçmasıyla birlikte bankalar bir likidite sıkıntısı içine girebilmektedir. Bu bağlamda bankacılık krizlerini yüksek likidite riskleri, dövizde yüksek pozisyon açığı ve yetersiz öz sermaye gibi unsurların da tetiklediği söylenebilir (Metinsoy, 2010).

Her ne kadar bankacılık krizleri en sıklıkla görülen finansal krizlerden biriye de doğru regülasyonlarla bu krizlerin önüne geçilebilmektedir. Bu krizlerin genel yapısı incelendiğinde varlık piyasası ile ilişkili krizler oldukları ve doğrudan bankaların ödeme yeteneklerinden kaynakladıklarını söylemek mümkündür. En bilinen bankacılık krizleri arasında 1980 Norveç Bankacılık Krizi, 1990'lar yaşanan Japonya Bankacılık krizi ve 2009 Avrupa Bankacılık Krizi sayılabilir (Claessens ve Kose, 2013).

Bankacılık sektörü finans piyasaları ve reel sektör arasında kurduğu bağ ve üstlendiği köprü olma görevi nedeniyle ülke ekonomileri açısından büyük öneme sahiptir. Özellikle yüksek enflasyon seviyelerine sahip ülkelerde bankacılık sektörünün karşı

karşıya kaldığı olası riskler de artmakta, bu tür ülkelerde görülen yüksek kamu borçları, istikrarsız makroekonomik düzen, yüksek risk algısı, zayıf kriz yönetimi, yetersiz öz kaynaklar gibi unsurlar koşulları bankacılık krizlerine açık hale getirmektedir. Bunun yanı sıra özellikle kamu bankacılığının hakim olduğu yapı, aşırı piyasa riski duyarlılığı ve düşük aktif kalitesi gibi durumlar da bu krizlerin yaşanmasını olası kılmaktadır (Çinko ve Ak, 2009).

Siyasi erkin ortaya çıkan bu şekilde krizlerde duruma müdahale etme şeklinden kaynaklı hatalar ve başarısızlık durumlarda piyasalarda giderek büyüyen panik halleri gözlenmektedir. Örneğin Arjantin’de 2001 yılında yaşanan bankacılık krizi sırasında hükümet tarafından bankalardan çekilebilecek para miktarına getirilen limit sisteme olan güveni zedeleyerek piyasadaki panik halinin artmasına sebep olmuştur. Aynı şekilde 2008 Küresel Finans Krizinden önce bankacılık sistemi üzerinde gelişmiş ülkelere yeteri kadar etkin bir denetleme mekanizmasının kurulamamış olması ve pek çok yapısal sorunun dikkate alınmıyor oluşu bu krizin küresel boyuta erişmesine sebep olmuştur (Claessens ve Kose, 2013: 1-66).

2.2.3. Borç Krizleri

Kamu harcamalarının finansmanın iç kaynakların kullanılmasının ardından ödeme politikasında yaşanan başarısızlıklar sonucunda ülkelerin bir iç borç krizi ile karşı karşıya kalması mümkündür. Özellikle gelişmekte olan ülkelere uzun vadeye yayılmış yatırım ve ihtiyaçların finansmanı için iç kaynaklar yetersiz kaldığından yüksek dış borçlanma eğiliminin görülmesi söz konusu olmaktadır. Bunun yanı sıra yine gelişmekte olan ülkeler daha uzun vadeli ve daha düşük borçlanma maliyetleri gibi faktörler nedeniyle de dış borçlanmayı tercih edebilmektedir. Kaynağı fark etmeksizin alınan borçların kaynaklara aktarımının verimsiz ve hatalı şekilde gerçekleştirilmesi sonucu bu borçların ödenmesinde sorunlar oluşmaktadır (Orhan vd., 2009).

Yakın zamanda yaşanan borç krizi örnekleri arasında 1998 Rusya krizi, 2001 Arjantin krizi ve 2009 Yunanistan krizi sayılabilir. 2008 küresel krizinin tetikleyici unsur etkisi gösterdiği 2009 Yunanistan borç krizinin süreci aşağıdaki aşamalardan geçmiştir (Akçay, 2012):

- Göreceli olarak düşük rekabet gücüne sahip bir ülke olan Yunanistan Avrupa Birliği'ne (AB) girişi sonrasında artan harcanabilir gelirle birlikte yükselen bir yurtiçi talep yaşamıştır.
- Yükselen kamu harcamalarında yatırım yerine tüketim odaklı bir yapının tercih edilmesiyle tüketimde inşaat ve kamu hizmetleri gibi ticarete konu olmayan malların payı da artmıştır.
- Bunun sonucunda hem sürekli bir fiyat artışı yaşanmış hem de cari işlemler dengesi sekteye uğramıştır.
- Düşük teknolojili ve düşük kaliteli ürün odaklı bir ihracata sahip olan Yunanistan yüksek tüketim nedeniyle yoğun yabancı sermaye ve dış borç kullanımı ile karşılaşmıştır.
- Kamunun sürdürülemez seviyeye gelen borç yükü sonucunda uluslararası piyasalardan da kaynak bulma sıkıntısı çeken ülke derin bir borç krizine girmiştir.

2.2.4. Sistemik Finansal Krizler

Sistematik finansal krizler, finansal sistemde ellerindeki fonları verimli kullanamayan karar birimlerinden, ellerinde verimli olabileceğine inandıkları yatırım projeleri olmakla birlikte yeterli fona sahip olmayan karar birimlerine doğru fon akışını etkin bir biçimde sağlamak ve sunduğu finansal araçlar vasıtasıyla karar birimlerinin likit varlıklara sahip olmasını sağlamak gibi temel fonksiyonlarını etkin olarak yerine getirme yeteneğinde ortaya çıkan problemler şeklinde tanımlanmaktadır (Çiftçi ve Çeviş, 2012).

İktisatçılardan tarafından genel olarak kabul gören bir yaklaşıma göre tek bir kaynak kökenli olmayıp problemlerin bütünleştiği ve ekonomik sistemin işleyişini önemli şekilde etkileyen tüm krizler yapısal kriz başlığı altında toplanabilmektedir. Spekülatif etkilere açık bir piyasa ortamında ülkeler açısından yerli parada yaşanan değer kaybı, sürdürülemez seviyedeki borçlar gibi sorunların birbirleriyle etkileşimi sonucunda ilgili ülkedeki ekonomik ortam yapısal bir krizle karşı karşıya kalabilmektedir. Burada üzerinde durulması gereken önemli nokta krize dönüşen yapısal sorunun ekonomik sistemin hangi bölümünde kaynaklandığının saptanmasıdır (Delice, 2003).

2.3. Finansal Kriz Modelleri

Özellikle 1980’li yıllardan itibaren ülke ekonomilerinin krizlerle karşı karşıya kalma sıklıklarının artmasıyla beraber tüm dünyada yaşanan bu ekonomik krizlerin sebeplerinin anlaşılması ve bu krizlerle baş etmede kullanılacak politika önerilerinin geliştirilmesi ihtiyacı oluşmuştur. Bu ihtiyaç sonucunda başta Krugman (1979) olmak üzere çeşitli araştırmacılar ve iktisatçılar tarafından farklı dönemlerdeki krizlere yönelik modeller geliştirilmiştir.

Finansal krizlerin modellenmesine yönelik ortaya koyulan yapıları aşağıdaki gibi gruplamak mümkündür (Şişman, 2006):

- 1980’li yıllarda ağırlıklı olarak Latin Amerika ülkelerinin yaşadığı krizleri açıklamaya yönelik olarak geliştirilen “Birinci Nesil Modeller”.
- 1990’lı yıllar boyunca Türkiye’de yaşanan ve 1992 yılında ortaya çıkan Avrupa Para Krizi gibi krizleri açıklamaya yönelik olan “İkinci Nesil Modeller”.
- 1997 Asya krizinin açıklanması diğer modellerin yetersiz kalması üzerine bu krize yönelik ortaya koyulan “Üçüncü Nesil Modeller”.
- Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaşanan krizleri anlamlandırmaya yönelik olarak kullanılan “Dış Faktörler Modeli”.

2.3.1. Birinci Nesil Modeller

1970’li yıllardan itibaren Arjantin ve Meksika gibi ülkelerde ortaya çıkan dış borç krizlerinin açıklanmasına yönelik olarak, teori çerçevesi Krugman tarafından çizilip sonrasında da Flood ve Garber tarafından tamamlanan modeldir. Bu model, para krizlerinin temel nedeninin makroekonomik politikalar ile sabit kur sistemleri arasındaki uyumsuzluk olduğunu savunmaktadır. Bu modele göre para arzındaki artış, eğer merkez bankası tarafından hedeflenen kur seviyesine ulaşmak amacıyla döviz satışı ile birlikte rezervlerinin erimesine neden olursa, döviz talebi aşırı derecede artacaktır. Bu da kura yönelik spekülasyon hareketleri ortaya çıkararak döviz krizine yol açmaktadır. Buna karşı hükümet kuru serbest dalgalanmaya bırakacak veya devalüasyon yapmak zorunda kalacaktır (Şişman, 2006).

Birinci Nesil Modellerin temel argümanlarından bir diğeri de kriz yaratan nedenlerin doğru saptanması halinde krizlerin önceden tahmin edilebileceğidir. Bunun yanı sıra özellikle bütçe açığına sahip, sabit döviz kuru uygulamasının hakim olduğu ülkeler açısından ortaya çıkan ödemeler dengesi krizlerinin aşılmasında ülke döviz rezervlerinin kullanılması söz konusu olduğunda yaşanan finansal krizin etkilerinin daha da derinleşeceği belirtilmektedir (Durmuş, 2010).

Bu modele yönelik çeşitli eleştiriler yapılmıştır. Bu eleştirileri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Yücel ve Kalyoncu, 2010):

- Bu model krizin nedenlerini esnek olmayan kalıplar içerisinde belirleme eğilimine sahip fazlasıyla mekanik özellikte bir modeldir.
- Modelde gösterilen tek çözüm yöntemi bütçe açığının kapatılmasına yönelik ülkelerin para basmasıdır.
- Model kapsamında krizlerin başlıca sebebi olarak bütçe açığı gösterilmekte ve döviz kuru krizleri tek taraflı ele alınmaktadır.

2.3.2. İkinci Nesil Modeller

1990'lı yıllarla beraber yaşanan ekonomik krizlerin açıklanmasında Birinci Nesil Modellerin yetersiz kalması sonucunda ortaya atılan modeller özellikle 1992-1993 Avrupa Para Sistemi ve 1994-1995 Latin Amerika krizlerinin açıklanmasında kullanılmıştır. Yine Krugman'ın bakış açısını temel alıyor olsa da bu model kapsamında çeşitli araştırmacılar kendi model yapılarını kurgulamıştır. Bu yeni bakış açılarına verilebilecek en belirgin örneklerden biri Obsfeld (1994) tarafından geliştirilen ve kendi kendini besleyen bir yapıdaki spekülasyon atak modelleridir. Kendi Kendini Doğrulayan Kriz Modeli olarak da adlandırılan bu modelde krizlerin ani gelişen yapıları nedeniyle tahmin edilemez olduğu savı ortaya konulmaktadır (Bulut ve Demirel, 2015).

İkinci nesil modelde hükümetlerin iktisat politikalarıyla beklentilerinin çelişmesi durumunda döviz spekülasyonuna ve döviz krizine yol açtığı öne sürülmektedir. Bu modelde devalüasyon, istihdam ve fiyat istikrarı gibi birbiriyle çelişen iki farklı ekonomik hedefi gerçekleştirmeye yönelik politikalar da maliyeti düşürmeye yarayan bir seçenek olarak hükümetin karşısına çıkmaktadır (Şişman, 2006).

İkinci Nesil Modellerin temel önermesine göre hükümetler tarafından gerçekleştirilen sabit döviz kuru tercihlerine göre farklı ekonomik dengelerin oluşması olasıdır. Bu modellere göre Uluslararası ticaretin işletilmesi, yatırım alınması ve enflasyonla mücadele kapsamında devletlerin sabit döviz kuru uygulamasını tercih etmelerinin sonucunda ve döviz kurunun korunmasının maliyeti olarak yükselen faiz ve işsizlik oranları ile yatırımcılarda belirli noktadan bu politikanın terk edileceği beklentisi oluştuğundan kriz ortamı tetiklenmektedir (Gür ve Tosuner, 2002).

İkinci Nesil Modeller ekonomik krizleri bankacılık krizi veya para krizi şeklinde ele almaktadır. Bu modellerin bu iki farklı kriz türünün tetikleyici faktörleri olarak gördükleri unsurlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Durmuş, 2010):

- Kamu sektörüyle beraber bankacılık sistemi ve özel sektörde geri dönmeyen kredilerdeki artış, bankaların açık pozisyonları, reel sektörün küçülmesine bağlı olarak banka aktiflerini bozulması ve bankaların döviz pozisyonlarının azalması bankacılık krizlerini tetikleyen temel faktörlerdir.
- Para krizlerinin temelinde ise gerek kamu bazında gerekse de özel sektör tarafından oluşturulan beklentiler yatmaktadır.

Birinci nesil modeller ile karşılaştırıldığında bu modellerde krizlerin yaşanmasının kaçınılmaz bir durum olduğunu, bu yöndeki beklentilerin krizler üzerinde hızlandırıcı etki yaptığını, makro ekonomik göstergelerin bozulmasına yönelik bir risk yarattığını ve gerçekleştirilen ekonomik politikaların da etkisiyle makro ölçekteki ekonomik yapıda bozulmaların oluştuğunu savunan görüşler söz konusudur. İkinci nesil modellerde ise; krizlerin bulaşıcı olduğu, beklentilerin kendi kendini besleyerek krizlere yol açtığı, devletlerin makro iktisadi politikalar karşısında seçim yaptığı ve makro iktisadi tablonun kendi kendini besleyen krizin sürecini hızlandırdığı önermeleri yer almaktadır. (Durmuş, 2010).

Bu modellere göre finansal krizler nedensel olarak makroekonomik politika tercihleri ile bağlantılı değildir. Bunun sebebi olarak da kriz öncesinde herhangi bir olumsuz makroekonomik gösterge bulunmayan, tutarlı para ve maliye politikalarına sahip ekonomilerde de krizlerin oluşabiliyor oluşu gösterilmektedir. İkinci Nesil Modellerin

temel önermesi finansal krizlerden etkilenmemek adına sabit döviz kuru tercihlerinin maksimum fayda minimum maliyet yaklaşımıyla yeniden değerlendirilmesidir (Yücel ve Kalyoncu, 2010).

Fakat özellikle 1997 Güneydoğu Asya Finansal Krizinin açıklanmasında bu modellerin yetersiz kalması sonucu yeni model arayışları ortaya çıkmıştır. Durmuş (2010) bu modellerin ilgili krizi açıklamakta eksik kalmasını aşağıdaki nedenlere bağlamaktadır:

- Güneydoğu Asya Krizinde enflasyon, para arzı, ödemeler dengesi sıkıntıları, bütçe açığı, işsizlik gibi temel ekonomik faktörlerden herhangi birinin görülmemesi
- Krizin hemen öncesinde para piyasası ve reel piyasalarda yaşanan görülmemiş canlılığa bağlı olarak finansal varlık fiyatlarının artışı, finansal aracılardan krizdeki etkisi gibi yeni faktörlerin devreye girmesiyle bu modellerin açıklayıcılığının ortadan kalkması

2.3.3. Üçüncü Nesil Modeller

1997 yılında Güneydoğu Asya’da yaşanan krizin yapısı ilk iki nesil modeller ile uyumsuzluk gösterdiği için ortaya çıkan yeni bir model ihtiyacı sonucunda Üçüncü Nesil Modeller geliştirilmiştir. Özellikle krizle karşı karşıya kalan ülkelerin krizin hemen öncesinde ekonomik durumlarının iyi oluşuyla beraber aşırı kapasiteye bağlı büyümenin yavaşlaması gibi durumlar nedeniyle farklı bir bakış açısının geliştirilmesi gerekmiştir (Hiç, 2009).

Serbest döviz kuru uygulamasının geçerli olduğu ülkelerde finansal ve finansal olmayan kuruluşlara yurtdışı kaynaklı kredileri ile ilgili olarak devletler tarafından çeşitli garantilerin verilmesi söz konusudur. Bu kredilerin denetlemesinin etkin bir şekilde yapılmaması halinde devlet denetimi altında olan sermayede kayıplarının yaşanması olasılığı ortaya çıkmaktadır. Geliştirilen bu modeller ile bankacılık ve para krizleri kaynaklı ortaya çıkan kırılgan finansal yapılarının kriz yaratmadaki rolü ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır (Bulut ve Demirel, 2015).

Üçüncü Nesil Modellerde artan riskli kredilerle beraber finansal aktiflerin fiyatlarının da yükseleceği ve aşırı şişen finansal sistemden kaynaklı olarak bir finansal

balon durumunun söz konusu olacağı savunulmaktadır. Bir süre sonra oluşmuş olan bu finansal balonun patlamasıyla birlikte finansal aktiflerin fiyatları düşecek, kredi dönüşleri aksayacak ve ödeme sisteminin arızalanması sonucunda önce bankacılık krizi ve hemen onun takibinde ise bir para krizi ortaya çıkacaktır (Yücel ve Kalyoncu, 2010).

Bankaların yükümlülüklerine dair vadelerin aktiflerinin vadesinden kısa olduğu durumlarda bu durum bankanın rezervlerini olumsuz şekilde etkilemekte ve banka müşterilerinin bankalara hücum etmesine sebep olabilmektedir. Bankaların fon kaynakları ile bu kaynakların kullanıldıkları alanların tutarsızlığı ise döviz krizi ve vade krizlerinin bir arada ortaya çıkmasına uygun bir ortamı yaratabilmektedir. Her ne kadar ülke ekonomisi açısından makro değişkenlere bağlı bir olumsuz durum söz konusu olmasa da bu tarz koşullar bankaların likidite sıkıntısı yaşamasının sonucunda finansal krizlere de sebep olabilmektedir. 1997 Güneydoğu Asya krizinde de makro değişkenler ile ilgili herhangi bir sorun olmamasına ve yatırım kanalları da sağlam olmasına rağmen bankaların likidite sıkıntısının finansal krizi oluşturmaları bu şekilde ilişkilendirilmektedir. (Durmuş, 2010).

2.3.4. Dışsal Faktörlere Vurgu Yapan Modeller

Özellikle gelişmekte olan ülkelerin yaşadığı finansal krizlerin nedenlerinin açıklanmasına yönelik olarak geliştirilen bu modellere göre kaynak yetersizliği yaşayan, teknolojik dışa bağımlılığı yüksek, üretim yerine tüketim odaklı büyüme tercih eden gelişmekte olan ülkeler, diğer ülkelerde ortaya çıkan faiz oranı değişimi, ekonomik yaptırım kararı, döviz kuru değişimi gibi en küçük değişimlerden bile ciddi şekilde etkilenmektedir. Bu etkilerden korunmanın yolu ise gelişmekte olan ülkelerin ekonomik sistemlerini güçlü tutmaları ve üretime yönelik iktisat politikaları izlemeleridir. (Yücel ve Kalyoncu, 2010).

1997 Güneydoğu Asya Krizi ile birlikte finansal krizler ile ilgili süreçlere bulaşma faktörü olarak açıklanan yeni bir kavram girmiştir. Küresel ticaret içerisinde birbiriyle ilişkide olan ülkelere birinde yaşanan önemli bir ekonomik olumsuzluğun diğerleri üzerinde de etkiler yaratacağı anlamına gelen bulaşma faktörü, dışsal faktörlere vurgu yapan modellerin ana odak noktasıdır. Bu yaklaşıma göre özellikle gelişmekte olan ve ekonomik dışa

bağımlılığı yüksek ülke ekonomilerinde yüksek dış borç oranları, zayıf temelli bankacılık sektörü ile birlikte bulaşma faktörü kaynaklı kriz riskleri artmaktadır (Durmuş, 2010).

2.4. 2008 Finansal Krizi

2007 yılının ortalarından itibaren ABD konut piyasasında oluşmuş olan balonun patlaması sonucu ortaya çıkan ve hızlı bir şekilde hem finansal hem de reel sektörlerde etkisini hissettiren kriz, ilerleyen iki yıl içerisinde küresel bir etki alanı yaratarak daha önce görülmemiş büyüklükte bir küresel finansal ve ekonomik krize evrilmiştir. Özellikle 2008 yılının son çeyreğinde şiddeti maksimum seviyeye çıkan bu kriz 1929 Büyük Buhran'dan beri görülen en büyük ekonomik felaketlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

2008 krizini öncesinde yaşanan finansal krizlerden ayrı bir yere koyan en belirgin fark da bu küresel boyutudur. Bu krizin finansal bir kriz olarak başlayıp devamında reel sektöre de yayılması ve bir domino etkisiyle küresel bir boyut kazanması bu krizi geçmişteki krizlerden ayıştırmaktadır. Her ne kadar bu kriz ülkeden ülkeye ve sektörden sektöre farklı etkiler göstermişse de dünya genelindeki tüm ekonomileri ve sektörleri etkilediği için bir küresel kriz olarak adlandırılmıştır (Eğilmez, 2013).

2008 krizinin değerlendirilmesi için krizden önceki koşulların incelenmesi faydalı olacaktır. Kriz öncesinde 2006 yılı itibarıyla ABD'de emlak piyasasının doygunluk noktasına ulaştığı, gayrimenkul talebinin azalmaya başladığı, bunun sonucu olarak da düşük kaliteli kredilerden yararlanan ipotekli mülklerin satılması sonucunda dahi borçların ödenemediği bir döneme girilmiştir. Kredilerin alacaklı tarafında bulunan bankaların ilgili kredi borçlarını tahsil edememesiyle birlikte hisse senetleri değer kaybetmeye ,bu durumun etkisiyle emlak şirketleri arasında yüksek sayıda iflaslar görülmeye başlamıştır (Roubini ve Mihm, 2012).

Yaşanan bu sürecin yatırımcılarda yarattığı panik havasının sonucunda ise banka mevduatlarının büyük kısmının çekilmesiyle bankaların varlık değerleri negatif yönde etkilenmiştir. Böylelikle felç olma noktasına gelen finansal piyasaların durumu dünya piyasalarına da yayılım göstermeye başlamıştır (Buhaza ve Razıki, 2009).

ABD’de yaşanan ve Mortgage Krizi olarak da adlandırılan bu kriz durumu 2008 yılıyla birlikte küresel ölçekte bir finansal kriz haline gelmiştir. Bu krizin küresel ölçeğe yayılmasında etkili olan önemli faktörler söz konusudur. Bu faktörler aşağıdaki Tablo 2’de detaylandırılmaktadır.

Tablo 2: 2008 Krizinin Ölçeğinin Büyümesine Sebep Olan Faktörler

Faktör	Açıklama
Aşırı Yüksek Faiz Oranları	2004 yılından itibaren ABD Merkez Bankasının (FED) art arda faiz artırımına gitmesi Mortgage kredilerinin tahsilatı açısından bazı sorunlar çıkarmıştır. Çok sayıda borçlunun kredi ödemelerini yapmaması sonucunda bankacılık sektöründe önemli sıkıntılar ortaya çıkmıştır.
Finans Sektörü ve Reel Sektör Ayrışması	Genel olarak tüm finansal krizlerin arkasındaki temel faktörlerden biri olarak gösterilebilecek bu durum reel sektörün küresel hasılası ile finans sektörü arasındaki büyük fark olarak açıklanabilir. Bu durum nedeniyle ilgili dönemde finans sektöründe büyük bir durağanlaşma oluşmuştur.
Menkul Kıymetleştirme	ABD’de ilgili dönemde gayrimenkul borçlarının toplanıp tahvillere dönüştürülerek küresel piyasalar yoluyla pazarlanması sonucunda ortaya çıkan şüpheli borç satış artışıyla birlikte bu tahvillerin değeri nominal değerlerinin çok üzerine çıkmıştır. Bu durum krizin şiddetini arttıran bir başka faktördür.

Tablo 2 (Devamı)

Finans Kurumları ve Bankacılık Sektörü Üzerindeki Yetersiz Kontrol	ABD’de ilgili kurumlarda uyulması gereken standart ve kriterlere uyulmaması ve bu durumun üzerinde yeteri kadar kontrol mekanizmasının işletilememesi finansal krizi ortaya çıkaran önemli faktörlerden biridir.
Bilgi Akışındaki Eksiklikler	Piyasa unsurları arasındaki bilgi akışında yaşanan eksiklikler 2008 krizinin en temel nedenlerinden biri olarak gösterilebilir. Bilginin yetersiz ve eşit olmayan bir şekilde dağıtılmasıyla piyasaların beklenti seviyelerinin sapması, fiyatların gerçek arz ve talebi yansıtmamaya başlaması gibi sonuçlar yaratarak krizi tetikleyen bir koşul yaratmıştır.
Rasyonellikten Uzak Ekonomik Davranışlar	Bireylerin rasyonellikten uzak ekonomik davranışlar göstererek gelir düzeylerinin dışında tüketim seviyelerine çıkmaları toplum üzerinde yarattığı ekonomik yük ile krizin şiddetini arttıran bir ortamın oluşmasına sebep olmuştur.
Ekonomik Politika Yapıcı ve Düzenleyiciler	ABD’de krizden önceki dönemde tercih edilen genişlemeci para politikası nedeniyle emlak piyasasına büyük bir fon aktarımı yaşanmıştır. Bu durum piyasada bir kararsızlık yaşanmasına sebep olmuştur.
Küreselleşme	Sürekli bir gelişim gösteren küreselleşme nedeniyle ABD kaynaklı olarak başlayan bu kriz çok hızlı bir şekilde diğer ülkelere ve dünya geneline yayılmıştır.
ABD’de Hakim Olan Konut Edindirme Politikaları	Bu politika, gerekli olandan çok daha fazla finansman sağlayarak kişilere mülk edindirme yolunu seçmektedir. Politika, borçlulara ve alacaklılara vergi teşvikleri sağlayarak konut satışına öncelik sağlamaktadır.

Kaynak: Claessens vd., 2010’dan derlenerek oluşturulmuştur

Tüm bu faktörlerin eşliğinde süreç içerisinde bazı temel konularda yapılan hatalar da 2008 Krizine zemin hazırlamıştır. Foldvary (2015) 2008 Finansal Krizine giden süreçte yapılan temel hataları aşağıdaki gibi değerlendirmektedir:

- Konut kredilerinin bir spekülasyon aracı haline getirilmesi ve bu duruma izin verilmesi
- Regüle edilmemiş kredi derecelendirme kuruluşlarının bono derecelendirmesi yapmasına imkan tanınması
- Kredilerin denetlenmesinde görülen zaafılar
- Çıkar çatışmalarını ve aşırı kaldıraç sınırlamada yaşanan başarısızlık
- Hedge fonları ve girişim sermayesine yönelik düzenlemelerde başarısızlık
- Glass-Steagall Yasası'nın yürürlükten kaldırılması

2008 Finansal Krizi bazı temel özellikleri ile o tarihe kadar yaşanmış olan krizlerden farklılıklar göstermektedir. Claessens vd., (2010) bu temel farklılıkları dört başlık altında ele almaktadır:

- Karmaşık yapıda ve saydam olmayan finansal araç kullanımının büyük boyutlara ulaşması
- Her ne kadar kriz başlangıç itibarıyla ABD kaynaklı görünse de uluslararası seviyede finansal piyasalar arasında kısa sürede büyük bir bağımlılığın oluşması
- Finansal kurumların kaldıraç etkisi şiddetinin artması
- Krizde temel rol oynayan grubun hane halkı olması

Yaşanan bu büyük küresel krizin etkisiyle 2009 yılında Büyük Buhrandan bu yana görülen en büyük ekonomik daralma yaşanırken ülkelerin büyüme oranları da negatif yönde etkilenmiştir. 2008 krizi öncesine %5 civarında seyreden ortalama büyüme oranları söz konusuysa kriz sonrasında dünya ekonomisinde %0,7'lik bir daralma görülmüştür (IMF, 2015). Aşağıdaki tabloda 2008 krizi hemen öncesi ve hemen sonrasındaki yıllarda görülen büyüme oranları yer almaktadır.

Tablo 3: 2008 Krizi Öncesi ve Sonrası Dönemlere Ait Büyüme Oranları

ÜLKE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dünya Geneli	4,8	5,1	5,1	3,0	-0,7	5,3	4,0	3,5	3,3	3,3
ABD	3,1	2,8	2,0	0,4	-3,5	2,4	1,8	2,8	2,2	2,4
Euro Bölgesi	1,5	2,8	2,7	0,6	-4,3	2,0	1,4	-0,7	-0,5	0,8
Japonya	1,9	2,4	2,3	-1,2	-6,3	4,5	-0,6	1,4	1,6	0,1
Afrika	5,6	6,1	6,2	5,6	2,8	5,3	5,3	5,1	5,2	4,8
Orta Doğu	6,1	5,7	6,3	5,3	2,6	5,0	3,5	4,9	2,2	2,8
Brezilya	3,6	3,8	5,7	5,1	-0,6	7,5	2,7	1,0	2,5	0,1
Rusya	6,9	7,4	8,1	5,6	-7,8	4,3	4,3	3,4	1,3	0,6
Çin	10,4	11,6	13,0	9,6	9,2	10,4	9,3	7,7	7,8	7,4
Hindistan	9,0	9,8	9,4	6,4	6,8	10,1	7,7	4,7	5,0	5,8
Türkiye	8,4	6,9	4,7	0,9	-4,8	9,2	8,8	2,2	4,1	3,0

Kaynak: IMF, World Economic Outlook (2015)

Krizin büyüme açısından sonuçları değerlendirildiğinde krizin ardından 2009 yılında %0,7 daralma yaşayan dünya ekonomisinin şoku atlatmasının ardından 2010 yılında %5,3'lük bir büyüme oranını yakalayabildiği görülmektedir. Bu süreçte FED de dahil olmak üzere pek çok ülke merkez bankası faizi en düşük seviyelere çekerek piyasaya yüksek likidite sağlamayı ve krizin etkilerini azaltmayı tercih etmiştir (Aslanoğlu, 2015).

2.5. COVID-19 Pandemisi ve Finansal Kriz

2019 yılının Aralık ayında Çin'de ortaya çıkan ve kısa sürede tüm dünyaya yayıldığı için pandemi olarak nitelenen korona virüs salgını başta sağlık olmak üzere pek çok sektör üzerinde derin etkiler bırakmış ve çeşitli olumsuzların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Roubini (2020) pandeminin dünya genelinde finans ile ilişkilendirilebilecek konularda yarattığı etkileri ve sonuçları aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- Eğitim ve çalışma hayatı durma noktasına gelmiştir.
- Sosyal faaliyetler, ulaşım ve seyahat hizmetleri sınırlandırılmıştır.
- İşsizlik dünya genelinde önemli bir artış göstermiştir.

- Ülkelerin sınırlarının kapatıp içe kapanmalarına bağlı olarak pek çok ekonomi durma noktasına gelmiştir.
- Üretim ve istihdamın düşmesi nedeniyle büyüme oranları düşüş göstermiştir.
- Dünya genelinde enflasyon tetiklenmiştir.
- Devletlerin destek adı altında almaya çalıştıkları önlemler GSYH’de açıklara sebep olarak enflasyonu daha da yükseltmiştir.
- Ülkeler yüksek oranlarda borçlanmaya gitmek durumunda kalmıştır.

Pandeminin bir anlamda ekonomik ve finansal bir dönüşüm sürecini tetiklediğini söylemek de mümkündür. Bu dönüşüm hali hazırda var olan sorunları daha derin hale getirmiş küresel ölçekte gelir dağılımı eşitsizliklerini, borçluluk oranlarını belirgin şekilde arttırmıştır (TASAV, 2020). Dolayısıyla COVID-19 pandemisinin bir finansal kriz ortamı yarattığını söylemek mümkündür. Bu nedenle tezin uygulama kısmında finansal krizlerin sistemik öneme sahip bankalar üzerinde yarattığı etkiler incelenirken, 2008 küresel finans krizinin yanında, COVID-19 pandemisinin etkilerine bakmak amaçlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ VE SİSTEMİK ÖNEME SAHİP BANKALAR

2008 Finansal Krizi ile birlikte sistemik risk, sistemik riskin ölçümü, yönetilmesi, bu riski yönetmede işlev sahibi olacak finansal kurumlar gibi konular çok daha fazla araştırılmaya ve değerlendirilmeye başlanmıştır. Oldukça geniş bir kapsamda tanımlanan sistemik riskin detaylı bir şekilde incelenerek bu kavrama dair süreçlerde öne çıkan kurumların üzerinde durulması benzer kriz süreçlerine yönelik uygulanacak stratejiler açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bölümde öncelikle Türk bankacılık sektörü ve Türkiye’de yaşanan finansal krizler hakkında bilgi verilecek, daha sonra ise sistemik öneme sahip bankaların değerlendirilmesinden bahsedilecektir.

3.1 Türk Bankacılık Sektörünün Tarihçesi ve Sektörün Güncel Durumu

İnsanlık tarihinde para kavramının işlevselliği arttıkça buna bağlı olarak bankacılık kapsamında ele alınabilecek faaliyetlerinde gelişerek günümüzdeki modern haline ulaştığını söylemek mümkündür (Takan ve Boyacıoğlu, 2011). Türk bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi incelendiğinde özellikle 19. Yüzyıla kadar bankacılık faaliyetlerinin çeşitli bankerler ve sarraflarca yürütüldüğü görülmektedir. Günümüze yakın bankacılık faaliyetlerinin gerçekleştirilmeye başlandığı ilk banka ise 1856 yılında Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde İngiliz ve Fransız sermayesi tarafından kurulan Osmanlı Imperial Bank’tır. 1863 yılında kurulan Ziraat Bankası’nın ise ulusal sermaye ile kurulmuş ilk banka olduğunu söylemek mümkündür (Kuzu, 2018).

1800’lü yılların sonlarından 1923 yılındaki cumhuriyet ilanına dek geçen süre zarfında ise 24 adet milli bankanın kurulduğu ve bu bankalardan 14 tanesinin Cumhuriyet döneminde de varlıkları sürdürdükleri görülmektedir (Erdem, 2008). Bankacılık sektörünün çeşitli toplumsal sebepler nedeniyle cumhuriyet öncesi dönemde çoğunlukla yabancılara bırakıldığı cumhuriyet dönemiyle birlikte ise Türkiye’de bankacılık sektörünün önemli bir gelişim dönemine girdiği söylenebilir (Sümer, 2016). Cumhuriyet dönemiyle birlikte kurulan bankalar ve kuruluş tarihlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Kandemir, 2015; Günal, 2018):

- İlk özel sermayeli banka olan Türkiye İş Bankası (1924)
- Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası (1930)
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (1930)
- Sümerbank (1933)
- Belediyeler Bankası (1933)
- Etibank (1935)
- Denizbank (1937)
- Halk Bankası (1938)

1945-1959 arasındaki dönemde ise Türkiye Bankalar Birliği'nin kurulmasının yanı sıra özellikle sanayileşme hedeflerine yönelik olarak da özel sektörün desteklenmesine bağlı olarak bu bankalara aşağıdaki özel bankalar eklenmiştir (Demir, 2016):

- Yapı ve Kredi Bankası
- Garanti Bankası
- Pamukbank
- Akbank
- Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası

1980 yılından itibaren etkisini göstermeye başlayan liberalleşme akımının da etkisiyle o güne kadar göreceli olarak daha dar kapsamda hizmet veren Türk bankacılık sektörü pek çok farklı aracın kullanımına açık hale gelmiş ve bu durum önemli bir denetim ihtiyacını da ortaya çıkarmıştır (Yetiz, 2016). Bu dönemde yaşanan 24 Ocak kararları ile bankacılık sektöründe önemli değişiklikler yaşanmasının da önü açılmıştır (Sümer, 2016).

1990'lı yıllarda yaşanan sıkıntılı dönemlerle birlikte 1999 yılında yürürlüğe giren 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile birlikte Bankacılı Düzenleme ve Denetleme Kurumunun kurulması sonucu bankacılık sektörüne dair düzenleme, denetim gibi ihtiyaçlarına yönelik süreçlerin idari ve mali açıdan özerk bir kuruma devredilmesi mümkün olmuştur (İbiş vd., 2018). Bu sürecin devamında 2005 yılında yürürlüğe giren 5411 sayılı

Bankacılık Kanunu ile birlikte sektörün yeniden yapılandırmasının tamamlanarak güçlü bir yapıya kavuşturulduğunu söylemek mümkündür (Günel, 2018).

Türk bankacılık sektörü güncel konumu açısından değerlendirildiğinde gelişmiş olarak kabul edilen ülkelerde sunulmakta olan bankacılık hizmetlerinin tamamının Türk bankacılık sektöründe de tüketiciye sunulduğunu söylemek mümkündür (Sümer, 2016). Sektördeki finansal büyüklükler her geçen gün artmaktadır. Mart 2020 itibarıyla Türk bankacılık sektörü 203.343 personel ile hizmet vermektedir. Sektör, 4.873.004 milyon TL aktif büyüklüğüne ulaşırken, aktif büyüklüğünün Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'ya (GSYH) oranı 1.14'tür. Türkiye bu oranla AB ülkeleri içinde 23'üncü sırada yer almaktadır. AB ortalamasında bu oran 2.76, AB gelişmekte olan ülke ortalaması ise 0.96 düzeyindedir (TBB, 2019).

2021 yılı Ocak ayı itibarıyla Türkiye'de toplam 54 farklı banka bankacılık sektöründe faaliyet göstermektedir. Bu bankalardan 3 tanesi kamu sermayeli mevduat bankası, 8 tanesi özel sermayeli mevduat bankası, 21 tanesi yabancı sermayeli banka, 5 tanesi Türkiye'de şube açan yabancı sermayeli banka, 14 tanesi kalkınma ve yatırım bankası, 6 tanesi ise katılım bankası özelliğindedir (Bezirgan, 2022).

3.2. Türkiye'de Yaşanan Finansal Krizler ve Etkileri

Türkiye'de modern bankacılık dönemi olarak da nitelenebilecek dönem öncesi 1970'li yıllarda ve 1980'li yılların başlarında yaşanan bankacılık ve finans odaklı çeşitli krizlerden bahsetmek ve bu krizleri sektörde yaşanan ilk kriz örnekleri arasında değerlendirmek mümkündür. 1970'li yılların başlarında holding ve holdingleşme kavramlarının çok fazla ön plana çıktığı günün koşulları finans sektöründeki yaklaşımları da etkilemiştir. Özellikle sektöre girişi engelleyen planlı dönem yaklaşımının da etkisiyle bölgesel bankaların çoğu kapanarak yerlerine şube sayısı fazla olan büyük bankalar kurulmuştur. (Bakkal ve Alkan, 2011).

Her ne kadar 1970'li yıllardaki planlı dönem yaklaşımı ile kalkınma hızı artmış olsa da özellikle sanayileşmeye yönelik finansman ihtiyacının karşılanmasında kullanılan yöntemler, iç tüketime yönelik üretimin artması gibi unsurlar nedeniyle bu dönemde önemli bir döviz darboğazı yaşanmıştır. Yaşanan bu döviz kıtlığının etkisiyle dışalım çok zor koşullarda gerçekleştirilmeye başlanmış ve pek çok fabrika eksik kapasite ile

çalışmak durumunda kalmıştır. Bu dönemin devamında ihracata dönük sanayi yaklaşımları ile bu döviz darboğazı aşılmaya çalışılmıştır (Keskin vd., 2008).

1970’li yıllarda yaşanan döviz darboğazının da etkisiyle kredi faiz oranlarında uygulamaya konulan kısıtlamaların etkisiyle finans sektöründe piyasa faizinin üzerinde çalışmaya başlayan ve banker adı verilen kişi veya kurumlar ortaya çıkmıştır. Piyasanın üzerinde faiz veren bankerlerin süreçleri döndürmede yaşadıkları sorunlar ise 1982 yılında bankerler krizi adıyla anılacak ulusal çapta bir krizin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. 70’li yıllarda yaşanan döviz darboğazı ve devamında yaşanan bankerler krizine kadar Türk finans sektöründe bu büyüklükte bir etki yaratan herhangi bir kriz durumu oluşmamıştır (Uluyol, 2019).

Türk bankacılık sektöründe 2008 Küresel Finans Krizi ve diğer geniş ölçekli finansal krizler dışında ortaya çıkan ve bankacılık sektörünün karşı karşıya kaldığı iki büyük krizden daha bahsetmek mümkündür. Bu krizler sırasıyla 1994-1995 krizi ile 2000-2001 krizi olarak isimlendirilmektedir. Bu krizlerden 1994-1995 bankacılık krizinin nedenlerini ve sektör üzerindeki etkilerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Danışoğlu, 2007):

- Dünyada yaşanmakta olan farklı ekonomik sıkıntılar nedeniyle ortaya çıkan koşullar Türkiye gibi gelişmekte olan ülke konumundaki ülkelere yönelik yabancı yatırımların ciddi oranda azalmasına sebep olmuştur.
- Ortaya çıkan bu istikrarsız koşullar sonucunda dövizde gerçekleşen hızlı değer yükselmesi nedeniyle ülke rezervlerin önemli bir erime sözü konusu olmuştur.
- Özellikle 90’lı yıllarda devlet harcamalarının kamu bankalarından alınan borçlarla karşılanması, özel bankaların ise yüksek faizlerle piyasadan para toplayarak devlete yüksek faizlerle kredi olarak vermeleri koşulları daha da olumsuzlaştırmıştır.
- Yoğun yabancı sermaye çıkışı ve ülke kredi notunun düşürülmesi üzerine TL’de devalüasyon yapılarak Uluslararası Para Fonu ile 14 ay sürecek bir anlaşma imzalanmıştır.

Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı bir diğer önemli kriz olan 2000-2001 Bankacılık Krizi'nde ise sektörde ortaya çıkan yolsuzluklar ve büyük güven kaybı sonucunda yine benzer şekilde piyasada dönen paranın azalması, yabancı yatırımcıların ülke piyasasını terk etmesi gibi durumlar yaşanmıştır. Gecelik faizlerin %1500 seviyesine çıkması bankacılık sektöründe büyük bir dalgalanmaya sebep olmuştur (Emin, 2017). Yaşanan yüksek seviyedeki istikrarsızlık bankaların günü gelmemiş kredilerini dahi geri çağırımlarına sebep olmuş bunun sonucunda borçlarını döndüremeyen pek çok işletme iflas ederken işsizlikte çok ciddi oranlara yükselmiştir (Kaderli ve Küçükkaya, 2012).

3.3. Sistemik Öneme Sahip Bankalar

3.3.1. Sistemik Risk Kavramı

Sistemik riskin tanımlanmasına yönelik çeşitli bakış açıları ve yaklaşımlardan bahsetmek mümkündür. Her ne kadar sistemik risk finansal sistem ya da sistemlerin bir bölümünün veya tamamının çökme hali olarak tanımlanabiliyorsa da üzerinde tamamen uzlaşma sağlanan tek bir tanımdan bahsedilememektedir. Örneğin Mishkin (1995) sistemik risk kavramını finansal piyasaların kesintiye uğramasına sebep olacak ve verimli yatırım fırsatları arayışında olan yatırımcıların fonlama kanallarına erişimini olumsuz etkileyecek ani ve olumsuz bir durum yaşanması ihtimali olarak değerlendirmektedir.

Kaufman (1995) ise sistemik riski bir domino etkisiyle birlikte iç içe geçmiş durumdaki finansal kuruluşlarda zincirleme gelişen sıkıntılı durumlar yaşanmasına dair risk olarak tanımlamaktadır. Bartholomew ve Whalen (1995)'a göre ise sistemik risk bir veya birden fazla kurumdan ziyade tümünden bankacılık sektörü, finansal sistem veya bir ekonomik sistemi bütünsel olarak etkileyen olumsuz bir durumdur.

Rochet ve Tirole (1996) sistemik riskin gerçekleştirilen finansal işlemler yoluyla iletişim ve etkileşim halinde olan finansal kuruluşların birbirlerine sorunlu koşulları aktarması olasılığı olarak tanımlanabileceğini belirtmektedir. Sistemik risk tek bir finansal kuruluş kaynaklı olabileceği gibi birden fazla kurumdan da kaynaklanabilmekte ve finansal işletmelerin, finans piyasalarının önemli bir kısmının çökmesine neden olacak bir krizi de tetikleyebilmektedir (De Bandt ve Hartmann, 2000).

Kaufman ve Scott (2003) sistemik riskin, finansal sistemin yapıtaşı olan çeşitli unsurların birlikte hareket etme eğilimleri nedeniyle yaratılmış olan bir korelasyonun da etkisiyle, sistemin bütününde bir bozulma veya çökme durumu yaşanması olasılığı olarak açıklanabileceğini belirtmektedir. De Brandt vd. (2010) ise bir tarafta krizin ya da ekonomik şokun gücü yani krizin finansal sistemin tamamı üzerindeki negatif etkisinin derecesi ve diğer tarafta bu olumsuz etkinin kapsamı yani kuruluşların sistemik önemi arasındaki ilişkiyi gösteren bir matris şeklinde sistemik riski tarif etmiştir.

Her ne kadar tek bir standart tanım üzerinde uzlaşılmassa da sistemik riskin açıklanmasında kullanılan tanımlarda ortak olarak üzerinde durulan bazı unsurlar olduğunu görmek mümkündür. Sistemik riske dair yapılan tanımlarda ortak olarak kullanılan bazı özellikler şunlardır (Smaga, 2014):

- Finansal sistemin büyük bölümü veya tamamı üzerinde olumsuz etkiler yaratması
- Finansal hizmetlerin tamamının veya bir kısmının sekteye uğraması
- Finansal piyasalarda önemli güven kaybının yaşanması
- Ekonomiyi ve buna bağlı olarak toplumsal refahı olumsuz etkilemesi
- Finansal kuruluşların birbirlerine bağlı ve bağımlı yapısı nedeniyle ortaya çıkan bulaşıcılık etkisi
- Ödeme sistemlerinde, kredi akışlarında kesintiler oluşması veya bu akışların tamamen durması
- Varlık fiyatlarının ani ve beklenmedi şekilde düşmesi

3.3.2. Sistemik Öneme Sahip Kuruluşlar

2008 Finansal Krizinin nedenleri incelendiğinde bu nedenlerin çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Bu durum krizin temelleri açısından çok faktörlü bir süreci ortaya koymaktadır. Bu nedenle bu tür krizlerin önlenmesinde tek tip bir önlem şeklinden bahsetmek de mümkün değildir. Fakat bunun yanı sıra sistemik riske atfedilen sebeplerden düşük kredi faizleri gibi bazılarının daha tahmin edilebilir unsurlar olduğunu söylemek de mümkündür (Institute of International Finance, 2010).

Yaşanan 2008 krizi ile birlikte benzeri kriz durumlarının olumsuz etkilerinin azaltılmasına yönelik çeşitli önlemlerin alınması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu amaçla

sistemik risk açısından önemli finansal kuruluşların belirlenmesine yönelik arayışlar başlamıştır. İlk olarak Finansal İstikrar Kurulu (Financial Stability Board- FSB) 2010 yılında bir rapor yayınlayarak sistemik açıdan önemli finansal kuruluşlar kaynaklı ahlaki risklerin azaltılmasına yönelik tavsiyelerde bulunmuştur (Civan, 2018). Bu tavsiyeler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (FSB, 2010):

- Finansal sistemin işlemez hale gelmesi ve vergi mükelleflerine finansal kuruluşlar kaynaklı zararlar yüklenmesinden önce gerekli tedbirlerin alınması
- Küresel finansal sistem içerisinde yüksek riskli olarak görülen kuruluşların daha fazla zarar karşılayabilecek kapasite seviyelerine ulaştırılması
- Sistemik risk yaratma potansiyeline sahip finansal kuruluşların yoğun şekilde denetlenmesi
- Bulaşma riskinin azaltılmasına yönelik olarak piyasa altyapılarının iyileştirilerek güçlendirilmesi
- Ulusal otoritelerin gerektiğinde ek tedbirler almaktan kaçınmaması

Sistemik öneme sahip kuruluşların belirlenme sürecinde ön plana çıkan temel kurumlardan biri de bankalardır. Her ne kadar sistemik öneme sahip banka kavramına dair net bir tanıma gerek duyulmasa da FSB tarafından yayınlanan raporlarda sistemik öneme sahip kuruluşlar için yapılan tüm tanımlamaların bankalar için de geçerli olduğu söylenebilir. Bu noktada sistemik öneme sahip bankaların olası iflasları durumunda yaratacakları olumsuz etki ve zararın büyüklüğüne göre küresel sistemik öneme sahip bankalar (G-SIBs) ve yerel sistemik öneme sahip bankalar (D-SIBs) şeklinde iki grupta ele alındığı görülmektedir (Civan, 2018).

3.3.2.1. Küresel Açıdan Sistemik Öneme Sahip Bankalar (G-SIBs)

Kasım/2010'da yapılan G-20 Liderler Zirvesi'nde kabul edilen FSB'nin 20 Ekim 2010 tarihli raporunda yer alan tavsiyeler sistemik açıdan önemli olabilecek tüm finansal kuruluşlara ilişkin olmakla birlikte, sistemik öneme sahip finansal kuruluşlara (SIFIs) yönelik ilk çalışmalar bankalar üzerinden başlamıştır. Basel Komite (BCBS-Basel Committee on Banking Supervision) 2011 yılı Kasım ayında sistemik açıdan önemli küresel bankaları belirlemeye yönelik yöntemi ve tespit edilen bankalara uygulanacak

ilave sermaye yükümlülüğüne ilişkin detayları içeren raporunu yayımlamıştır (Basel Committee, 2013). Bu rapor kapsamında 29 adet banka sistemik açıdan küresel öneme sahip banka statüsünde değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra bu bankalara ait listelerin belirli dönemlerde güncellenmesi kararlaştırılmıştır (Civan, 2018). Son yapılan güncellemeye göre bu listede yer alan bankalardan bazıları şunlardır (FSB, 2010):

- JP Morgan Chase
- Bank of America
- Citigroup
- Deutsche Bank
- HSBC
- Bank of China
- Barclays
- BNP Paribas
- Goldman Sachs
- Wells Fargo
- Bank of New York Mellon
- ING Bank
- Morgan Stanley
- Royal Bank of Canada
- Royal Bank of Scotland
- Santander
- Standard Chartered
- UBS

3.3.2.2. Yerel Açıdan Sistemik Öneme Sahip Bankalar (D-SIBs)

Basel Komitesi bankaların iflası sonucu oluşacak olumsuz etkinin büyüklüğünü yerel kapsamda da değerlendirerek yerel açıdan sistemik öneme sahip bankalar şeklinde bir ayırımın faydalı olacağını belirtmiştir. Buna göre bir banka küresel ölçekte bir sistemik öneme sahip olmasa da bu bankanın yaşayacağı olası bir finansal sıkıntı yerel finans piyasaları ve yerel ekonomi üzerinde ciddi olumsuz etkileri olacaksa bu banka yerel

açıdan sistemik öneme sahip bir banka olarak nitelendirilmektedir (Basel Committee, 2012).

Ülkemizde yerel açıdan sistemik öneme sahip bankaların belirlenmesine yönelik sınırlı sayıda çalışma olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmalardan Saçcı ve Sayılğan (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada 28 Türk Bankasının sistemik önem sırasının oluşturulması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre Türkiye İş bankası, Garanti Bankası A.Ş., Akbank A.Ş., T.C. Ziraat Bankası A.Ş., Yapı ve Kredi Bankası A.Ş., Vakıflar Bankası T.A.O. ve Halk Bankası A.Ş. yerel açıdan sistemik öneme sahip bankalar olarak nitelenmiştir.

3.4. Sistemik Öneme Sahip Bankaların Değerlendirilmesinde Kullanılan Göstergeler

Sistemik risk ve bu risk kapsamında yaşanacak olası finansal krizlerin önlenmesine yönelik geliştirilen bakış açılarına göre Basel Komitesi tek bir bankanın iflası yerine ilgili bankanın iflas etmesi halinde küresel finans sistemi üzerinde ortaya çıkacak olası olumsuz sonuçlara odaklanılması gerektiğini belirtmektedir. Bu noktada komite tarafından küresel sistemik öneme sahip bankaların tespit edilmesi ve değerlendirilmesine yönelik bir sistem geliştirilmiştir. Bu yöntem beş kategoriden oluşan bir göstergeler setine dayandırılmaktadır (Civan, 2018). Bu yönteme dair göstergeler Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4: Sistemik Önele Sahip Bankaların Değerlendirilmesine Kullanılan Gösterge Seti

Kategori ve Ağırlık	Göstergeler	Gösterge Ağırlığı
Sınır Ötesi Faaliyet (%20)	Sınır ötesi alacaklar	%10
	Sınır ötesi borçlar	%10
Büyükölük (%20)	Basel III kaldırırır oranınla tanımlanan toplam risk	%20
Karşılıklı Bağımlılık (%20)	Finansal sistemden alacaklar	%6,67
	Finansal sisteme borçlar	%6,67
	Piyasadaki menkul kıymetler	%6,67
İkame Edilebilirlik/Finansal Kuruluş Altyapısı (%20)	Emanetteki kıymetler	%6,67
	Ödeme faaliyeti	%6,67
	Borç ve sermaye piyasalarındaki aracılık işlemleri	%6,67
Karmaşıklık (%20)	Tezgah üstü türev ürünleri	%6,67
	Üçüncü seviye aktifler	%6,67
	İşlem gören ve satışı hazır menkul kıymetler	%6,67

Kaynak: Basel Committee on Banking Supervision (2013)

Bir bankanın küresel sistemik önele sahip bir banka olup olmadığının belirlenmesinde yukarıdaki tablola yer alan kriterler ve ağırlıklarına göre gerekli hesaplamalar yapılmaktadır. Hesaplamalar sonucunda ilgili bankaya ait skorun Basel Komitesi tarafından belirlenmiş sınırın üzerinde kalması halinde ilgili banka küresel sistemik önele sahip bir banka olarak nitelenmeye başlamaktadır. Komite dört eşit skor aralığı belirlemiş ve bankaları skorlarına göre bu dört gruba dağıtmaktadır. Her grubun sistemik önem derecesine göre ilave sermaye yükümlölüğü farklıdır.

Bu sistemdeki amaç, getirilen yüksek zarar karşılama oranları ile bankaların fazla büyümesini engelleyerek sistemik risk taşımamasını önlemektir. En fazla sistemik riski

taşıyan grupta yer alan bankaların sermaye tamponu risk ağırlıklı aktiflerin %2,5 kadarı olacaktır. En düşük grup için ise bu oran %1'dir. Komite, Basel 3 ile söz konusu zarar karşılama oranının birinci kuşak çekirdek sermaye ile karşılanmasını kararlaştırmıştır. Dört grup dışında sermaye tampon oranı %3,5 olan ve boş bırakılan beşinci bir grup daha bulunmaktadır (Civan, 2018).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FINANSAL KRİZLERİN SİSTEMİK ÖNEME SAHİP BANKALARA ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bankacılık ve finansal krizlerle ilgili literatür incelendiğinde Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların risk ve sistemik önem kapsamında değerlendirilmesine yönelik çok az sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra 2008 Finansal Krizinin Türk bankacılık sistemi üzerindeki etkilerine dair gerçekleştirilen çalışma sayısının da çok fazla olmadığını söylemek mümkündür. Bu nedenle gerçekleştirilen bu araştırmada öncelikle risk, sistemik risk ve finansal krizler gibi konular kapsamında Türkiye’de faaliyet gösteren sistemik öneme sahip bankaların ve önem derecelerinin belirlenmesi ve bu bankalar üzerinde finansal krizlerin etkilerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda 2008 küresel finans krizinin ve 2020 yılından itibaren tüm dünyada etkili olan COVID-19 pandemisinin yarattığı krizin sistemik öneme sahip bankalar üzerine etkileri araştırılmıştır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Tezin amacı doğrultusunda Türkiye’de faaliyet gösteren bankalar arasında sistemik önem sırası oluşturulmuştur. Sistemik önem sırası oluşturulurken Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından 23 Şubat 2016 tarihinde resmi gazetede yayınlanan sistemik öneme sahip bankaların belirlenmesinde rol alan ölçüler kullanılmıştır. Ayrıca Basel Komite tarafından yayınlanan ‘Yurtiçi Sistemik Öneme Sahip Banka’ ölçüm tekniği de dikkate alınmıştır. BDDK’nın belirlemiş olduğu ölçüm dört ana başlık altında toplanmıştır.

Bunlar sırasıyla ‘büyüklük tutarı’, ‘bağlantılılık tutarı’, ‘karmaşıklık tutarı’ ve ‘ikame edilemezlik tutarı’ olarak belirlenmiştir. Büyüklük tutarı bankanın varlıklarını ölçerken, bağlantılılık tutarı bankanın mali sistem ve para piyasaları ile olan finansal ilişkisini ölçmektedir. Karmaşıklık tutarı türev finansal varlıklar ve alım satım amaçlı

türev işlemlerden oluşmaktayken, ikame edilemezlik tutarı emanet menkul kıymetler, Devlet Borçlanma Senetleri tutarlarından oluşmaktadır.

2008 küresel finans krizinin sistemik öneme sahip bankalar üzerindeki etkileri belirlenirken 3 farklı dönem içinde ayrı ayrı değerlendirme yapılacaktır. İlk olarak 2008 finansal krizinden önceki dönem için sistemik önem sırası belirlenecek daha sonra kriz dönemi sistemik önem sırası belirlenecek ve son olarak 2008 finansal krizinden sonrası dönem için sistemik önem sırası belirlenecektir. Üç farklı dönem içinde sistemik öneme sahip bankaların sıralamasında herhangi bir değişiklik olup olmadığı incelenecek ve nedenleri analiz edilecektir.

Bunun yanı sıra 2008 küresel kriz dönemi ile ilgili olarak gerçekleştirilen analizler bankaların benzer şekilde 2019 ve 2020 yıllarına ait verilerine yönelik olarak da gerçekleştirilecektir. Bu analizlerden elde edilen sonuçların değerlendirilmesiyle tüm dünyada pandemi dönemi olarak nitelenen 2019(pandemi öncesi dönem) ve 2020 yıllarında bankaların sistemik önem sıralaması oluşturulacaktır.

Araştırma 2007-2008-2009 dönemlerinde ve 2019-2020 dönemlerinde kullanılacak kategoriler aynı olmakla birlikte sadece Büyüklük ve Karmaşıklık kategorilerinden farklılıklar vardır. 2019-2020 dönemlerinde Büyüklük kategorisinin göstergeleri sırasıyla Bilanço içi varlıklar, Bilanço dışı varlıklar, Türev Finansal Araçlar ve Kredi Türevleri ve Menkul Kıymet veya Emtia Teminatlı Finansman İşlemlerinden oluşmaktayken, 2007-2008-2009 dönemleri büyüklük kategorisinin göstergesi Toplam aktiflerden oluşmaktadır. Ayrıca 2019-2020 dönemlerinde Karmaşıklık Tutarı kategorisinin göstergeleri Türev Finansal Varlıklardan ve Alım Satım Amaçlı Türev İşlemlerden oluşmaktayken, 2007-2008-2009 dönemlerinde sadece Alım Satım Amaçlı Türev İşlemlerden oluşmaktadır. Bunun nedeni Sistemik Öneme Sahip Banka kavramının 2009 yılından sonra literatüre girmesi ve bankaların 2007-2008-2009 dönemlerine ait halka açık Bağımsız Denetim Raporlarında ilgili göstergelere ait verilerin bulunmamasıdır.

4.3. Bulgular

Araştırma kapsamında Türkiye’de aktif olarak faaliyet göstermekte olan bankalara dair 2007, 2008 ve 2009 yıllarına ait ve 2019-2020 yıllarına ait çeşitli veriler kullanılarak hesaplamalar gerçekleştirilmiştir.

4.3.1. Türkiye’de Kriz Öncesi ve Kriz Döneminde İlgili Yıllarda Faaliyet Göstermekte Olan Bankalara Dair Veriler

Tablo 5: 2007 İtibariyle Aktif Büyüklüklerine Göre Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankaların Sıralaması

Sıra	Banka	Toplam Aktifler (Bin YTL)	Toplam Krediler* (Bin YTL)	Toplam Mevduat (Bin YTL)	Toplam Özkaynak (Bin YTL)	Ödenmiş Sermaye (Bin YTL)	Net Dönem Kar/Zararı (Bin YTL)	Bilanço Dışı Yükümlülükler (Bin YTL)	Şube Sayısı	Personeel Sayısı
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	80.942.311	21.604.134	68.249.767	7.218.102	2.500.000	2.351.091	71.350.171	1.251	20.872
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	80.180.917	33.979.841	48.533.145	10.603.862	2.756.585	1.701.807	119.863.391	939	19.414
3	Akbank T.A.Ş.	68.204.750	37.015.783	41.044.281	10.600.833	3.000.000	1.994.294	84.759.682	716	13.513
4	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	67.578.482	37.217.886	39.098.102	6.883.119	2.100.000	2.315.616	242.431.509	588	14.517
5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	50.352.909	28.508.881	32.166.933	4.903.749	3.427.051	709.185	116.969.334	676	14.249
6	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	42.408.476	23.470.003	28.862.513	5.226.282	2.500.000	1.030.700	60.527.737	362	8.700
7	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	40.234.454	18.121.078	30.840.911	4.383.074	1.250.000	1.131.039	139.098.660	590	11.484
8	Finans Bank A.Ş.	20.882.311	14.174.414	12.957.845	2.625.878	1.400.000	552.726	44.870.595	411	9.061
9	Denizbank A.Ş.	14.912.285	10.405.011	9.217.391	1.455.163	316.100	211.250	36.789.223	320	6.634
10	HSBC Bank A.Ş.	13.432.212	9.345.446	7.663.176	2.018.564	652.290	364.140	21.528.578	237	5.733
11	Oyak Bank A.Ş.	12.541.364	8.510.653	8.903.669	1.274.844	1.074.098	135.282	72.685.770	365	5.922
12	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	11.800.916	6.864.427	7.082.972	910.331	755.000	130.286	57.944.798	273	5.141
13	Fortis Bank A.Ş.	9.891.211	5.528.093	5.646.622	1.649.376	1.000.000	150.080	23.719.111	268	5.041
14	Şekerbank T.A.Ş.	6.088.402	3.614.433	4.155.066	864.789	400.000	122.861	20.627.926	235	3.824
15	İller Bankası	5.612.711	4.161.900	0	4.264.617	2.942.296	198.126	2.490.697	19	3.186

16	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	4.883.469	2.554.272	0	738.352	400.000	147.481	14.972.570	4	314
17	Citibank A.Ş.	4.193.919	1.952.276	3.251.458	682.043	33.753	165.462	37.709.055	54	2.349
18	Türk Eximbank	4.164.396	3.232.537	0	2.578.909	1.000.000	387.294	552.927	2	392
19	Anadolubank A.Ş.	3.029.698	1.764.279	1.856.397	367.315	225.000	72.554	7.050.363	76	1.724
20	Tekstil Bankası A.Ş.	2.902.437	2.082.976	1.514.363	380.462	300.000	42.457	5.073.116	5	1.547

2007 yılında Türkiye’de faaliyet gösteren toplamda 46 adet bankadan ilk 20 sırada yer alanlarına dair bilgiler Tablo-6’da yer almaktadır. 2007 yılı itibariyle Türkiye’deki bankalar arasında ilk 6 sırada yer alan Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye İş Bankası, Akbank T.A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Yapı ve Kredi Bankası A. Ş. Ve Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. sırasıyla %1,42; %14,29; %12,15; %12,04; %8,97 ve %7,56’lık aktif büyüklüğü oranları ile toplam bankaların aktif büyüklüklerinin %69,44’ünü oluşturmaktadır.

Tablo 6: 2008 İtibariyle Aktif Büyüklüklerine Göre Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankaların Sıralaması

Sıra	Banka	Toplam Aktifler (Milyon YTL)	Toplam Krediler* (Milyon YTL)	Toplam Mevduat (Milyon YTL)	Toplam Özkaynak (Milyon YTL)	Ödenmiş Sermaye (Milyon YTL)	Net Dönem Kar/Zararı (Milyon YTL)	Bilanço Dışı Hesaplar (Milyon YTL)	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	104.412	30.836	83.883	7.361	2.500	2.134	96.108	1.269	21.299
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	97.552	47.610	63.539	9.449	2.757	1.509	140.308	1.039	20.924
3	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	88.941	49.907	52.715	9.469	4.200	1.750	327.510	726	16.350
4	Akbank T.A.Ş.	85.655	44.374	52.182	11.208	3.000	1.705	102.486	868	15.127
5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	63.723	38.673	41.705	6.853	4.347	1.043	138.165	861	14.795
6	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	52.193	30.502	37.120	5.671	2.500	753	96.516	525	9.567
7	Türkiye Halk	51.096	25.836	40.271	4.289	1.250	1.018	220.150	622	12.467

	Bankası A.Ş.									
8	Finans Bank A.Ş.	26.573	17.878	15.939	2.840	1.500	363	45.481	458	9.986
9	Denizban k A.Ş.	19.225	12.759	9.999	2.034	716	278	54.529	400	7.376
10	ING Bank A.Ş.	16.503	11.044	9.998	1.610	1.324	140	103.366	366	6.357
11	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	14.736	8.505	9.272	1.424	1.100	164	107.568	336	6.400
12	HSBC Bank A.Ş.	14.696	9.724	9.183	2.269	652	250	23.980	335	6.853
13	Fortis Bank A.Ş.	11.915	7.238	5.461	1.805	1.050	145	30.231	300	5.378
14	Şekerban k T.A.Ş.	8.041	4.800	5.932	975	400	144	51.173	250	4.089
15	İller Bankası	6.910	5.351	0	5.282	3.824	302	3.177	19	3.087
16	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	6.209	3.668	0	750	500	119	14.259	4	332
17	Citibank A.Ş.	5.451	2.513	4.229	796	34	81	47.965	56	2.315
18	Türk Eximbank	4.943	4.005	0	2.939	1.326	371	1.020	2	376
19	Alternatif Bank A.Ş.	3.745	2.371	2.654	375	300	53	7.577	46	1.006
20	Eurobank Tekfen A.Ş.	3.481	1.092	1.796	273	230	12	9.658	42	661

2008 yılında Türkiye’de faaliyet gösteren toplamda 46 adet bankadan ilk 20 sırada yer alanlarına dair bilgiler Tablo-7’de yer almaktadır. 2007 yılı itibariyle Türkiye’deki bankalar arasında ilk 6 sırada yer alan Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası (%14,79), Türkiye İş Bankası (%13,82), Türkiye Garanti Bankası A.Ş. (%12,60), Akbank T.A.Ş. (%12,13), Yapı ve Kredi Bankası A. Ş. (%9,03) ve Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. (%7,39) aktif büyüklükleri açısından faaliyet gösteren bankaların aktif büyüklüklerinin %69,77’sini oluşturmaktadır.

Tablo 7: 2009 İtibariyle Aktif Büyüklüklerine Göre Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankaların Sıralaması

Sıra	Banka	Toplam Aktifler (Milyon TL)	Toplam Krediler ve Alacaklar* (Milyon TL)	Toplam Mevduat (Milyon TL)	Toplam Özkaynak (Milyon TL)	Ödenmiş Sermaye (Milyon TL)	Net Dönem Kar/Zararı (Milyon TL)	Bilanço Dışı Hesaplar (Milyon TL)	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	124.529	36.725	98.529	10.354	2.500	3.511	122.053	1.316	22.198
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	113.223	48.335	72.177	13.494	3.080	2.372	166.508	1.093	22.473
3	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	105.462	49.733	62.808	13.316	4.200	2.962	383.560	788	16.827
4	Akbank T.A.Ş.	95.309	39.718	55.851	14.191	3.000	2.726	119.391	878	14.714
5	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	64.798	34.573	44.652	7.381	2.500	1.251	114.165	545	10.153
6	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	64.560	37.858	40.833	8.267	4.347	1.355	161.298	838	14.333
7	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	60.650	32.458	43.950	5.760	1.250	1.631	397.504	669	12.505
8	Finans Bank A.Ş.	29.318	17.546	20.268	3.627	1.575	650	87.245	461	10.107
9	Denizbank A.Ş.	21.205	14.171	11.636	2.630	716	532	84.880	450	7.789
10	ING Bank A.Ş.	15.233	11.005	9.553	1.950	1.735	187	109.209	359	6.110
11	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	15.064	8.991	9.422	1.649	1.100	210	158.596	334	5.871
12	HSBC Bank A.Ş.	13.850	8.751	8.920	2.494	652	246	36.732	336	6.430
13	Fortis Bank A.Ş.	11.274	6.953	5.809	1.961	1.050	111	27.547	297	5.007
14	Şekerbank T.A.Ş.	8.955	4.906	6.640	1.249	500	152	70.243	256	3.938
15	İller Bankası	8.009	6.175	0	6.224	4.689	345	3.766	19	3.042
16	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	6.905	3.820	0	1.041	600	175	18.388	4	310
17	Türk Eximbank	6.488	3.909	0	3.657	2.000	342	2.406	2	382
18	Citibank A.Ş.	4.878	2.086	3.615	852	34	76	33.55	37	1.851

19	Eurobank Tekfen A.Ş.	3.857	1.264	1.852	442	380	22	11.054	42	743
20	Anadolub ank A.Ş.	3.829	2.430	2.464	631	410	120	9.015	86	1.851

2009 yılında Türkiye’de faaliyet gösteren toplamda 46 adet bankadan ilk 20 sırada yer alanlarına dair bilgiler Tablo-8’de yer almaktadır. 2007 yılı itibariyle Türkiye’deki bankalar arasında ilk 6 sırada yer alan Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası (%15,59), Türkiye İş Bankası (%14,18), Türkiye Garanti Bankası A.Ş. (%13,21), Akbank T.A.Ş. (%11,94), Yapı ve Kredi Bankası A. Ş. (%8,11) ve Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. (%8,08) aktif büyüklükleri açısından faaliyet gösteren bankaların aktif büyüklüklerinin %71,12’sini oluşturmaktadır.

Tablo-6, Tablo-7 ve Tablo-8’den elde edilen veriler değerlendirildiğinde Türkiye’de faaliyet göstermekte olan bankalar arasında aktif büyüklüklerine göre ilk yedi bankanın aşağıdaki bankalar olduğu görülmektedir:

- Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası
- Türkiye İş Bankası
- Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
- Akbank T.A.Ş.
- Yapı ve Kredi Bankası A. Ş.
- Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.
- Türkiye Halk Bankası A.Ş.

Araştırmanın devamında sistemik önem sıralamasına yönelik yapılacak analizlerde bu sonuçlara bağlı olarak yukarıdaki ilgili 7 bankanın değerlendirilmesi gerçekleştirilmektedir.

4.3.2. İlk Yedi Sırada Yer Almakta Olan Bankalara Dair Bulgular

Bu bölümde ilgili altı bankaya dair veriler değerlendirilen yıllar bazında büyüklük, iç içe geçmişlik, ikame edilmezlik, karmaşıklık ve yerel duyarlılık kategorileri kapsamında analiz edilmektedir.

Tablo 8: İlgili Yıllar İtibariyle Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası'na Dair Veriler

KATEGORİ	GÖSTERGE	2007 (bin TL)	2008 (bin TL)	2009 (bin TL)
Büyüklik	Aktifler Toplamı	₺80.942.311	₺104.426.051	₺124.560.813
Bağlantılılık Tutarı	Toplam	₺3.034.559	₺7.500.404	₺15.543.842
	Finansal Sistemden Alacaklar	₺2.831.283	₺204.834	₺6.379.173
	Mali Kesime Verilen Krediler	₺220.057	₺204.834	₺949.564
	Para Piyasalarından Alacaklar	₺2.611.226	₺0	₺5.429.609
	Finansal Sisteme Borçlar	₺203.276	₺7.295.570	₺9.164.669
	Para Piyasalarına Borçlar	₺196.265	₺7.267.869	₺9.144.070
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler	₺7.011	₺27.701	₺20.599
Karmaşıklık Tutarı	Toplam	₺219.131	₺259.834	₺205.380
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	₺219.131	₺259.834	₺205.380
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	₺54.812.965	₺65.467.802	₺78.121.401
	Emanet Kıymetler	₺8.327.889	₺8.802.864	₺8.755.374
	Devlet Borçlanma Senetleri	₺46.485.076	₺56.664.938	₺69.366.027

T.C. Ziraat Bankası'nın büyüklik kategorisine ait toplam aktifler göstergesi incelendiğinde 2007-2009 yılları arasında önemli bir aktif artışının söz konusu olduğu görülmektedir. Bağlantılılık kategorisi göstergelerinden mali kesimlere verilen kredilerin ciddi bir artış gösterdiği bunun yanında para piyasalarına borçların ise önemli bir oranda artış gösterdiği saptanmıştır.

İkame edilemezlik kategorisi temel göstergesi emanet kıymetler açısından ve karmaşıklık kategorisi açısından satılmaya hazır finansal varlıklarda ise daha dengeli bir seyrin olduğu görülmektedir. Tablo-9'da yer alan tüm bu verilerin ışığında T.C. Ziraat Bankası'nın sistemik öneme sahip bir banka olarak değerlendirilebileceğini söylemek mümkündür.

Tablo 9: İlgili Yıllar İtibariyle Türkiye İş Bankası'na Dair Veriler

KATEGORİ	GÖSTERGE	2007 (bin TL)	2008 (bin TL)	2009 (bin TL)
Büyüklik	Aktifler Toplamı	₺90.078.32 2	₺111.208.0 31	₺128.916.4 76
Bağılantılık Tutarı	Toplam	₺9.125.617	₺10.702.89 2	₺29.380.64 5
	Finansal Sistemden Alacaklar	₺1.385.603	₺1.248.623	₺1.955.073
	Mali Kesime Verilen Krediler	₺1.380.386	₺1.223.982	₺1.955.073
	Para Piyasalarından Alacaklar	₺5.217	₺24.641	₺0
	Finansal Sisteme Borçlar	₺7.740.014	₺9.454.269	₺27.425.57 2
	Para Piyasalarına Borçlar	₺7.247.172	₺8.701.381	₺13.472.63 7
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler	₺492.842	₺752.888	₺13.952.93 5
Karmaşıklık Tutarı	Toplam	₺15.640.88 7	₺17.075.33 7	₺22.462.05 0
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	₺15.640.88 7	₺17.075.33 7	₺22.462.05 0
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	₺91.598.88 1	₺111.077.3 93	₺104.643.7 85
	Emanet Kıymetler	₺64.971.62 2	₺84.173.52 5	₺63.643.82 9
	Devlet Borçlanma Senetleri	₺26.627.25 9	₺26.903.86 8	₺40.999.95 6

Tablo-10'da yer alan verilere göre Türkiye İş Bankası'nın büyüklik kategorisine ait toplam aktifler göstergesi incelendiğinde 2007-2009 yılları arasında ciddi bir artıştan söz etmek mümkündür. bağılantılık kategorisinde mali kesime verilen kredilerin arttığı, para piyasalarından alacakların azaldığı, para piyasalarına borçlarda ise önemli bir artış olduğu görülmektedir. İkame edilemezlik açısından emanet kıymetlerin azaldığı saptanmıştır. Bu verilere göre Türkiye İş Bankası'nın da sistemik öneme sahip bir banka olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Tablo 10: İlgili Yıllar İtibariyle Akbank T.A.Ş.’ne Dair Veriler

KATEGORİ	GÖSTERGE	2007 (bin TL)	2008 (bin TL)	2009 (bin TL)
Büyüklik	Aktifler Toplamı	₺72.103.035	₺93.092.635	₺102.833.447
Bağlantılılık Tutarı	Toplam	₺7.665.436	₺11.445.249	₺16.332.404
	Finansal Sistemden Alacaklar	₺2.382.455	₺2.111.715	₺1.719.854
	Mali Kesime Verilen Krediler	₺2.379.908	₺2.110.299	₺1.702.351
	Para Piyasalarından Alacaklar	₺2.547	₺1.416	₺17.503
	Finansal Sisteme Borçlar	₺5.282.981	₺9.333.534	₺14.612.550
	Para Piyasalarına Borçlar	₺4.937.702	₺8.830.448	₺14.230.581
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler	₺345.279	₺503.086	₺381.969
Karmaşıklık Tutarı	Toplam	₺14.985.198	₺11.884.253	₺26.770.362
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	₺14.985.198	₺11.884.253	₺26.770.362
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	₺45.575.445	₺50.046.783	₺63.559.177
	Emanet Kıymetler	₺19.877.702	₺22.231.105	₺17.573.482
	Devlet Borçlanma Senetleri	₺25.697.743	₺27.815.678	₺45.985.695

Akbank T.A.Ş.’nin 2007-2009 yılları arasındaki verileri incelendiğinde büyüklik kategorisi kapsamında toplam aktiflerinde önemli bir artış olduğu görülmektedir. Bağlantılılık kategorisinde mali kesime verilen kredilerin azaldığı, para piyasalarından alacakların önce düşüş göstermesine rağmen 2009 yılında tekrar arttığı, para piyasalarına borçlarda ise ciddi bir artış olduğu saptanmıştır. Karmaşıklık kapsamında ise alım satım amaçlı türev işlemlerde bir dalgalanma görülerek önce bir düşüşün ardından bir yükseliş yaşandı görülmektedir. Bu verilere göre Akbank T.A.Ş. de sistemik öneme sahip bir banka olarak değerlendirilebilir.

Tablo 11: İlgili Yıllar İtibariyle Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'ne Dair Veriler

KATEGORİ	GÖSTERGE	2007 (bin TL)	2008 (bin TL)	2009 (bin TL)
Büyüklik	Aktifler Toplamı	₺76.148.493	₺99.038.413	₺116.334.466
Bağlantılılık Tutarı	Toplam	₺9.699.370	₺17.933.668	₺15.257.142
	Finansal Sistemden Alacaklar	₺847.039	₺6.402.759	₺2.711.733
	Mali Kesime Verilen Krediler	₺847.039	₺1.846.607	₺1.711.553
	Para Piyasalarından Alacaklar	₺0	₺4.556.152	₺1.000.180
	Finansal Sisteme Borçlar	₺8.852.331	₺11.530.909	₺12.545.409
	Para Piyasalarına Borçlar	₺8.591.956	₺11.153.180	₺10.764.729
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler	₺260.375	₺377.729	₺1.780.680
Karmaşıklık Tutarı	Toplam	₺16.259.269	₺37.178.788	₺42.386.364
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	₺16.259.269	₺37.178.788	₺42.386.364
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	₺76.340.539	₺78.193.865	₺95.256.301
	Emanet Kıymetler	₺59.776.634	₺54.549.053	₺60.989.262
	Devlet Borçlanma Senetleri	₺16.563.905	₺23.644.812	₺34.267.039

Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'nin yukarıdaki tabloda yer alan verilerine göre toplam aktiflerinin arttığı görülmektedir. Bağlantılılık açısından mali kesime verilen kredilerin artış gösterdiği, para piyasalarından alacakların çok büyük bir artış gösterdiği, para piyasalarına borçların ise göreceli olarak dengeli bir seyir izlediği saptanmıştır.

Tablo 12: İlgili Yıllar İtibariyle Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.’ne Dair Veriler

KATEGORİ	GÖSTERGE	2007 (bin TL)	2008 (bin TL)	2009 (bin TL)
Büyüklik	Aktifler Toplamı	₺56.129.645	₺70.872.227	₺71.734.484
Bağlantılılık Tutarı	Toplam	₺4.125.278	₺3.176.870	₺5.409.648
	Finansal Sistemden Alacaklar	₺1.137.436	₺1.243.960	₺3.046.157
	Mali Kesime Verilen Krediler	₺703.960	₺1.015.998	₺1.464.698
	Para Piyasalarından Alacaklar	₺433.476	₺227.962	₺1.581.459
	Finansal Sisteme Borçlar	₺2.987.842	₺1.932.910	₺2.363.491
	Para Piyasalarına Borçlar	₺2.478.944	₺1.053.038	₺1.285.567
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler	₺508.898	₺879.872	₺1.077.924
Karmaşıklık Tutarı	Toplam	₺10.580.386	₺18.373.274	₺34.264.068
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	₺10.580.386	₺18.373.274	₺34.264.068
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	₺81.869.900	₺71.214.485	₺67.433.992
	Emanet Kıymetler	₺67.608.168	₺56.663.004	₺51.955.888
	Devlet Borçlanma Senetleri	₺14.261.732	₺14.551.481	₺15.478.104

2007-2009 yılları arasında Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.’ne ait verilere göre bankanın toplam aktiflerinin yükseldiği, bağlantılılık kategorisinde mali kesime verilen kredilerin ve para piyasalarından alacakların ise önemli şekilde arttığı, para piyasalarına borçlarda ise bunun aksine önemli bir düşüş olduğu saptanmıştır.

Tablo 13: İlgili Yıllar İtibariyle Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.'na Dair Veriler

KATEGORİ	GÖSTERGE	2007 (bin TL)	2008 (bin TL)	2009 (bin TL)
Büyüklik	Aktifler Toplamı	₺44.212.920	₺54.541.607	₺67.009.838
Bağlantılılık Tutarı	Toplam	₺4.026.006	₺6.837.046	₺11.833.813
	Finansal Sistemden Alacaklar	₺1.545.005	₺4.651.973	₺5.277.592
	Mali Kesime Verilen Krediler	₺829.167	₺1.450.140	₺1.876.298
	Para Piyasalarından Alacaklar	₺715.838	₺3.201.833	₺3.401.294
	Finansal Sisteme Borçlar	₺2.481.001	₺2.185.073	₺6.556.221
	Para Piyasalarına Borçlar	₺2.153.435	₺1.733.158	₺6.167.383
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler	₺327.566	₺451.915	₺388.838
Karşılıklılık Tutarı	Toplam	₺1.639.859	₺2.943.248	₺3.132.612
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	₺1.639.859	₺2.943.248	₺3.132.612
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	₺26.152.354	₺28.335.768	₺35.286.251
	Emanet Kıymetler	₺14.708.839	₺16.328.809	₺16.452.781
	Devlet Borçlanma Senetleri	₺11.443.515	₺12.006.959	₺18.833.470

Tablo 14'te yer alan verilere göre Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.'nun 2007-2009 yılları arasında verilerindeki değişim incelendiğinde büyüklik kategorisi açısından toplam aktiflerinin yükseldiği, bağlantılılık kategorisi açısından mali kesime verilen krediler, para piyasalarından alacakların ve para piyasalarına borçların ise önemli şekilde arttığı görülmektedir.

Tablo 14: İlgili Yıllar İtibariyle Türkiye Halk Bankası A.Ş.'na Dair Veriler

KATEGORİ	GÖSTERGE	2007 (bin TL)	2008 (bin TL)	2009 (bin TL)
Büyüklik	Aktifler Toplamı	₺40.090.898	₺50.997.878	₺60.782.791
Bağlantılılık Tutarı	Toplam	₺2.150.420	₺3.016.017	₺7.089.415
	Finansal Sistemden Alacaklar	₺294.142	₺411.182	₺1.088.591
	Mali Kesime Verilen Krediler	₺244.117	₺411.182	₺1.088.388
	Para Piyasalarından Alacaklar	₺50.025	₺0	₺203
	Finansal Sisteme Borçlar	₺1.856.278	₺2.604.835	₺6.000.824
	Para Piyasalarına Borçlar	₺1.702.825	₺2.390.444	₺5.777.089
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler	₺153.453	₺214.391	₺223.735
Karmaşıklık Tutarı	Toplam	₺2.480.346	₺2.263.157	₺7.678.017
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	₺2.480.346	₺2.263.157	₺7.678.017
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	₺52.384.602	₺61.079.089	₺83.446.084
	Emanet Kıymetler	₺36.457.912	₺42.836.912	₺61.959.717
	Devlet Borçlanma Senetleri	₺15.926.690	₺18.242.177	₺21.486.367

Tablo 15'te yer alan verilere göre Türkiye Halk Bankası A.Ş.'nin 2007-2009 yılları arasında verilerindeki değişim incelendiğinde büyüklik kategorisi açısından toplam aktiflerinin yükseldiği, bağlantılılık kategorisi açısından mali kesime verilen krediler, para piyasalarından alacakların azaldığı ve para piyasalarına borçların ise önemli şekilde arttığı görülmektedir.

4.3.3. 2007-2009 Yılları Arasında Bankaların Sistemik Öneme Göre Sıralaması ile İlgili Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde 2007-2009 yılları arasında ilgili 7 bankaya dair gerekli karşılaştırma ve sıralamaların yapılmasında kullanılan veriler yer almaktadır. Elde edilen bu veriler yardımıyla ilgili bankaların sistemik önem sıralamaları ortaya konulmuştur.

Tablo 15: Bankaların 2007 Yılı Karşılaştırılmasına Dair Veriler

Kategori	Gösterge	Katsayı (%)	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Türkiye İş Bankası A.Ş.	Akbank T.A.Ş.	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Toplam
			2007	2007	2007	2007	2007	2007	2007	2007
Büyükölük	Aktifler Toplamı	40	₺80.942.311	₺90.078.322	₺72.103.035	₺76.148.493	₺56.129.645	₺44.212.920	₺40.090.898	₺459.705.624
Bağlantılılık Tutarı	Toplam	20	₺3.034.559	₺9.125.617	₺7.665.436	₺9.699.370	₺4.125.278	₺4.026.006	₺2.150.420	₺39.826.686
	Finansal Sistemden Alacaklar	10	₺2.831.283	₺1.385.603	₺2.382.455	₺847.039	₺1.137.436	₺1.545.005	₺294.142	₺10.422.963
	Mali Kesime Verilen Krediler		₺220.057	₺1.380.386	₺2.379.908	₺847.039	₺703.960	₺829.167	₺244.117	₺6.604.634
	Para Piyasalarından Alacaklar		₺2.611.226	₺5.217	₺2.547	₺0	₺433.476	₺715.838	₺50.025	₺3.818.329
	Finansal Sisteme Borçlar	10	₺203.27	₺7.740.014	₺5.282.981	₺8.852.331	₺2.987.842	₺2.481.001	₺1.856.278	₺29.403.723
	Para Piyasalarına Borçlar		₺196.265	₺7.247.172	₺4.937.702	₺8.591.956	₺2.478.944	₺2.153.435	₺1.702.825	₺27.308.299
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler		₺7.011	₺492.842	₺345.279	₺260.375	₺508.898	₺327.566	₺153.453	₺2.095.424
Karmaşık Tutarı	Toplam	20	₺219.131	₺15.640.887	₺14.985.198	₺16.259.269	₺10.580.386	₺1.639.859	₺2.480.346	₺61.805.076
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	10	₺219.131	₺15.640.887	₺14.985.198	₺16.259.269	₺10.580.386	₺1.639.859	₺2.480.346	₺61.805.076
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	20	₺54.812.965	₺91.598.881	₺45.575.445	₺76.340.539	₺81.869.900	₺26.152.354	₺52.384.602	₺428.734.686
	Emanet Kıymetler	10	₺8.327.889	₺64.971.622	₺19.877.702	₺59.776.634	₺67.608.168	₺14.708.839	₺36.457.912	₺271.728.766
	Devlet Borçlanma Senetleri	10	₺46.485.076	₺26.627.259	₺25.697.743	₺16.563.905	₺14.261.732	₺11.443.515	₺15.926.690	₺157.005.920

Tablo-16’da araştırmaya konu edilen 7 bankanın sistemik öneme dair farklı kategorik göstergeler kapsamındaki verileri yer almaktadır. Bu veriler incelendiğinde toplam aktifler açısından T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ile Türkiye İş Bankasının en yüksek aktif toplamına sahip bankalar olduğu görülmektedir. Para piyasalarından alacaklar açısından en yüksek alacağına sahip bankanın yine T.C. Ziraat Bankası olduğu, para

piyasalarına borçlar açısından ise Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'nin en yüksek borç seviyesine sahip olduğu saptanmıştır. En yüksek emanet kıymet seviyesine sahip bankanın Yapı ve Kredi Bankası A.Ş., en yüksek satılmaya hazır finansal varlık miktarına sahip olan bankanın ise Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'nin olduğu görülmektedir.

Tabloda yer alan 4 ana kategoriden büyüklük kategorisi 0,40 katsayı değeri, diğer kategoriler ise 0,20'şer katsayı değerleri verilerek bir karşılaştırma sonucuna ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Her bir bankanın ilgili kategori/alt kategoriye ait TL cinsinden değerinin o kategorinin toplam değeri içerisindeki oranının ilgili katsayı ile çarpımı yoluyla bir sonraki olan Tablo-16'da yer alan karşılaştırma verilerine ulaşılması hedeflenmiştir. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası'nın "Büyüklük Kategorisi Puanı" aşağıdaki yolla hesaplanmıştır:

Formül 1: katsayı X (bankanın ilgili kategori değeri / toplam kategori değeri)

Büyüklük Kategorisi Puanı = 0,40 x (80.942.311/459.705.624)= 0,07042969 şeklindeki bir hesaplama ile elde edilmektedir.

Tablo 16: Bankaların 2007 Yılı Sistemik Önem Kategorilerine Göre Karşılaştırılmasına Dair Veriler

	2007				
	SKOR BÜYÜKLÜK	SKOR BAĞLANTILILIK	SKOR KARMAŞIKLIK	SKOR İKAME EDİLEMEZLİK	SKOR TOPLAM
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	0,07042969	0,015238823	0,000709104	0,025569643	0,111947259
Türkiye İş Bankası A.Ş.	0,078379134	0,045826645	0,0506136	0,042729867	0,217549246
Akbank T.A.Ş.	0,062738441	0,038493969	0,048491803	0,021260442	0,170984655
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	0,066258483	0,048707894	0,052614672	0,035612019	0,203193068
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	0,048839642	0,02071615	0,034237919	0,038191405	0,141985116
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	0,038470637	0,02021763	0,005306551	0,012199785	0,076194602
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	0,034883974	0,01079889	0,00802635	0,024436839	0,078146054

Tablo 17: Bankaların 2007 Yılı Sistemik Önem Sıralaması

Sıralama	Banka Adı
1	Türkiye İş Bankası A.Ş.
2	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
3	Akbank T.A.Ş.
4	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
5	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.
6	Türkiye Halk Bankası A.Ş.
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.

Tablo-18’de yer alan verilere göre 2008 Küresel Finans Krizi’nin hemen öncesindeki yıl olan 2007 yılında Türkiye’de faaliyet gösteren bankalar arasında en yüksek sistemik öneme sahip olan bankanın Türkiye İş Bankası olduğu görülmektedir. Türkiye İş Bankası’nın sistemik önem sıralamasında en başta oluşunu 2007 yılı itibariyle toplam aktiflerinin ve emanet kıymetlerinin diğer bankalara göre çok daha fazla oluşu ile açıklamak mümkündür. Bunun yanı sıra Türkiye Garanti Bankası’nın ve Akbank T.A.Ş.’nin hemen takip eden sıralarda yer almasının sebebi olarak da özellikle emanet kıymet seviyelerinin diğer bankalara göre daha fazla oluşu gösterilebilir.

Tablo 18: Bankaların 2008 Yılı Karşılaştırılmasına Dair Veriler

Kategori	Gösterge	Katsayı (%)	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Türkiye İş Bankası A.Ş.	Akbank T.A.Ş.	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Toplam
Büyüklik	Aktifler Toplamı	40%	₺104.426.051	₺111.208.031	₺93.092.635	₺99.038.413	₺70.872.227	₺54.541.607	₺50.997.878	₺584.176.842
Bağılantılılık Tutarı	Toplam	20%	₺7.500.404	₺10.702.892	₺11.445.249	₺17.933.668	₺3.176.870	₺6.837.046	₺3.016.017	₺60.612.146
	Finansal Sistemde Alacaklar	10%	₺204.834	₺1.248.623	₺2.111.715	₺6.402.759	₺1.243.960	₺4.651.973	₺411.182	₺16.275.046
	Mali Kesime Verilen Krediler		₺204.834	₺1.223.982	₺2.110.299	₺1.846.607	₺1.015.998	₺1.450.140	₺411.182	₺8.263.042
	Para Piyasalarından Alacaklar		₺0	₺24.641	₺1.416	₺4.556.152	₺227.962	₺3.201.833	₺0	₺8.012.004

	Finansal Sisteme Borçlar	10%	₺7.295.570	₺9.454.269	₺9.333.534	₺11.530.909	₺1.932.910	₺2.185.073	₺2.604.835	₺44.337.100
	Para Piyasalarına Borçlar		₺7.267.869	₺8.701.381	₺8.830.448	₺11.153.180	₺1.053.038	₺1.733.158	₺2.390.444	₺41.129.518
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler		₺27.701	₺752.888	₺503.086	₺377.729	₺879.872	₺451.915	₺214.391	₺3.207.582
Karmaşıklık Tutarı	Toplam	20%	₺259.834	₺17.075.337	₺11.884.253	₺37.178.788	₺18.373.274	₺2.943.248	₺2.263.157	₺89.977.891
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler		₺259.834	₺17.075.337	₺11.884.253	₺37.178.788	₺18.373.274	₺2.943.248	₺2.263.157	₺89.977.891
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	20%	₺65.467.802	₺111.077.393	₺50.046.783	₺78.193.865	₺71.214.485	₺28.335.768	₺61.079.089	₺465.415.185
	Emanet Kıymetler	10%	₺8.802.864	₺84.173.525	₺22.231.105	₺54.549.053	₺56.663.004	₺16.328.809	₺42.836.912	₺285.585.272
	Devlet Borçlanma Senetleri	10%	₺56.664.938	₺26.903.868	₺27.815.678	₺23.644.812	₺14.551.481	₺12.006.959	₺18.242.177	₺179.829.913

2008 yılına ait verilerin yer aldığı Tablo-19 incelendiğinde genel olarak tüm bankaların 2007 yılına kıyasla toplam aktiflerinin arttığı görülmektedir.

Tablo 19: Bankaların 2008 Yılı Sistemik Önem Kategorilerine Göre Karşılaştırılmasına Dair Veriler

2007					
	SKOR BÜYÜKLÜK	SKOR BAĞLANTILILIK	SKOR KARMAŞIKLIK	SKOR İKAME EDİLEMEZLİK	SKOR TOPLAM
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	0,071503041	0,024748848	0,000577551	0,028133075	0,124962515
Türkiye İş Bankası A.Ş.	0,076146826	0,035315998	0,037954517	0,047732604	0,197149944
Akbank T.A.Ş.	0,063742777	0,03776553	0,02641594	0,021506296	0,149430542
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	0,067813995	0,059175163	0,08263983	0,033601768	0,243230755
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	0,048527926	0,010482618	0,04083953	0,030602562	0,130452637
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	0,037345956	0,022559987	0,006542158	0,012176555	0,078624656
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	0,034919479	0,009951857	0,005030474	0,026247141	0,07614895

Tablo 20: Bankaların 2008 Yılı Sistemik Önem Sıralaması

Sıralama	Banka Adı
1	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.
3	Akbank T.A.Ş.
4	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
5	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.
6	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.
7	Türkiye Halk Bankası A.Ş.

Tablo-21’de yer alan 2008 yılına ait bankaların sistemik önem sıralaması incelendiğinde kriz öncesi yıl olan 2007 yılına göre birinci sıraya Türkiye İş Bankası’nın önüne geçen Türkiye Garanti Bankası’nın yerleştiği görülmektedir. Bu açıdan 2008 Küresel Finans Krizi’nin ortaya çıktığı yıl sistemik önem sırasında önceki yıla göre birinci ve ikinci sıradaki bankaların yer değiştirdiği görülmektedir. Bunun nedeni olarak Türkiye Garanti Bankası A.Ş.’nin Para Piyasalarından Alacaklarının ve alım satım amaçlı türev işlemlerinin 2007 yılına göre artış olması gösterilebilir.

Tablo 21: Bankaların 2009 Yılı Karşılaştırılmasına Dair Veriler

Kategori	Gösterge	Katsayı (%)	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Türkiye İş Bankası A.Ş.	Akbank T.A.Ş.	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Toplam
Büyüklik	Aktifler Toplamı	40,00 %	₺124.560.813	₺128.916.476	₺102.833.447	₺116.334.466	₺71.734.484	₺67.009.838	₺60.782.791	₺672.172.315
Bağılantılılık Tutarı	Toplam	20,00 %	₺15.543.842	₺29.380.645	₺16.332.404	₺15.257.142	₺5.409.648	₺11.833.813	₺7.089.415	₺100.846.909
	Finansal Sistemden Alacaklar	10,00 %	₺6.379.173	₺1.955.073	₺1.719.854	₺2.711.733	₺3.046.157	₺5.277.592	₺1.088.591	₺22.178.173
	Mali Kesime Verilen Krediler		₺949.564	₺1.955.073	₺1.702.351	₺1.711.553	₺1.464.698	₺1.876.298	₺1.088.388	₺10.747.925
	Para Piyasalarından Alacaklar		₺5.429.609	₺0	₺17.503	₺1.000.180	₺1.581.459	₺3.401.294	₺203	₺11.430.248
	Finansal Sisteme Borçlar	10,00 %	₺9.164.669	₺27.425.572	₺14.612.550	₺12.545.409	₺2.363.491	₺6.556.221	₺6.000.824	₺78.668.736
	Para Piyasalarındaki Borçlar		₺9.144.070	₺13.472.637	₺14.230.581	₺10.764.729	₺1.285.567	₺6.167.383	₺5.777.089	₺60.842.056
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler		₺20.599	₺13.952.935	₺381.969	₺1.780.680	₺1.077.924	₺388.838	₺223.735	₺17.826.680
	Toplam	20,00 %	₺205.380	₺22.462.050	₺26.770.362	₺42.386.364	₺34.264.068	₺3.132.612	₺7.678.017	₺136.898.853
Karmaşık Tutarı	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler		₺205.380	₺22.462.050	₺26.770.362	₺42.386.364	₺34.264.068	₺3.132.612	₺7.678.017	₺136.898.853
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	20,00 %	₺78.121.401	₺104.643.785	₺63.559.177	₺95.256.301	₺67.433.992	₺35.286.251	₺83.446.084	₺527.746.991
	Emanet Kıymetler	10,00 %	₺8.755.374	₺63.643.829	₺17.573.482	₺60.989.262	₺51.955.888	₺16.452.781	₺61.959.717	₺281.330.333
	Devlet Borçlanma Senetleri	10,00 %	₺69.366.027	₺40.999.956	₺45.985.695	₺34.267.039	₺15.478.104	₺18.833.470	₺21.486.367	₺246.416.658

Tablo 22: Bankaların 2009 Yılı Sistemik Önem Kategorilerine Göre Karşılaştırılmasına Dair Veriler

	2007				
	SKOR BÜYÜKLÜK	SKOR BAĞLANTILILIK	SKOR KARMAŞIKLIK	SKOR İKAME EDİLEMEZLİK	SKOR TOPLAM
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	0,074124334	0,030826611	0,000300046	0,029605626	0,134856617
Türkiye İş Bankası A.Ş.	0,076716326	0,058267815	0,032815542	0,0396568	0,207456482
Akbank T.A.Ş.	0,061194694	0,03239049	0,039109695	0,024086988	0,156781867
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	0,069228954	0,030258026	0,061923622	0,03609923	0,197509832
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	0,042688151	0,010728436	0,050057495	0,025555425	0,129029507
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	0,039876583	0,023468866	0,004576535	0,013372412	0,081294396
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	0,036170958	0,014059757	0,011217065	0,031623519	0,093071299

Tablo 23: Bankaların 2009 Yılı Sistemik Önem Sıralaması

Sıralama	Banka Adı
1	Türkiye İş Bankası A.Ş.
2	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
3	Akbank T.A.Ş.
4	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.
5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
6	Türkiye Halk Bankası A.Ş.
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.

Tablo-24'te yer alan 2009 yılına ait bankaların sistemik önem sıralaması incelendiğinde 2008 yılına göre birinci sıraya Türkiye Garanti Bankası'nın önüne geçen Türkiye İş Bankası'nın yerleştiği görülmektedir. Bunun nedeni olarak Türkiye İş Bankası'nın yurtiçi banka ve kuruluşlardan kullandığı kredilerin ve devlet borçlanma senetlerinin Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'ye göre daha fazla olması gösterilebilir.

Yukarıda 2007, 2008 ve 2009 yıllarına dair ilgili bankaların sistemik önem sıralamalarına yönelik veriler aşağıdaki Tablo25'te özetlenmektedir.

Tablo 24: Bankaların Üç Yıllık Dönemdeki Sistemik Önem Sıralaması Değişimleri

Banka Adı	2007	2008	2009
Türkiye İş Bankası A.Ş.	1	2	1
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	2	1	2
Akbank T.A.Ş.	3	3	3
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	4	4	5
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	5	5	4
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	6	7	6
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	7	6	7

Tablo-25'te yer alan veriler incelendiğinde ilgili üç yıl boyunca ilk iki sıranın Türkiye İş Bankası A.Ş. ve Türkiye Garanti Bankası A.Ş. arasında sırayla el değiştirdiği görülmektedir. Üçüncü sırada ise her yıl istikrarlı bir şekilde Akbank T.A.Ş. yer almaktadır. Son iki sıra ise ilk iki sırada olduğu gibi Türkiye Halk Bankası ve Türkiye Vakıflar Bankası arasında değişim göstermektedir.

4.3.4. Türkiye’de Pandemi Döneminde İlgili Yıllarda Faaliyet Göstermekte Olan Bankalara Dair Veriler

Tablo 25: 2019 İtibariyle Aktif Büyüklüklerine Göre Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankaların Sıralaması

Sıra	Banka	Kuruluş Yılı	Toplam Aktifler (Milyon TL)	Toplam Krediler (Milyon TL)	Toplam Mevduat (Milyon TL)
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	1863	649.756	447.983	447.251
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	1924	468.059	289.244	295.922
3	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	1938	457.045	309.208	297.734
4	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1954	419.426	292.091	251.531
5	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1946	391.152	251.165	248.751
6	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	1944	387.496	240.464	222.790
7	Akbank T.A.Ş.	1948	360.501	203.834	224.055
8	QNB Finansbank A.Ş.	1987	181.681	118.972	105.626
9	Türk Eximbank	1987	162.883	143.360	0
10	Denizbank A.Ş.	1997	156.478	105.801	100.299
11	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1927	107.350	69.218	72.194
12	ING Bank A.Ş.	1984	57.145	34.707	39.208
13	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	1950	42.000	31.295	0
14	İller Bankası A.Ş.	1933	36.088	28.414	0
15	HSBC Bank A.Ş.	1990	34.947	17.568	27.801
16	Odea Bank A.Ş.	2011	32.667	19.308	22.097
17	Şekerbank T.A.Ş.	1953	30.596	21.822	24.548
18	Alternatifbank A.Ş.	1991	28.945	18.033	16.124
19	Fibabanka A.Ş.	1984	21.886	14.477	13.567
20	Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.	1975	19.376	15.128	0

2019 yılında Türkiye’de faaliyet gösteren toplamda 47 adet bankadan ilk 20 sırada yer alanlarına dair bilgiler Tablo-26’da yer almaktadır. 2019 yılı itibariyle Türkiye’deki bankalar arasında ilk 7 sırada yer alan Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye İş Bankası, Türkiye Halk Bankası A.Ş., Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O, Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Yapı ve Kredi Bankası A. Ş. Ve Akbank T.A.Ş sırasıyla %15,46; %11,14;

%10,88; %9,98; %9,31; %9,22 ve %8,58’lik aktif büyüklüğü oranları ile toplam bankaların aktif büyüklüklerinin %74,57’sini oluşturmaktadır.

Tablo 26: 2019 ve 2020 Yılları İtibariyle Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası’na Dair Veriler

KATEGORİ	GÖSTERGE	2020 (bin TL)	2019 (bin TL)
Büyüklük	Toplam	₺1.289.852.144	₺876.250.682
	Bilanço İçi Varlıklar	₺1.015.524.344	₺670.129.917
	Bilanço Dışı İşlemler	₺250.418.167	₺193.127.635
	Türev Finansal Araçlar ve Kredi Türevleri	₺8.420.569	₺4.197.777
	Menkul Kıymet veya Emtia Teminatlı Finansman İşlemleri	₺15.489.064	₺8.795.353
Bağlantılılık Tutarı	Toplam	₺132.768.979	₺68.279.041
	Finansal Sistemden Alacaklar	₺7.987.727	₺13.252.588
	Mali Kesime Verilen Krediler	₺7.383.937	₺12.630.819
	Para Piyasalarından Alacaklar	₺603.790	₺621.769
	Finansal Sisteme Borçlar	₺124.781.252	₺55.026.453
	Para Piyasalarına Borçlar	₺118.502.542	₺49.294.545
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler	₺6.278.710	₺5.731.908
Karmaşıklık Tutarı	Toplam	₺368.759.890	₺255.578.407
	Türev finansal Varlıklar	₺5.061.778	₺2.794.737
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	₺363.698.112	₺252.783.670
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	₺1.471.085.856	₺981.706.296
	Emanet Kıymetler	₺1.246.001.569	₺852.137.173
	Devlet Borçlanma Senetleri	₺225.084.287	₺129.569.123

Tablo-27’de yer alan verilere göre T.C. Ziraat Bankası’nın bütün kategorilerinde 2020 yılı verileri 2019 yılına göre artış göstermektedir. Oransal olarak en yüksek artışlar büyüklük kategorisinde Türev Finansal Araçlar ve Kredi Türlerinde, Bağlantılık kategorisinde Para Piyasalarına Borçlarda, Karmaşıklık kategorisinde Türev Finansal Varlıklarda ve İkame Edilemezlik Tutarı kategorisinde ise Devlet Borçlanma Senetlerinde görülmektedir.

Tablo 27: 2019 ve 2020 Yılları İtibariyle Türkiye İş Bankası'na Dair Veriler

KATEGORİ	GÖSTERGE	2020 (bin TL)	2019 (bin TL)
Büyüklik	Toplam	₺963.934.710	₺721.302.308
	Bilanço İçi Varlıklar	₺729.428.883	₺544.194.224
	Bilanço Dışı İşlemler	₺214.780.906	₺166.801.677
	Türev Finansal Araçlar ve Kredi Türevleri	₺14.055.373	₺7.368.288
	Menkul Kıymet veya Emtia Teminatlı Finansman İşlemleri	₺5.669.548	₺2.938.119
Bağlantılık Tutarı	Toplam	₺49.262.192	₺21.950.987
	Finansal Sistemden Alacaklar	₺15.755.798	₺10.905.720
	Mali Kesime Verilen Krediler	₺13.554.271	₺9.726.272
	Para Piyasalarından Alacaklar	₺2.201.527	₺1.179.448
	Finansal Sisteme Borçlar	₺33.506.394	₺11.045.267
	Para Piyasalarına Borçlar	₺25.984.647	₺3.030.335
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler	₺7.521.747	₺8.014.932
Karmaşıklık Tutarı	Toplam	₺410.521.434	₺283.288.522
	Türev finansal Varlıklar	₺6.710.129	₺5.111.267
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	₺403.811.305	₺278.177.255
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	₺275.882.623	₺213.877.612
	Emanet Kıymetler	₺159.522.802	₺123.859.290
	Devlet Borçlanma Senetleri	₺116.359.821	₺90.018.322

Tablo-28'de yer alan verilere göre Türkiye İş Bankası'nın bütün kategorilerinde 2020 yılı verileri 2019 yılına göre artış görülmektedir. Oransal olarak en yüksek artışlar büyüklik kategorisinde Menkul Kıymet veya Emtia Teminatlı Finansman İşlemlerinde, Bağlantılık kategorisinde Para Piyasalarına Borçlarda, Karmaşıklık kategorisinde Alım Satım Amaçlı Türev İşlemlerde ve İkame Edilemezlik Tutarı kategorisinde ise Devlet Borçlanma Senetlerinde görülmektedir.

Tablo 28: 2019 ve 2020 Yılları İtibariyle Akbank T.A.Ş.'ye Dair Veriler

KATEGORİ	GÖSTERGE	2020 (bin TL)	2019 (bin TL)
Büyüklik	Toplam	₺608.363.890	₺498.515.998
	Bilanço İçi Varlıklar	₺470.896.975	₺369.924.352
	Bilanço Dışı İşlemler	₺111.704.228	₺109.123.124
	Türev Finansal Araçlar ve Kredi Türevleri	₺19.904.320	₺17.626.693
	Menkul Kıymet veya Emtia Teminatlı Finansman İşlemleri	₺5.858.367	₺1.841.829
Bağlantılılık Tutarı	Toplam	₺41.040.469	₺23.410.040
	Finansal Sistemden Alacaklar	₺14.826.007	₺11.567.847
	Mali Kesime Verilen Krediler	₺14.337.460	₺11.501.727
	Para Piyasalarından Alacaklar	₺488.547	₺66.120
	Finansal Sisteme Borçlar	₺26.214.462	₺11.842.193
	Para Piyasalarına Borçlar	₺20.907.344	₺10.106.550
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler	₺5.307.118	₺1.735.643
Karmaşıklık Tutarı	Toplam	₺545.415.980	₺488.351.710
	Türev finansal Varlıklar	₺22.858.366	₺16.517.762
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	₺522.557.614	₺471.833.948
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	₺199.053.201	₺152.108.375
	Emanet Kıymetler	₺113.226.217	₺86.271.317
	Devlet Borçlanma Senetleri	₺85.826.984	₺65.837.058

Tablo-29’da yer alan verilere göre Akbank T. A.Ş.’nin bütün kategorilerinde 2020 yılı verileri 2019 yılına göre artış görülmektedir. Oransal olarak en yüksek artışlar büyüklik kategorisinde Menkul Kıymet veya Emtia Teminatlı Finansman İşlemlerinde, Bağlantılılık kategorisinde Para Piyasalarından Alacaklarda, Karmaşıklık kategorisinde Türev Finansal Varlıklarda ve İkame Edilemezlik Tutarı kategorisinde ise Emanet Kıymetlerde görülmektedir.

Tablo 29: 2019 ve 2020 Yılları İtibariyle Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'ye Dair Veriler

KATEGORİ	GÖSTERGE	2019 (bin TL)	2020 (bin TL)
Büyüklik	Toplam	₺588.511.215	₺746.499.630
	Bilanço İçi Varlıklar	₺420.507.523	₺545.811.433
	Bilanço Dışı İşlemler	₺147.302.551	₺173.109.824
	Türev Finansal Araçlar ve Kredi Türevleri	₺20.250.060	₺27.206.771
	Menkul Kıymet veya Emtia Teminatlı Finansman İşlemleri	₺451.081	₺371.602
Bağlantılılık Tutarı	Toplam	₺22.189.067	₺29.040.606
	Finansal Sistemden Alacaklar	₺17.754.642	₺22.159.976
	Mali Kesime Verilen Krediler	₺7.095.186	₺12.453.188
	Para Piyasalarından Alacaklar	₺10.659.456	₺9.706.788
	Finansal Sisteme Borçlar	₺4.434.425	₺6.880.630
	Para Piyasalarına Borçlar	₺1.786.861	₺3.163.978
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler	₺2.647.564	₺3.716.652
Karmaşıklık Tutarı	Toplam	₺292.031.879	₺437.017.171
	Türev finansal Varlıklar	₺2.999.557	₺4.614.552
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	₺289.032.322	₺432.402.619
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	₺157.467.332	₺193.310.646
	Emanet Kıymetler	₺104.627.062	₺125.585.608
	Devlet Borçlanma Senetleri	₺52.840.270	₺67.725.038

Tablo-30'da yer alan verilere göre Türkiye Garanti Bankası'nın bütün kategorilerinde 2020 yılı verileri 2019 yılına göre artış görülmektedir. Oransal olarak en yüksek artışlar büyüklik kategorisinde Türev Finansal Araçlar ve Kredi Türevlerinde, Bağlantılık kategorisinde Para Piyasalarına Borçlarda, Karmaşıklık kategorisinde Türev Finansal Varlıklarda ve İkame Edilemezlik Tutarı kategorisinde ise Devlet Borçlanma Senetlerinde görülmektedir.

Tablo 30: 2019 ve 2020 Yılları İtibariyle Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'ye Dair Veriler

KATEGORİ	GÖSTERGE	2020 (bin TL)	2019 (bin TL)
Büyüklik	Toplam	₺694.448.499	₺584.950.871
	Bilanço İçi Varlıklar	₺488.653.139	₺395.302.187
	Bilanço Dışı İşlemler	₺198.017.560	₺185.371.590
	Türev Finansal Araçlar ve Kredi Türevleri	₺6.145.045	₺3.828.497
	Menkul Kıymet veya Emtia Teminatlı Finansman İşlemleri	₺1.632.755	₺448.597
Bağlantılık Tutarı	Toplam	₺49.147.830	₺27.058.983
	Finansal Sistemden Alacaklar	₺11.093.075	₺16.000.152
	Mali Kesime Verilen Krediler	₺9.392.233	₺5.196.522
	Para Piyasalarından Alacaklar	₺1.700.842	₺10.803.630
	Finansal Sisteme Borçlar	₺38.054.755	₺11.058.831
	Para Piyasalarına Borçlar	₺30.360.664	₺6.308.888
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler	₺7.694.091	₺4.749.943
Karmaşıklık Tutarı	Toplam	₺357.277.509	₺346.838.000
	Türev finansal Varlıklar	₺5.770.100	₺4.749.581
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	₺351.507.409	₺342.088.419
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	₺161.953.408	₺126.605.922
	Emanet Kıymetler	₺87.723.198	₺73.359.623
	Devlet Borçlanma Senetleri	₺74.230.210	₺53.246.299

Tablo-31'de yer alan verilere göre Yapı Kredi Bankası'nın bütün kategorilerinde 2020 yılı verileri 2019 yılına göre artış görülmektedir. Oransal olarak en yüksek artışlar büyüklik kategorisinde Menkul Kıymet veya Emtia Teminatlı Finansman İşlemlerinde, Bağlantılık kategorisinde Para Piyasalarına Borçlarda, Karmaşıklık kategorisinde Türev Finansal Varlıklarda ve İkame Edilemezlik Tutarı kategorisinde ise Devlet Borçlanma Senetlerinde görülmektedir.

Tablo 31: 2019 ve 2020 Yılları İtibariyle Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.'ya Dair Veriler

KATEGORİ	GÖSTERGE	2020 (bin TL)	2019 (bin TL)
Büyüklik	Toplam	₺843.665.168	₺530.082.011
	Bilanço İçi Varlıklar	₺689.401.335	₺422.202.500
	Bilanço Dışı İşlemler	₺134.348.688	₺99.165.872
	Türev Finansal Araçlar ve Kredi Türevleri	₺11.992.729	₺5.621.334
	Menkul Kıymet veya Emtia Teminatlı Finansman İşlemleri	₺7.922.416	₺3.092.305
Bağlantılık Tutarı	Toplam	₺117.111.651	₺36.009.543
	Finansal Sistemden Alacaklar	₺4.920.614	₺3.828.256
	Mali Kesime Verilen Krediler	₺4.714.025	₺3.813.721
	Para Piyasalarından Alacaklar	₺206.589	₺14.535
	Finansal Sisteme Borçlar	₺112.191.037	₺32.181.287
	Para Piyasalarına Borçlar	₺101.312.205	₺25.424.068
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler	₺10.878.832	₺6.757.219
Karmaşıklık Tutarı	Toplam	₺239.422.710	₺180.376.029
	Türev finansal Varlıklar	₺8.740.985	₺4.507.228
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	₺230.681.725	₺175.868.801
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	₺249.709.643	₺164.499.643
	Emanet Kıymetler	₺102.590.411	₺91.735.120
	Devlet Borçlanma Senetleri	₺147.119.232	₺72.764.523

Tablo-32'de yer alan verilere göre Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.'nun bütün kategorilerinde 2020 yılı verileri 2019 yılına göre artış görülmektedir. Oransal olarak en yüksek artışlar büyüklik kategorisinde Menkul Kıymet veya Emtia Teminatlı Finansman İşlemlerinde, Bağlantılık kategorisinde Para Piyasalarından Alacaklarda, Karmaşıklık kategorisinde Türev Finansal Varlıklarda ve İkame Edilemezlik Tutarı kategorisinde ise Devlet Borçlanma Senetlerinde görülmektedir.

Tablo 32: 2019 ve 2020 Yılları İtibariyle Türkiye Halk Bankası A.Ş.'ya Dair Veriler

KATEGORİ	GÖSTERGE	2020 (bin TL)	2019 (bin TL)
Büyüklik	Toplam	₺860.229.588	₺585.384.107
	Bilanço İçi Varlıklar	₺692.141.877	₺460.798.018
	Bilanço Dışı İşlemler	₺162.086.886	₺118.487.585
	Türev Finansal Araçlar ve Kredi Türevleri	₺3.529.265	₺1.682.852
	Menkul Kıymet veya Emtia Teminatlı Finansman İşlemleri	₺2.471.560	₺4.415.652
Bağlantılılık Tutarı	Toplam	₺109.728.978	₺60.527.442
	Finansal Sistemden Alacaklar	₺1.921.598	₺2.942.715
	Mali Kesime Verilen Krediler	₺1.901.517	₺2.932.594
	Para Piyasalarından Alacaklar	₺20.081	₺10.121
	Finansal Sisteme Borçlar	₺107.807.380	₺57.584.727
	Para Piyasalarına Borçlar	₺104.602.612	₺53.339.341
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler	₺3.204.768	₺4.245.386
Karmaşıklık Tutarı	Toplam	₺79.362.962	₺74.561.658
	Türev finansal Varlıklar	₺2.347.282	₺1.151.992
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	₺77.015.680	₺73.409.666
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	₺853.059.446	₺724.931.794
	Emanet Kıymetler	₺693.053.378	₺621.820.041
	Devlet Borçlanma Senetleri	₺147.119.232	₺422.202.500

Tablo-33'de yer alan verilere göre Türkiye Halk Bankası'nın bütün kategorilerinde 2020 yılı verileri 2019 yılına göre artış görülmektedir. Oransal olarak en yüksek artışlar büyüklük kategorisinde Türev Finansal Araçlar ve Kredi Türevlerinde, Bağlantılık kategorisinde Para Piyasalarına Borçlarda, Karmaşıklık kategorisinde Türev Finansal Varlıklarda ve İkame Edilemezlik Tutarı kategorisinde ise Devlet Borçlanma Senetlerinde görülmektedir.

Tablo 33: Bankaların 2019 Yılı Karşılaştırılmasına Dair Veriler

Kategori	Gösterge	Katsayı (%)	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Türkiye İş Bankası A.Ş.	Akbank T.A.Ş.	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Toplam
Büyüklik	Toplam	40,00%	₺876.250.682	₺721.302.308	₺498.515.998	₺588.511.215	₺584.950.871	₺530.082.011	₺585.384.107	₺4.384.997.192
	Bilanço İçi Varlıklar	10,00%	₺670.129.917	₺544.194.224	₺369.924.352	₺420.507.523	₺395.302.187	₺422.202.500	₺460.798.018	₺3.283.058.721
	Bilanço Dışı İşlemler	10,00%	₺193.127.635	₺166.801.677	₺109.123.124	₺147.302.551	₺185.371.590	₺99.165.872	₺118.487.585	₺1.019.380.034
	Türev Finansal Araçlar ve Kredi Türevleri	10,00%	₺4.197.777	₺7.368.288	₺17.626.693	₺20.250.060	₺3.828.497	₺5.621.334	₺1.682.852	₺60.575.501
	Menkul Kıymet veya Emtia Teminatlı Finansman İşlemleri	10,00%	₺8.795.353	₺2.938.119	₺1.841.829	₺451.081	₺448.597	₺3.092.305	₺4.415.652	₺21.982.936
Bağılantılılık Tutarı	Toplam	20,00%	₺68.279.041	₺21.950.987	₺23.410.040	₺22.189.067	₺27.058.983	₺36.009.543	₺60.527.442	₺259.425.103
	Finansal Sistemden Alacaklar	10,00%	₺13.252.588	₺10.905.720	₺11.567.847	₺17.754.642	₺16.000.152	₺3.828.256	₺2.942.715	₺76.251.920
	Mali Kesime Verilen Krediler		₺12.630.819	₺9.726.272	₺11.501.727	₺7.095.186	₺5.196.522	₺3.813.721	₺2.932.594	₺52.896.841
	Para Piyasalarından Alacaklar		₺621.769	₺1.179.448	₺66.120	₺10.659.456	₺10.803.630	₺14.535	₺10.121	₺23.355.079
	Finansal Sisteme Borçlar	10,00%	₺55.026.453	₺11.045.267	₺11.842.193	₺4.434.425	₺11.058.831	₺32.181.287	₺57.584.727	₺183.173.183
	Para Piyasalarına Borçlar		₺49.294.545	₺3.030.335	₺10.106.550	₺1.786.861	₺6.308.888	₺25.424.068	₺53.339.341	₺149.290.588
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler		₺5.731.908	₺8.014.932	₺1.735.643	₺2.647.564	₺4.749.943	₺6.757.219	₺4.245.386	₺33.882.595
Karmaşık Tutarı	Toplam	20,00%	₺255.578.407	₺283.288.522	₺488.351.710	₺292.031.879	₺346.838.000	₺180.376.029	₺74.561.658	₺1.921.026.205
	Türev finansal Varlıklar	10,00%	₺2.794.737	₺5.111.267	₺16.517.762	₺2.999.557	₺4.749.581	₺4.507.228	₺1.151.992	₺37.832.124
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	10,00%	₺252.783.670	₺278.177.255	₺471.833.948	₺289.032.322	₺342.088.419	₺175.868.801	₺73.409.666	₺1.883.194.081

İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	20,00%	₺981.706.296	₺213.877.612	₺152.108.375	₺157.467.332	₺126.605.922	₺164.499.643	₺724.931.794	₺2.521.196.974
	Emanet Kıymetler	10,00%	₺852.137.173	₺123.859.290	₺86.271.317	₺104.627.062	₺73.359.623	₺91.735.120	₺621.820.041	₺1.953.809.626
	Devlet Borçlanma Senetleri	10,00%	₺129.569.123	₺90.018.322	₺65.837.058	₺52.840.270	₺53.246.299	₺72.764.523	₺103.111.753	₺567.387.348

Tablo-34'te araştırmaya konu edilen 7 bankanın sistemik öneme dair farklı kategorik göstergeler kapsamındaki verileri yer almaktadır. Bu veriler incelendiğinde büyüklük kategorisi açısından T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ile Türkiye İş Bankasının en yüksek aktif toplamına sahip bankalar olduğu görülmektedir. Para piyasalarından alacaklar açısından en yüksek alacağa sahip bankanın Yapı ve Kredi Bankası olduğu, para piyasalarına borçlar açısından ise Türkiye Halk Bankası A.Ş.'nin en yüksek borç seviyesine sahip olduğu saptanmıştır. En yüksek emanet kıymet seviyesine sahip bankanın T.C. Ziraat Bankası A.Ş., en yüksek alım satım amaçlı türev işlemler miktarına sahip olan bankanın ise Akbank T. A.Ş.'nin olduğu görülmektedir.

Tabloda yer alan 4 ana kategoriden büyüklük kategorisi 0,40 katsayı değeri, diğer kategoriler ise 0,20'şer katsayı değerleri verilerek bir karşılaştırma sonucuna ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Her bir bankanın ilgili kategori/alt kategoriye ait TL cinsinden değerinin o kategorinin toplam değeri içerisindeki oranının ilgili katsayı ile çarpımı yoluyla bir sonraki olan Tablo-36'da yer alan karşılaştırma verilerine ulaşılması hedeflenmiştir. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası'nın "Büyüklük Kategorisi Puanı" aşağıdaki yolla hesaplanmıştır:

Formül 1: katsayı X (bankanın ilgili kategori değeri / toplam kategori değeri)

Örneğin Büyüklük Kategorisi Puanı = 0,40 x (876.250.682/4.384.997.192= 0,079931698 şeklindeki bir hesaplama ile elde edilmektedir.

Tablo 34: Bankaların 2019 Yılı Sistemik Önem Kategorilerine Göre Karşılaştırılmasına Dair Veriler

	2019				
	SKOR BÜYÜKLÜK	SKOR BAĞLANTILILIK	SKOR KARMAŞIKLIK	SKOR İKAME EDİLEMEZLİK	SKOR TOPLAM
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	0,079931698	0,052638731	0,026608529	0,077876208	0,237055166
Türkiye İş Bankası A.Ş.	0,065797288	0,016922793	0,029493457	0,016966355	0,129179893
Akbank T.A.Ş.	0,045474693	0,018047629	0,050842795	0,012066362	0,126431479
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	0,053684068	0,017106338	0,030403737	0,012491474	0,113685616
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	0,053359293	0,020860728	0,036109658	0,010043319	0,120372998
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	0,048354148	0,027761032	0,018779133	0,013049329	0,107943642
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	0,053398812	0,046662749	0,00776269	0,057506954	0,165331206

Tablo 35: Bankaların 2019 Yılı Sistemik Önem Sıralaması

Sıralama	Banka Adı
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.
2	Türkiye Halk Bankası A.Ş.
3	Türkiye İş Bankası A.Ş.
4	Akbank T.A.Ş.
5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
6	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.

Tablo-36'da yer alan verilere göre COVID-19 pandemisinin başladığı 2019 yılında Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar arasında en yüksek sistemik öneme sahip olan bankanın Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş. olduğu görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.'nin sistemik önem sıralamasında en başta oluşunu 2019 yılı itibariyle toplam bilanço içi varlıklarının ve emanet kıymetlerinin diğer bankalara göre çok daha fazla oluşu ile açıklamak mümkündür. Bunun yanı sıra Türkiye Halk

Bankası'nın ve Türkiye İş Bankası A.Ş.'nin hemen takip eden sıralarda yer almasının sebebi olarak da özellikle emanet kıymet seviyelerinin diğer bankalara göre daha fazla oluşu gösterilebilir.

Tablo 36: Bankaların 2020 Yılı Karşılaştırılmasına Dair Veriler

Kategori	Gösterge	Katsayı (%)	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Türkiye İş Bankası A.Ş.	Akbank T.A.Ş.	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Toplam
Büyüklik	Toplam	40,00%	₺1.289.852.144	₺963.934.710	₺608.363.890	₺746.499.630	₺694.448.499	₺843.665.168	₺860.229.588	₺6.006.993.629
	Bilanço İçi Varlıklar	10,00%	₺1.015.524.344	₺729.428.883	₺470.896.975	₺545.811.433	₺488.653.139	₺689.401.335	₺692.141.877	₺4.631.857.986
	Bilanço Dışı İşlemler	10,00%	₺250.418.167	₺214.780.906	₺111.704.228	₺173.109.824	₺198.017.560	₺134.348.688	₺162.086.886	₺1.244.466.259
	Türev Finansal Araçlar ve Kredi Türevleri	10,00%	₺8.420.569	₺14.055.373	₺19.904.320	₺27.206.771	₺6.145.045	₺11.992.729	₺3.529.265	₺91.254.072
	Menkul Kıymet veya Emtia Teminatlı Finansman İşlemleri	10,00%	₺15.489.064	₺5.669.548	₺5.858.367	₺371.602	₺1.632.755	₺7.922.416	₺2.471.560	₺39.415.312
Bağılantılı Tutarı	Toplam	20,00%	₺132.768.979	₺49.262.192	₺41.040.469	₺29.040.606	₺49.147.830	₺117.111.651	₺109.728.978	₺528.100.705
	Finansal Sistemden Alacaklar	10,00%	₺7.987.727	₺15.755.798	₺14.826.007	₺22.159.976	₺11.093.075	₺4.920.614	₺1.921.598	₺78.664.795
	Mali Kesime Verilen Krediler		₺7.383.937	₺13.554.271	₺14.337.460	₺12.453.188	₺9.392.233	₺4.714.025	₺1.901.517	₺63.736.631
	Para Piyasalarından Alacaklar		₺603.790	₺2.201.527	₺488.547	₺9.706.788	₺1.700.842	₺206.589	₺20.081	₺14.928.164
	Finansal Sisteme Borçlar	10,00%	₺124.781.252	₺33.506.394	₺26.214.462	₺6.880.630	₺38.054.755	₺112.191.037	₺107.807.380	₺449.435.910
	Para Piyasalarına Borçlar		₺118.502.542	₺25.984.647	₺20.907.344	₺3.163.978	₺30.360.664	₺101.312.205	₺104.602.612	₺404.833.992
	Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan Kullanılan Krediler		₺6.278.710	₺7.521.747	₺5.307.118	₺3.716.652	₺7.694.091	₺10.878.832	₺3.204.76	₺44.601.918
Karmaşık Tutarı	Toplam	20,00%	₺368.759.890	₺410.521.434	₺545.415.980	₺437.017.171	₺357.277.509	₺239.422.710	₺79.362.962	₺2.437.777.656

	Türev finansal Varlıklar	10,00%	₺5.061.778	₺6.710.129	₺22.858.366	₺4.614.552	₺5.770.100	₺8.740.985	₺2.347.282	₺56.103.192
	Alım Satım Amaçlı Türev İşlemler	10,00%	₺363.698.112	₺403.811.305	₺522.557.614	₺432.402.619	₺351.507.409	₺230.681.725	₺77.015.680	₺2.381.674.464
İkame Edilemezlik Tutarı	Toplam	20,00%	₺1.471.085.856	₺275.882.623	₺199.053.201	₺193.310.646	₺161.953.408	₺249.709.643	₺853.059.446	₺3.404.054.823
	Emanet Kıymetler	10,00%	₺1.246.001.569	₺159.522.802	₺113.226.217	₺125.585.608	₺87.723.198	₺102.590.411	₺693.053.378	₺2.527.703.183
	Devlet Borçlanma Senetleri	10,00%	₺225.084.287	₺116.359.821	₺85.826.984	₺67.725.038	₺74.230.210	₺147.119.232	₺160.006.068	₺876.351.640

Tablo-37’te araştırmaya konu edilen 7 bankanın sistemik öneme dair farklı kategorik göstergeler kapsamındaki verileri yer almaktadır. Bu veriler incelendiğinde büyüklük kategorisi açısından T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ile Türkiye İş Bankasının en yüksek aktif toplamına sahip bankalar olduğu görülmektedir. Para piyasalarından alacaklar açısından en yüksek alacağa sahip bankanın Türkiye Garanti Bankası A.Ş. olduğu, para piyasalarına borçlar açısından ise Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.’nin en yüksek borç seviyesine sahip olduğu saptanmıştır. En yüksek emanet kıymet seviyesine sahip bankanın T.C. Ziraat Bankası A.Ş., en yüksek alım satım amaçlı türev işlemler miktarına sahip olan bankanın ise Akbank T. A.Ş.’nin olduğu görülmektedir.

Tabloda yer alan 4 ana kategoriden büyüklük kategorisi 0,40 katsayı değeri, diğer kategoriler ise 0,20’şer katsayı değerleri verilerek bir karşılaştırma sonucuna ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Her bir bankanın ilgili kategori/alt kategoriye ait TL cinsinden değerinin o kategorinin toplam değeri içerisindeki oranının ilgili katsayı ile çarpımı yoluyla bir sonraki olan Tablo-38’de yer alan karşılaştırma verilerine ulaşılması hedeflenmiştir.

Tablo 37: Bankaların 2020 Yılı Sistemik Önem Kategorilerine Göre Karşılaştırılmasına Dair Veriler

	2020				
	SKOR BÜYÜKLÜK	SKOR BAĞLANTILILIK	SKOR KARMAŞIKLIK	SKOR İKAME EDİLEMEZLİK	SKOR TOPLAM
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	0,085890029	0,05028169	0,030253776	0,086431384	0,252856879
Türkiye İş Bankası A.Ş.	,064187497	0,018656363	0,033679973	0,016209059	0,132732892
Akbank T.A.Ş.	0,040510374	0,015542668	0,044746983	0,011695064	0,112495089
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	0,049708701	0,010998132	0,035853735	0,011357669	0,107918238
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	0,046242666	0,018613052	0,029311739	0,009515323	0,10368278
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	0,056178862	0,044352015	0,019642703	0,014671306	0,134844885
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	0,057281871	0,041556081	0,006511091	0,050120194	0,155469237

Tablo 38: Bankaların 2020 Yılı Sistemik Önem Sıralaması

Sıralama	Banka Adı
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.
2	Türkiye Halk Bankası A.Ş.
3	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.
4	Türkiye İş Bankası A.Ş.
5	Akbank T.A.Ş.
6	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
7	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.

Tablo-39'da yer alan verilere göre COVID-19 pandemisinin ülke ekonomileri üzerindeki olumsuz etkilerinin hissedilir derecede yaşandığı 2020 yılında Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar arasında en yüksek sistemik öneme sahip olan bankanın Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş. olduğu görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.'nin sistemik önem sıralamasında en başta oluşunu 2020 yılı itibariyle toplam bilanço içi varlıklarının ve emanet kıymetlerinin diğer bankalara göre çok daha

fazla oluşu ile açıklamak mümkündür. Bunun yanı sıra Türkiye Halk Bankası'nın ve Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.'nın hemen takip eden sıralarda yer almasının sebebi olarak da özellikle emanet kıymet seviyelerinin ve para piyasalarına borçlarının diğer bankalara göre daha fazla oluşu gösterilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Finansal krizler ekonomi ekosistemi içerisinde sadece yakın tarihte değil çok daha uzun süreli ve geniş kapsamlı olarak ortaya çıkmış bu nedenle dikkatle değerlendirilip incelenmesi gereken durumlardır. Geçmişte kayıt altına alınmış olan tüm finansal krizlerin içerisinde 2007 yılının ortalarında ABD konut piyasası kaynaklı olarak ortaya çıkan ve küreselleşmenin de etkisiyle domino taşlarının devrilmesi gibi bir süreci andırarak iki yıl içerisinde yarattığı küresel durumun sonucunda finans sektörü ve reel sektörü bir sarmalın içine sokan 2008 Finans Krizinin yeri çok daha farklıdır.

Her ne kadar finansal kaynaklı olarak ortaya çıksa da reel sektöre de yayılan bu kriz dünya genelindeki tüm ekonomiler üzerinde çeşitli izler bırakmış ve bu nedenle küresel bir kriz olarak değerlendirilmiştir. Gerçekleştirilen bu tez çalışmasında Türkiye’de bankacılık sektöründe faaliyet gösteren önemli bankaların kriz öncesi, kriz süreci ve kriz sonrası süreçlerdeki çeşitli verilerinin incelenerek bu bankaların sistemik önem kapsamında değerlendirilmeleri amaçlanmıştır.

Araştırmada Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların aktif büyüklüklerine göre sıralanmasının ardından ilk yedi sırada yer alan T.C. Ziraat Bankası, Türkiye İş Bankası, Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Akbank T.A.Ş., Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. ile Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O., Türkiye Halk Bankası’nın ilgili döneme ait verileri üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre krizin hemen öncesindeki yıl olan 2007 yılında T.C. Ziraat Bankası ve Türkiye İş Bankası’nın aktif toplamalarının diğer bankalardan daha yüksek olduğu, Türkiye Garanti Bankası A.Ş.’nin ise Para piyasalarına en yüksek borç seviyesine sahip banka olduğu görülmektedir. 2007 yılına ait sistemik önem sıralaması gerçekleştirildiğinde bu yıl itibarıyla diğer bankalara kıyasla daha yüksek Büyüklük kategorisine ve İkame Edilemezlik kategorisine sahip olma durumunda olan Türkiye İş Bankası’nın en yüksek sistemik öneme sahip banka olduğu, bunun yanı sıra özellikle Finansal Sisteme Borç seviyelerinin yüksek oluşu nedeniyle bu bankayı Türkiye Garanti Bankası A.Ş.’nin ve Akbank A.Ş.’nin izlediği görülmüştür.

Küresel Finans Krizinin etkilerinin iyice belirginleştiği 2008 yılına gelindiğinde ise genel olarak yedi bankada da toplam aktiflerin arttığı, emanet kıymetlerde dengeli bir seyrin olduğu görülmüştür. 2008 yılı itibariyle ilgili sistemik önem sıralamasında bir değişiklik oluşmuş ve 2007 yılında ilk iki sırayı alan bankaların yer değiştirdiği, ilk sıraya Türkiye Garanti Bankası'nın yerleştiği saptanmıştır.

Küresel Finans Krizi'nin ortaya çıkışından bir yıl sonrası olan 2009 yılına ait banka verileri incelendiğinde ise bu bankalar açısından tüm kategorilerde belirgin bir düşüş olurken toplam satılmaya hazır finansal varlık seviyelerinde ise bir artışın söz konusu olduğu saptanmıştır. 2009 yılının sistemik önem sıralamasında ilk sırada 2007 yılında olduğu gibi Türkiye İş Bankası yer alırken Türkiye Garanti Bankası ise ikinci sıraya yerleşmiştir.

Bankaların 2007-2008-2009 dönemleri sistemik önem sıralamaları incelendiğinde sadece ilk 3 sırada yer alan bankalar arasında sıra değişikliklerinin gerçekleştiği görülmektedir. Diğer 3 bankanın sıralamasında ise herhangi bir değişiklik oluşmamıştır. Bu noktada sistemik önem sırasında yıllara bağlı değişikliklerin oluşmasında toplam aktifler, emanet kıymetler ve para piyasalarından alacaklarının tahsili gibi unsurların etkili olduğunu söylemek mümkündür. Elde edilen veriler incelendiğinde büyüklük kategorisinin önem sırasında yıllara göre değişkenlikte önemli bir etken olduğu söylenebilir.

Pandemi dönemi sistemik önem sıralamaları incelendiğinde 2019 yılında Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş. ve Türkiye Halk Bankası A.Ş. birinci ve ikinci sıradayken 2020 yılında da aynı sırada yer almaktadır. Bunun nedeni 2019-2020 yıllarında bu bankaların finansal sistem ile olan ilişkilerinde yüksek işlem hacimleri ve Emanet Kıymetler olarak gösterilebilir. Ayrıca 2019-2020 dönemlerinde dikkat çeken diğer bir unsur ise Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.'nın 2019 yılında yedinci sıradayken 2020 yılında üçüncü sıraya yükselmesidir. Bunun nedeni olarak Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.'nın pandemiyle beraber Finansal Sistem ile olan ilişkilerinde işlem hacmini ciddi bir şekilde arttırmış olması ve daha fazla Devlet Borçlanma Senetleri alımı yapmış olması gösterilebilir.

Araştırma bulunan 7 bankanın 3'ü kamu bankası ve 4'ü özel bankacılık statüsünde yer almaktadır. 2008 Küresel Finansal Krizi döneminde Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar arasında sistemik öneme sahip ilk üç banka özel bankalar iken Küresel Pandemi Krizinin başladığı 2020 yılında Türkiye Sistemik Öneme Sahip ilk 3 bankanın da kamu bankası olduğu görülmektedir.

Finansal krizlere yönelik gerekli önlemlerin alınması, bu krizlerin oluşması halinde etkilerinin azaltılması ve kriz sonrasında süreçlerin normal işleyişine dönmesi açısından bankacılık sektörü çok kritik bir konumdadır. Özellikle dalgalı ekonomik göstergelere sahip ülkelerde bankacılık sektörünün güçlü ve tutarlı bir yapıya sahip olmaması halinde yaşanan krizlerin etkilerinin katlanarak arttığı görülmektedir.

Bu açıdan risk odaklı gerekli değerlendirmelerin yapılması büyük önem taşımaktadır. Sistemik risklerin değerlendirilerek bankacılık sektörü paydaşlarının sistemik önem sıralarının ortaya konulması kriz durumlarına yönelik yapılacak planlar ve uygulanacak stratejiler açısından önemli bir yol gösterici olarak değerlendirilmelidir. Hangi bankaların sistemik önem açısından kritik konumlarda olduğunun ve bu kritik konuma sebep olan faktörlerin belirlenmesi özellikle finansal krizlere önlem alma ve krizin etkilerini azaltma açısından çok faydalı olacaktır

KAYNAKÇA

- Afşar, M. (2011). Küresel Kriz ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları. **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, 6(2): 143-171.
- Airmic, A. (2010). IRM (2002). A Risk Management **Standard**, 1-17.
- Aksel, K. (2002). Kredi Risklerinin Ölçümünde Kullanılan Yöntemler. **Active Dergisi**. 26.
- Aktan, B. (2007). **Ticarî Bankalarda Risk Yönetimi ve Monte Carlo VaR Simülasyon Yöntemiyle Portföy Riskinin Hesaplanması**. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Aktan, C. ve Şen, H. (2001). Ekonomik Kriz: Nedenler ve Çözüm Önerileri. **Yeni Türkiye Dergisi**, 2(42): 1225-1230.
- Al-Mousawi, Haydar Y., (2011). Küresel Mali Krizin Arap Finans Piyasaları üzerindeki Etkileri, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Sayı:86, ss 177
- Aloğlu, Z.T. (2005). **Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Bankacılık Krizler Üzerindeki Etkileri** (Uzmanlık Yeterlilik Tezi). Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Altinkaya, Ş. (2017). **Bireysel Kredilerin Kredi Riskini Etkileyen Bireysel Faktörler Üzerine Bir Uygulama**. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C Ömer Halis Demir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Altıntaş, A. (2012). **Kredi Kayıplarının Makroekonomik Değişkenlere Dayalı Olarak Tahmini ve Stres Testleri: Türk Bankacılık Sektörü İçin Ekonometrik Bir Yaklaşım**. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Altıntaş, A. (2018). **Bankacılıkta Risk ve Sermaye Yönetimi**. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Aslanoğlu, E. (2015). **2008 Sonrası Dünya Ekonomisinde Görünüm ve İktisat Politikaları. İktisadi Krizler ve Türkiye Ekonomisi**. Ankara: Orion Kitabevi.

Babuşcu, Ş. (2005). **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**. Akademi Consulting & Training.

Bakkal, S. ve Alkan, M. (2011). **2008 Finansal Krizi ve Bu Dönemde Bankacılık Sektörünün Kar Etme Nedenleri**. İstanbul: Hiperlink

Balteş, N., ve Ciuhureanu, A. T. (2010). Study on the Risk Management in Banking Institutions. **Studies in Business & Economics**, 5(3).

Bartholomew, P. ve Whalen, G., (1995). Fundamentals of Systemic Risk. **Research in Financial Services Private and Public Policy**, 7, 3-17.

Basel Committee on Banking Supervision (2013). Global Systemically Important Banks: Updated Assessment Methodology and The Higher Loss Absorbency Requirement. <https://www.bis.org/publ/bcbs255.pdf>. Erişim: 10.11.2021

Bessis, J. (2002). **Risk Management in Banking**. New York: John Wiley Sons Ltd.

Bezirgan, E. (2015). **Finans Sektöründe Personelin Ücret Belirleyicileri ve Mincer Kazanç Modeli ile Test Edilmesi**. Yüksek lisans Tezi. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Bielecki, T. R., ve Rutkowski, M. (2013). **Credit Risk: Modeling, Valuation and Hedging**. ABD: Springer Science & Business Media.

Bilgin, C. (2007). **Finansal istikrarsızlık sorunu ve iktisat politikası bağlamında Türkiye örneği** (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.

Bolak, M. (2004). **Risk ve Yönetimi**. İstanbul : Birsen Yayınevi.

Boyacıoğlu Acar, M. (2002). Operasyonel Risk ve Yönetimi. **Bankacılık Dergisi**, 43.

Buhaza M., ve Razıki R. (2009), Küresel Finansal Kriz ve Arap Ekonomileri Üzerindeki Etkileri, Uluslararası Finansal ve Ekonomik Kriz ve Küresel Yönetim Konferansı, Ferhat Abbas Setif Üniversitesi, 20 – 21 Ekim 2009, 3. Setif: Cezayir.

Bulut, E. ve Demirel, B. (2015). **Uluslararası Parasal İktisat**. Ankara: Pelikan Yayıncılık.

Civan, Z. (2018). **Türkiye'deki Sistemik Öneme Sahip Bankaların Kantil Regresyon Kullanılarak Koşullu Riske Maruz Değer Yöntemi ile Tespit Edilmesi**. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Claessens, S. ve Kose, M., (2013), Financial Crises: Explanations, Types and Implications, **IMF Working Paper**, 28: 1-66

Claessens, S., Köse, A. ve Terrones, M. E. (2010), The Global Financial Crisis: How Similar? How Different? How Costly?. **TÜSİAD-Koç University Economic Research Forum**. 21(3): 247-264.

Coyle, B. (2000). **Introduction to Currency Risk**. United Kingdom: Financial World Publishing.

Çiftçi, D., ve Çeviş, İ. (2012). Küresel Finansal Kriz Işığında Avrupa Borç Krizi ve Kredi Temerrüt Swapları İlişkisi. **İktisat İşletme ve Finans**, 27(321), 57-84.

Çinko, L. ve Ak, R., (2009), Küreselleşmenin Maliyeti: Finansal Krizler Üzerine Bir Değerlendirme, **Öneri Dergisi**, 31: 229-238

Danışoğlu, A. Ç. (2007). Para Krizleri: Türkiye'de Yaşanmış Krizlerin Değerlendirilmesi. **Sosyal Bilimler Dergisi**, (2), 1-11.

De Bandt, O., Hartmann, P. ve Peydro, J.L., (2010). Systemic Risk: An Update. The Oxford Handbook of Banking, **Oxford University Press**:633-672.

De Bandt, O., ve Hartmann, P. (2000). Systemic risk: A survey. **CEPR Discussion Papers**, 2634.

Delice, G., (2003), Finansal Krizler: Teorik ve Tarihsel bir Perspektif, **Erciyes Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi**, 20: 57-81

Demir, Y. (2016). **Bankacılık Düzenlemeleri ve Sektör Karlılığı İlişkisi: Türk Bankacılık Sektörü Üzerinden Bir İnceleme** (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.

- Dereköy, F. (2006). **Bankacılık Sektöründe Kredi Çeşitlendirmesinin Kredi Riskini Önlemeye Yönelik Etkisi ve Bir Uygulama.** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Derici, O., Tüysüz, Z. ve Sarı, A. (2007). Kurumsal Risk Yönetimi ve Sayıştay Uygulaması. **Sayıştay Dergisi**. 65.
- Doğuş, E. M. İ. N. (2017). Türkiye'nin Finansal Krizleri ve Göstergeleri. **Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, 9(17), 115-128.
- Drehmann, M., ve Nikolaou, K. (2013). Funding Liquidity Risk: Definition and Measurement. **Journal of Banking & Finance**, 37(7), 2173-2182.
- Durmuş, S., (2010). Finansal Krizleri Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 5: 31-46
- Eğilmez, M. (2013). Küresel Krizin Neresindeyiz? Kendime Yazılar (Erişim: 10.12.2021), <https://www.mahfiegilmez.com/2013/04/kuresel-krizin-neresindeyiz.html>
- Emhan, A. (2009). Risk Yönetim Süreci ve Risk Yönetmekte Kullanılan Teknikler. **Ankara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**. 23(3), 209-220.
- Ene, S. (2013). Proje Yönetiminde Yer Alabilecek Risk Kaynaklarının Tespiti ve Risk Yönetim Planının Geliştirilmesi. **İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi**. 5, 46-60.
- Engin, M., (2007). Gelişmiş ve Yükselen Piyasalarda 1990 Sonrası Görülen Finansal Krizler ve Dünya Ekonomisi Üzerindeki Etkileri. **Sosyal Bilimler Dergisi**, 2: 36-60
- Erdem, E. (2008). **Para Banka ve Finansal Sistem**. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ertem, A. (2008). **Risklerin Sayısallaştırılması Etkin Risk Yönetimi İçin Çok Önemli Bir Basamaktır**. İstanbul: Fintek A.Ş. Tanıtım Bülteni
- Ertürk, H. (2010). Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Risk Yönetimi. **Denetişim**, 4.

Financial Stability Board (2017). List of Global Systemically Important Banks (GSIBs). <http://www.fsb.org/wp-content/uploads/P211117-1.pdf>. Erişim: 10.11.2021

Financial Stability Board. (2010). Policy Measures to Address Systemically Important Financial Institutions. <http://www.fsb.org/wp-content/uploads/Policy-Measures-to-Address-Systemically-Important-Financial-Institutions.pdf>. Erişim: 10.11.2021

Foldvary, F. E. (2015). The Austrian Theory of the Business Cycle. **American Journal of Economics and Sociology**. 74(2): 278-297.

Günel, G. G. (2018). **Türk Bankacılık Sektörünün Değişen Yapısı: 2001 Öncesi ve Sonrası Dönemlerin Karşılaştırılmalı Analizi** (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi SBE. İzmir.

Güneş, Ş. (2009). **Kurumsal Risk Yönetimi ve Türkiye’de Farkındalığına İlişkin Bir Uygulama** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gür, T. ve Tosuner, A., (2002), Para ve Finansal Krizlerin Öncü Göstergeleri, **Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi**, 1: 9-36

Hiç, M. (2009). **Küresel Finansal Kriz, Küresel Resesyon, İleriki Yıllarda Muhtemel Gelişmeler ve Krizin Türkiye Ekonomisine Etkileri. Küresel Ekonomik Kriz ve Türkiye**, Beykent Üniversitesi Yayınları. 62: 1-92.

IMF (2015). World Economic Outlook: Adjusting to Lower Commodity Prices, Online

Database.<https://www.imf.org/en/search#q=world%20economic%20outlook%202015&sort=relevancy>. Erişim: 10.11.2021

Institute of International Finance, (2010). Systemic Risk and Systemically Important Firms: An Integrated Approach

İbiş, C., Çatıkkaş, Ö. V. Ç., ve Çelikdemir, N. (2018). **Banka Muhasebesi: İlkeler ve Uygulamalar**. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.

Kaderli, Y., & Küçükkaya, H. (2012). 2008 Dünya Finansal Krizi Sonrası Türkiye Ekonomisinde Yaşanan Gelişmelerin Bazı Ülkelerle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (12), 85-96.

Kandemir, O. (2015). **Dünyada ve Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi**. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Kaptan, D.S. (2015). **Bankacılık Sektöründe Kredi Risk Yönetimi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karacan, A.İ., (2000). **Bankacılık ve Kriz**. İstanbul: Creative Yayıncılık.

Kaufman, G.G. ve Scott, K.E., (2003). “What is Systemic Risk, and Do Bank Regulators Retard or Contribute to It?”, **The Independent Review**, 7(3), 371-391.

Kaufman, G.G., (1995). Comment on Systemic Risk. **Research in Financial Services Private and Public Policy**, 7, 47-52.

Kaval, Hasan (2000). **Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara: Yaklaşım Yayınları.

Keskin, E., İnan, E.A., Mumcu, M. ve Erdönmez, P. (2008). **50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi (1958-2007)**. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği.

Kibritçiöğlu, A. (2001). Türkiye’de Ekonomik Krizler ve Hükümetler, 1996-2001. **Yeni Türkiye Dergisi**, 1(41): 174-182

Kuzu, D. A. (2018). **Kredi Hacmini Belirleyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörü Uygulaması** (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Başkent Üniversitesi SBE. Ankara.

Küçükşahin, A., Şafak, İ.C. ve Dedeoğlu, C. (2010). Güvenlik Bağlamında Risk ve Risk Yönetimleri. **Güvenlik Stratejileri Dergisi**. 10, 9-34

Marshall vd., (1999). **Risk Management Regulation in Banking**. Boston: Kluwer Academic Publishers.

Metinsoy, Y. (2010). **Küresel Finansal Kriz ve Türkiye Ekonomisi Olası Etkileri.** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Mishkin, F., (1995). Comment on Systemic Risk. Research in Financial Services Private and Public Policy, 7:31-45.

Navruz, B. (2019). **Risk Sorunu ve Pigovian Çözüm Yaklaşımı: Türk Bankacılık Sektörü Açısından Bir Değerlendirme.** İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.

Okka, O. (2005). **Finansal Yönetime Giriş,** Ankara: Nobel Yayınları.

Orhan, O., Dinçer, H., ve Çelik, İ., (2009). Küresel Ekonomik Krizin Nedenleri, Türkiye Ekonomisine Etkileri ve Çözüm Yolları. **Sosyal Bilimler Dergisi**, 3: 22-66

Rochet, J.C. ve Tirole, J., (1996). Interbank Lending and Systemic Risk. **Journal of Money Credit and Banking**, 28, 4, 62-73.

Roubini, N. (2020). Coronavirus Pandemic has Delivered the Fastest, Deepest Economic Shock in History. The Guardian: <https://www.theguardian.com/business/2020/mar/25/coronavirus-pandemic-has-deliveredthefastest-deepest-economic-shock-in-history> (Erişim Tarihi: 13.05.2022).

Roubini, N. Ve Mihm, S. (2012). Kriz Ekonomisi: Dünya Ekonomisinin Çöküşü ve Geleceği. İstanbul: Pegasus Yayıncılık.

Saçcı, Ö.Ü. ve Sayılğan, G., (2014). Türk Bankacılık Sektöründe Sistemik Öneme Sahip Yerel Bankaların Belirlenmesinde Gösterge Bazlı Bir Yöntem Önerisi. **BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar**, 8 (2):13-37.

Smaga, P. (2014). The concept of Systemic Risk. **Systemic Risk Center Special Paper**, 5

Sümer, G. (2016). Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi ve Ab Bankacılık Sektörü İle Karşılaştırılması. **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 18(2), 485-508.

Şimşek, K.Ç. (2007). **Bankacılıkta Risk ve Risk Ölçüm Yöntemleri** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Şişman, M. (2006). Parasal Kriz Teorileri ve Gelişmekte Olan Ülkeler. **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 21(1): 15-35.

Takan, M. ve Boyacıoğlu, M. A. (2011). **Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yöntem**. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

TBB. (2019). Uluslararası Karşılaştırmalar İtibarıyla Bankacılık Sektörü. Araştırma Sunumu.

Teker, D. (2006). **Bankalarda Operasyonel Risk Yönetimi**. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Turgut, A. (2006). Türleri, Nedenleri ve Göstergeleriyle Finansal Krizler. **TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, 20(4-5): 35-46.

Türk Akademisi Siyasal Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV), (2020). Covid-19 Küresel Salgınının Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Yansımaları. 1. Baskı. <https://www.tasav.org/index.php/covid-19-kureselsalginin-siyasi-sosyal-veekonomik-yansimalari.html> (Erişim Tarihi: 13.05.2022).

Uluyol, O. (2019). 1980-2000 Döneminde Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi. **Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi**, (17), 73-107.

Uzun, A.K. (2010). Riskin Erken Teşhisinde Yönetim Kurulunun Rolü: Risk Zekâsına Sahip Kurum Yaratmak. **Active Dergisi**. 66.

Yahyaoğlu, G., Korkmaz, M. ve Akman, G. (2011). Bankacılık ve Risk Yönetiminin Bir Banka Üzerinde Uygulanması ve Sonuçlarının Hukuksal Açından Değerlendirilmesi Konusunda Uygulamalı Çalışma. **Akademik Bakış Dergisi**. 25, 1-20.

Yaslıdağ, B. (2007). **Kredi Derecelendirme Sistemi SPK Lisanslama Sınavına Hazırlık Soru Örnekleri**. İstanbul: Literatür Yayınları

Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi. **Academic Review of Economics ve Administrative Sciences**, 9(2).

Yücel, F. ve Kalyoncu, H., (2010), Finansal Krizlerin Öncü Göstergeleri ve Ülke Ekonomilerini Etkileme Kanalları: Türkiye Örneği, **Maliye Dergisi**, 159, 53-69

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı-Soyadı: Mehmet Anıl ORTAK

Eğitim Bilgileri:

- Ege Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü: 2013-2017
- Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Tezli Yüksek Lisansı:
2017-2022

